

173636

**SİGORTA ŞİRKETLERİNDE MALİ YETERLİLİĞİN
DENETİMİNDE KULLANILAN ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ
VE BİR SİGORTA ŞİRKETİNDE UYGULAMA**

**Zekeriya KANASLAN
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Eskişehir-2002

Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphane

**SİGORTA ŞİRKETLERİNDE MALİ YETERLİLİĞİN
DENETİMİNDE KULANILAN ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ VE BİR SİGORTA
ŞİRKETİNDE UYGULAMA**

Zekeriya KANASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan BAKIR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aralık 2002

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

SİGORTA ŞİRKETLERİNDE MALİ YETERLİLİĞİN DENETİMİNDE KULLANILAN ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ VE BİR SİGORTA ŞİRKETİNDE UYGULAMA

Zekeriya KANASLAN

İşletme Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aralık 2002

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan BAKIR

Türkiye’de sigortacılık sektöründe 1980’li yılların sonlarından itibaren serbest rekabete geçilmiş bununla beraber sigorta şirketlerinin ödeme gücünü kaybetmesi olasılığı artmıştır. Bu gelişmeler sigortacılık sektöründe mali yeterliliğin ölçülmesi ve kamu otoritesinin yapmış olduğu denetimin önem kazanmasına neden olmuştur. Bu çalışmada, sigortacılık hakkında genel bilgiler verilerek sigortacılıkta denetim ve mali yeterlilikten bahsedilmiş, mali yeterlilik ve mali yeterliliğin ölçülmesinde kullanılan yöntemler üzerinde durulmuş ve ülkemizde sigorta denetleme kurulunun da uygulamakta olduğu finansal oranlar kullanılarak mali yeterlilik ölçülmeye çalışılmıştır.

Sigorta şirketlerinin temel mali tabloları bazı farklılıklar gösterdiğinden, temel mali tablolara da değinilmiştir. Mali yeterliliğin ölçülmesinde finansal oranlardan likidite oranları, finansal yapı oranları, kârlılık oranları, prim tahsilatı ve ariyere oranları, hasar tazmin oranları, konservasyon oranları ve yatırımlara ilişkin oranlar kullanılmıştır.

Çalışmada, ülkemizde hayat dışı branşta faaliyet gösteren bir sigorta şirketinin 1999, 2000 ve 2001 yıllarına ait temel mali tablolarındaki veriler esas alınarak finansal oranlara uygulanmış ve yıllık değişimler dikkate alınarak finansal oran analizi yapılmıştır.

ABSTRACT

Along with the shift to free trade in insurance sector in Turkey beginning from 1980s, the possibility of insurance companies' losing payment capability has increased. This has led to measurement of financial sufficiency in the insurance sector and has increased the importance of public authority's audit. In this study, general information on insurance has been provided, audit in insurance and financial sufficiency have been mentioned, methods used to calculate the financial sufficiency have been probed, and, using the financial ratios currently used by Financial Audit Council in our country, financial sufficiency has been measured.

Basic financial tables have also been focused over as the basic financial tables of the insurance companies vary to some extent. In the measurement of the financial sufficiency, among the financial ratios; liquidity ratios, financial structure ratios, profitability ratios, premium collection and back profit ratios, damage indemnification ratios, conservation ratios and ratios relevant to investments have been used.

In the study, the data covering 1999, 2000 and 2001 of the basic financial tables of an insurance company operating in non-life field have been applied on ratios, and taking into account the annual change, financial analysis has been conducted.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Zekeriya KANASLAN'ın "Sigorta Şirketlerinde Mali Yeterliliğin Denetiminde Kullanılan Oran Analizi Yöntemi ve Bir Sigorta Şirketinde Uygulama" başlıklı tezi 7 Şubat 2003 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, İşletme (Finansman) Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd.Doç.Dr.Hasan BAKIR
Üye : Prof.Dr.Nurhan AYDIN
Üye : Yrd.Doç.Dr.Hakan KAĞNICIOĞLU

Prof.Dr.Nurhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
TABLOLAR LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA VE SİGORTACILIK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. SİGORTACILIK VE SİGORTACILIĞA İLİŞKİN BAZI KAVRAMLAR	3
1.1. Sigortanın Tarihsel Gelişimi	3
1.2. Sigortanın Tanımı ve Unsurları	5
1.3. Sigorta Türleri	6
1.3.1. Sosyal Sigorta – Özel Sigorta Tanımı	7
1.3.2. Sosyal Sigorta – Özel Sigorta Ayrımı	7
1.4. Özel Sigorta İşletmelerinde Sigorta Branşları	8
1.5. Sigortacılığa İlişkin Bazı Kavramlar	9
1.5.1. Sigorta Poliçesi	9
1.5.2. Sigorta Primi	10
1.5.3. Sigortacılıkta Reasürans	12
1.5.4. Sigortacılıkta İhtiyat	13
1.5.5. Sigortacılıkta Hasar ve Tazminat	15
2. SİGORTACILIKTA RİSK	16
2.1. Riskin Tanımı	16
2.2. Riskin Türleri	17

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTACILIKTA DENETİM VE MALİ YETERLİLİK

1. SİGORTACILIKTA DENETİM	19
1.1. Sigortacılıkta Denetimin Gerekliliği	19
1.2. Sigortacılıkta Denetimin Sınıflandırılması	22
1.3. Sigorta Denetimine Genel Bakış	24
1.3.1. Ruhsat Alma	25
1.3.2. Mali Bünye ve Muamele Denetimi	25
1.4. Türkiye’de Denetim Makamınca Yapılan Denetimler	26
1.4.1. Teminat Denetimi	27
1.4.2. Matematik Karşılık Denetimi	28
1.4.3. Mali Bünye Denetimi	28
2. SİGORTACILIKTA MALİ YETERLİLİK	29
2.1. Mali Yeterliliğe Giriş	29
2.1.1. Sigortacılıkta Mali Yeterlilik Kavramının Tanımı ve Amacı	30
2.1.2. Güvence, Mali Yeterlilik, Yeterlilik Marjı	31
2.2. Mali Yeterliliği Etkileyen Unsurlar	31
2.2.1. Devlet Müdahalesinin Ölçüsü, Kârlılık ve Mali Yeterliliği	
Kaybetme Riski Arasındaki İlişki	32
2.2.2. Mali Yeterlilik Üzerinde Kârlılığın Etkisi	33
2.2.3. Katastrofik Hasarların Mali Bünye Üzerindeki Etkisi	34
2.2.4. Mali Bünye Üzerinde Faiz Oranlarının Etkisi	34
2.3. Mali Yeterliliğin Ölçülenmesinde Kullanılan Yöntemler	35
2.3.1. Simülasyon Modelleri Yöntemi	36
2.3.2. Risk Tabanlı Sermaye Yöntemi	37
2.3.3. Yükümlülük Karşılama Yeterliliği	42
2.3.4. Garanti Fonu.....	44
2.3.5. Finansal Oran Analizi Yöntemi	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA ŞİRKETLERİNDE MALİ YETERLİLİK ve DENETİM AMAÇLI OLARAK FİNANSAL ORANLARIN KULLANILMASI

1. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN DÜZENLEDİKLERİ TEMEL MALİ	
TABLOLAR	47
1.1. Bilanço	47
1.1.1. Bilançonun Tanımı ve Bölümleri	48
1.1.2. Bilançonun Özellikleri	48
1.1.3. Bilanço Kalemlerinin Açıklanması	50
1.2. Kâr-Zarar Tablosu	59
1.2.1. Kâr-Zarar Tablosunun Tanımı	59
1.2.2. Kâr-Zarar Tablosunun Özellikleri	59
1.2.3. Kâr-Zarar Tablosu Kalemlerinin Açıklanması	61
2. ANALİZE ELVERİŞLİ MALİ TABLOLAR VE MALİ ORAN	
ANALİZİ	65
2.1. Oran Analizinin Kapsamı	65
2.2. Analize Elverişli Bilanço (Arındırılmış Bilanço) ve Kâr-Zarar	
Tablosu	67
2.3. Sigorta Sektöründe Oran Analizi	70
2.3.1. Likidite Oranları	71
2.3.2. Finansal (Mali) Bünye Oranları	73
2.3.3. Kârlılık Oranları	76
2.3.4. Prim Tahsilatı ve Ariyere Oranları	80
2.3.5. Hasar Tazmin Oranları	82
2.3.6. Konservasyon Oranları	84
2.3.7. Yatırımlara İlişkin Oranlar	84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ABC SİGORTA ŞİRKETİNDE MALİ YETERLİLİĞİN ORAN ANALİZİNE
GÖRE UYGULANMASI

1. ABC SİGORTA ŞİRKETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	86
1.1.ABC Sigorta Şirketinin Tanıtımı	86
1.2.ABC Sigorta Şirketinin Vizyonu	87
1.3.ABC Sigorta Şirketinin Organizasyon Yapısı	88
2. ABC SİGORTA ŞİRKETİNE AİT İNCELENEN VERİLER	88
3. ABC SİGORTA ŞİRKETİNE ORANLARIN UYGULANMASI VE	
YORUMLANMASI	92
3.1. ABC Sigorta Şirketinin Likidite Oranları	98
3.2. ABC Sigorta Şirketinin Finansal (Mali) Bünye Oranları	102
3.3. ABC Sigorta Şirketinin Kârlılık Oranları	104
3.4. ABC Sigorta Şirketinin Prim Tahsilatı ve Ariyere (Alacak)	
Oranları	108
3.5. ABC Sigorta Şirketinin Hasar (Tazminat) Oranları	110
3.6. ABC Sigorta Şirketinin Konservasyon Oranı	116
3.7. ABC Sigorta Şirketinin Yatırımlara İlişkin Oranları	117
4. ABC SİGORTA ŞİRKETİNE YÜKÜMLÜLÜK KARŞILAMA	
YETERLİLİĞİNİN UYGULANMASI	119
SONUÇ	124
KAYNAKÇA	125

TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.ABD, AB ve Türkiye’de Mali Yeterliliğin Denetiminde Yasal Düzenlemelerde Ortaya Çıkan Farklılıklar	36
Tablo 2.Sigortacının Sermaye Düzeyi Risk Tabanlı Sermaye (RTS) Düzeyinin Altına İndiğinde Yapılacak Faaliyetler	39
Tablo 3.X Sigorta Şirketi İçin Risk Tabanlı Sermayenin Hesaplanması	40
Tablo 4. Analize Elverişli Hale Getirilmiş Bilanço	68
Tablo 5. Sigorta Şirketlerinin Faaliyet Raporlarındaki Kâr-Zarar Tabloları	69
Tablo 6. ABC Sigorta Şirketinin 1999, 2000 ve 2001 Yıllarına Ait Analize Elverişli Hale Getirilmiş Bilançoları ve Yıllar İtibariyle Yüzdesel Değişimleri	89
Tablo 7. ABC Sigorta Şirketinin 1999, 2000 ve 2001 Yıllarına Ait Kâr-Zarar Tabloları ve Yıllar İtibariyle Yüzdesel Değişimleri	90
Tablo 8.ABC Sigorta Şirketinin 1999, 2000 ve 2001 Yıllarına Ait Oranlarının Sektör Oranları ile Karşılaştırılması ve Derecelendirilmesi	93
Tablo 9.Yükümlülük Karşılama Yeterliliğinin Özkaynaklarla Karşılaştırılması	123

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AŞ	: Anonim Şirket
C/H	: Cari Hesabı
EURO	: Avrupa Ortak Para Birimi
FAST	: Financial Analysis Tracking System
IBNR	: Olmuş Ancak Bildirilmemiş Karşılıklar
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
KHK	: Kanun Hükümünde Karamame
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
NAIC	: Ulusal Sigorta Komiserleri Kurumu
RTS	: Risk Tabanlı Sermaye
SMK	: Sigorta Murakabe Kanunu
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir
TSEV	: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Sigortacılık, insanların ve işletmelerin yaşamları boyunca bir takım risklerle karşı karşıya kalmaları ve bunlardan korunmak için oluşturdukları finansal bir yapı olarak ortaya çıkmıştır.

Gelişmiş ekonomilerden söz edebilmek için sağlam finansal piyasaların olması gereklidir. Sağlam finansal piyasaların oluşması finans sektörünü oluşturan kurumlara kamu güveninin olması ile sağlanır ki bu güven finansal kurumların nitelikli hizmetler sunması sonucunda oluşur.

Sigortacılık öncelikle güvene dayanan bir kurumdur. Sigortalılar ileride gerçekleşmesi muhtemel olan risklerden kaynaklanan maddi zararın karşılanması için bugünden gelirlerinin bir bölümünü prim olarak sigorta şirketlerine vermekte ve onlardan hizmet beklemektedirler. Son yıllarda tüm dünyada ve ülkemizde devlet müdahaleciliğinin kaldırılması, sektöre girişlerdeki sınırlamaların kalkması ve fiyat tarifelerinin serbest bırakılması sonucunda ortaya çıkan liberalleşmeyle birlikte sigorta şirketlerinin yükümlülüklerini karşılayamama riskleri artmıştır. Buna bağlı olarak sigorta şirketlerinin mali açıdan güvenilirliği önem kazanmıştır.

Sigorta şirketlerinin; verdikleri teminatlara karşılık gerçekleşmesi olası yükümlülüklerini eksiksiz olarak yerine getirebilmelerinin ve bunun sonucu olarak sigortalıların mağdur edilmemelerinin sağlanması bakımından topladıkları primlerden oluşan fonları likidite, rantabilite, emniyet ve rasyonellik ilkelerine uygun şekilde, yatırıma yönelik bir biçimde kullanarak finansal bakımdan sağlam bir bünyeye sahip olmaları gerekmektedir. Devlet yetkililerinin görevi ise ciddi denetimler yaparak finansal hizmet sunanların uzun dönemde sürekliliğini, finansal güvenilirliklerini ve müşterilerine dürüst davranmalarını sağlamaktır.

Bu çalışmada amaç; sigorta şirketlerinin mali yeterliliklerinin denetiminde kullanılan finansal oran analizi yöntemini açıklamak, erken uyarı sistemlerinden

yükümlülük karşılama yeterliliği ve risk tabanlı sermaye yönteminin olumlu ve olumsuz yönlerini karşılaştırarak risk tabanlı sermaye yönteminin ülkemizde uygulanamamasının nedenlerini ortaya koymaktır.

Çalışmamızın birinci bölümünde sigorta ve sigortacılık hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde sigortacılıkta denetim ve sigortacılıkta mali yeterlilik anlatılmış, mali yeterliliği etkileyen unsurlar ve mali yeterliliğin ölçülenmesinde kullanılan yöntemlere değinilmiş, daha sonra ise bu yöntemlerin uygulanamamasının nedenleri ortaya konmuştur.

Üçüncü bölümde sigorta şirketlerinde mali yeterlilik ve denetim amaçlı olarak finansal oranların kullanılması başlığı altında sigorta şirketlerinin düzenlemiş olduğu temel mali tabloların tanımı ve bölümlerine değinilmiş, özellikleri ve kalemlerinin açıklaması yapılmıştır. Aynı bölümde oran analizinin kapsamı, temel mali tabloların analize elverişli hale getirilmesi ve sigorta sektöründe oran analizi de anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde ise ülkemizde hayat dışı branşta faaliyet gösteren bir sigorta şirketinin 1999, 2000 ve 2001 yılı temel finansal tabloları incelenerek mali oranları hesaplanmış, oranların yıllar itibariyle değişimleri, 1999, 2000 ve 2001 yılı sektör oranları ve genel kabul görmüş oranlarla karşılaştırılarak oran analizi ile mali yeterliliği ölçülenmeye çalışılmış; ayrıca 1999, 2000 ve 2001 yıllarında yükümlülük karşılama yeterliliğinin nasıl hesaplandığı da gösterilmiştir. Yapılan oran analizi sonucunda incelenen sigorta şirketinin hangi oranlar açısından olumlu hangi oranlar açısından olumsuz olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA VE SİGORTACILIK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1. SİGORTACILIK VE SİGORTACILIĞA İLİŞKİN BAZI KAVRAMLAR

1.1. Sigortanın Tarihsel Gelişimi

Sigortanın tarihi M.Ö.4500'lü yıllara kadar dayanmaktadır. İlk olarak Mısır'da daha sonra Babil'de nakliyeciler arasında kurulan yardımlaşma sandıkları bunların ilk örneğini temsil eder. Atina'da belli meslek grupları arasında kurulan yardım sandıkları ve M.S. 200'lü yıllarda Roma'da kurulan birliklere rastlanmaktadır.

Roma ve Yunan dönemlerinde uygulanan bu birlikler günümüz sigorta teşebbüslerine çok benzemektedir. Özellikle müşterek averya'ya (bir gemide yada taşıdığı yükte meydana gelen hasar) daha eski tarihlerde Fenike, Hindistan ve Babil'de rastlanmıştır.¹

Ekonomik faaliyetlerin artmasıyla Avrupa'da 14. yüzyıldan itibaren ticaret hayatı önemli ölçülerde gelişmeler kaydetmiştir. 14. yüzyılda deniz ticaretinde çok ileride olan İtalya'da sigortaya ihtiyaç duyulmuştur.²

Bilinen ilk sigorta poliçesi İtalyanca'dır. 23 Ekim 1347 yılında bugünkü anlamı ile sigorta poliçesi düzenlenmiştir.³

İlk sigorta işletmesi 1663 yılında Paris'te Anonim Şirket biçiminde kurulmuş olup bu sigorta teşebbüsü sadece deniz nakliyatı ile uğraşmış, ancak çok kısa süreli faaliyette bulunmuştur.⁴

¹ Mehmet ÖZKAN, **Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi**, (Marmara Üniversitesi Yayınları No: 564, İ.İ.B.F. Yayın No:400), s.2.

² Reyagan Kander, **T.C.' de Hususi Sigorta Hukuku ve Sigorta Müesseseleri**, (Filiz Kitabevi, İstanbul 1990), s.13.

³ H. Cemal Ezerdi, **Sigortacılığımızın Tarihi**, (Commercial Union Onuncu yıl, 1 Temmuz 1998), s. 8.

⁴ ÖZKAN, **a.g.e.**, s.3.

Sigortacılık ülkemizde, çok genç olup gelişme ancak yakın tarihlerde başlamıştır.⁵ Sigortacılığın bugünkü anlamıyla gelişimi 19.yy.'da matematiğin sigorta işlemlerine uygulanması ile olmuştur.

Ülkemizde sigortacılığın tarihsel gelişimine kısaca değinirsek; İlk Türk kavimlerinin oluşmasından başlayarak; fakire, düşküne, felaketle yüz yüze kalana yardım elini uzatma yapımızdan ve inançlarımızdan gelen bu insancıl ve duygusal davranışa karşın, toplumumuzu etkileyen bazı muhafazakâr görüşlerin yarattığı olumsuz koşullar altında belirli alanlarda örgütlenme girişimlerimiz sonuçsuz kalmıştır. Bu nedenle, 19. yüzyılın başlarında ortaçağdan bu yana süregelen muhafazakâr baskılardan arınan Avrupa' da "Sigortacılık" büyük bir hızla gelişmeler kaydetmeye başlamıştır.⁶

Ülkemiz sigortacılığında belirli tarihlerde yapısal değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden biri ulusal sigortacılığın gelişimi ve sayılarının artması yabancı sigorta teşebbüslerinin sayısını azaltmıştır. İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planlarında yer alan "Sigortacılık yapmak üzere yeni şirketlerin kurulması ve yabancı şirketlerin çalışma izni almaları teşvik edilmeyecek" kararına bağlı olarak yeni sigorta teşebbüslerinin kurulmasına izin verilmemiş ancak reasürans şirketleri kurulmuştur⁷, sigortacılıkta diğer değişiklik tüm ekonomide serbest rekâbet dönemine geçilmesiyle birlikte gerçekleşmiştir.

Sigorta sektöründe liberalleşme 1988 yılından başlamak üzere uygulamaya konmuş ve bu uygulamalar üç aşamada gerçekleştirilmiştir.

- 1.Piyasaya giriş-çıkış serbest bırakılmış,
- 2.Şirketlerin mali bünyelerini güçlendirme çabasına girilmiş,
- 3.Gerçek fiyatın oluşması için fiyatların serbest bırakılması kararları aşamalı olarak uygulanılmıştır.⁸

⁵ T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, **Ekonomik Kavramlar ve Göstergeler**, No:3, Mali Sistem, (Hazine Müsteşarlığı Matbaası, Ankara 1997), s.66.

⁶ İlker PARASIZ, Tuğrul DİRİMTEKİN, **Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş**, (Anadolu Üniversitesi Yayın No:754, Açıköğretim Fakültesi Yayın No:384), s.133.

⁷ ÖZKAN, a.g.e., s.5.

⁸ ERERDİ, a.g.e., s. 129-135.

1988 yılı sonunda yeni sigorta şirketlerinin kurulmasına izin verilmesi ile birlikte 35 olan sigorta şirketi sayısı 1997 yılı sonunda 59'a ulaşmıştır.

2001 yılına gelindiğinde Türkiye'de 61'i sigorta ve 3'ü reasürans şirketi olmak üzere 64 şirket sigortacılık alanında faaliyet göstermiştir. 2000 yılında kişi başına düşen prim 27.152.335 TL. iken 2001 yılında bu tutar 36.240.751 TL.'ye yükselmiştir. 2000 yılında 2.849.995 milyar TL. olan sigorta şirketlerinin aktif toplamı 2001 yılında %53,60 oranında artarak 4.377.512 milyar TL.'ye ulaşmıştır. Bununla birlikte sektörün aktif toplamı 2000 yılına göre ABD doları bazında %28,68 oranında küçülmüştür. 2001 yılında sigorta şirketlerinin 10'u bilançolarını zararlar kapatmıştır. Kişi başına ABD doları bazında prim üretimi 1999 yılında 27,49\$, 2000 yılında 40,42\$, 2001 yılında da 25,05\$ olarak gerçekleşmiştir.⁹

1.2. Sigortanın Tanımı ve Unsurları

Kişiler ve kurumlar yaşamlarını sürdürürken bir takım zarar ve masrafa sebep olan olayların ekonomik sonuçlarından kendilerini korumak için önceden tedbir alma ihtiyacı duymuşlar ve bunun sonucunda karşılaşılabilecek risklere karşı tedbir olarak sigorta kavramı ortaya çıkmıştır. Bu sistemin esası, tek bir kişinin karşılaşılabileceği bir risk nedeniyle uğradığı zararın, aynı riskle karşı karşıya bulunan zarar görmemiş kişilerin katılımıyla karşılanması, yani riskin dağıtılmasıdır.¹⁰

Sigortacılık hakkında değişik eserlerde bir çok tanım yapılmıştır. Ancak biz çalışmamızda bu tanımlardan T.T.K.'nda yapılan tanıma yer verdik. Türk Ticaret Kanunu'nun Sigorta Hukuku bölümü madde 1263'de sigorta şöyle tanımlanmaktadır.

“Sigorta bir akittir ki; bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan bir riskin meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya

⁹ http://www.hazine.gov.tr/ek/sdk_200602/Faaliyet_Raporu_Ikinci_Bolum.pdf. 08.08.2002. **2001 Yılı Türkiye'de Sigorta Faaliyetleri Hakkında Rapor**. S.5.6.10.11.

¹⁰ KANDER, a.g.e., s.2.

hayatlarında meydana gelen bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır.”¹¹

Sigortanın tanımını yaptıktan sonra, risklerin sigorta kapsamına girebilmeleri için sahip olmaları gerekli koşulların neler olduğunu belirlemek gerekir. Bu koşullar sigortanın unsurlarıdır.

- Hasarın tesadüfi olarak meydana gelmesi en önemli unsurdur, ancak tesadüfen meydana gelen hasarların sigortası söz konusu olabilir. Hasarın bilerek (kasden) meydana getirilmesi halinde, sigortacı sigortalıya karşı hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz.¹²
- Ani riske maruz kalabilecek çok sayıda ve benzer ünitelerin biraraya getirilmesi; yani büyük sayılar kanununun ¹³ uygulanabileceği bir grup oluşturulması gerekir.
- Sigorta kapsamına girecek riskin ölçülebilir ve para ile ifade edilebilir olması gerekir.¹⁴

1.3.Sigorta Türleri

Sigortanın türlere ayrılmasında değişik kaynaklarda çok çeşitli kıstaslara göre ayrımlar yapılmıştır. Bu ayrımlar yapılırken kullanılan kıstaslar aşağıdaki gibidir.

- Sağlanılan güvenliğin mahiyeti bakımından: Sosyal sigorta – özel sigorta
- Sigorta ilişkisinin doğumu, düzenlenmesi bakımından: Kanuni sigorta – sigorta akdi

¹¹ PARASIZ, DİRİMTEKİN, a.g.e., s.151.

¹² Kamuran PEKİNER, **Sigorta İşletmeciliği Prensipleri – Hesap Bünyesi**, (İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:1904, İşletme Fakültesi No:24, Sermet Matbaası, İstanbul 1974), s.18.

¹³ Sigortalanan grubun belirli bir büyüklüğe ulaşması ile sigorta işletmesi riskleri dağıtmakta; sigortalılar kendi risklerini oluşturan grup içinde dağıtarak paylaşmaktadır.

¹⁴ Necdet SAĞLAM, **Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliği'ne Uyum**, (Etam A.Ş., Mayıs 1996), s.6.

- Sigorta ilişkisini kurmanın iradeye bağlı olup olmaması bakımından: İhtiyari sigorta – mecburi sigorta
- Primler açısından: Sabit primli sigorta – değişir primli sigorta
- Sigortacının ödeme vecibesinin mahiyeti bakımından: Tutar (meblağ, şahıs, can) sigortası – zarar sigortası
- Rizikolar bakımından: Deniz – kara – hava sigortaları
- Sigorta ettiren ve denetim bakımından: Sigorta akdi – reasürans (mükerrer sigorta) akdi.¹⁵

1.3.1.Sosyal Sigorta ve Özel Sigorta Tanımı

Sosyal sigorta toplumun tümünü veya bir kesimini tehdit eden risklere karşı devletçe (genellikle) ve tekel olarak işletilen bir sigorta çeşididir.

Özel sigorta gerçek ve tüzel kişilerin karşılaştıkları riskleri karşılamak için kurulmuş ve isteğe bağlı sigorta sözleşmesi esasına göre çalışan sigorta çeşididir.¹⁶

1.3.2.Sosyal Sigorta – Özel Sigorta Ayrımı

Organizasyon ve menfaat grupları itibariyle farklılık gösteren sosyal sigortalar ile özel sigortalar arasında bir ayırım yapmak zordur.¹⁷ Bunu örneklemek gerekirse aşağıda değineceğimiz farklılıklardan sosyal sigorta zorunlu, özel sigorta isteğe bağlı ayırımı yapılırken trafik sigortası ülkemizde zorunludur ancak özel sigortalarda yapılır.

Özel sigorta ile sosyal sigorta arasında bir ayırım yapmak zor ise de farklılıklar aşağıdaki gibi ortaya koyulabilir.

Özel sigorta özel çıkarları korurken, sosyal sigorta ilk önce genel çıkarların korunmasını sağlar. Özel sigorta isteğe bağlı iken, sosyal sigorta zorunlu bir sigortadır.

¹⁵ Yaşar KARAYALÇIN, **Risk – Sigorta – Risk Yönetimi Özel Sigorta Hukukuna Giriş**, (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü T. İş Bankası Vakfı – Hukuk Fakültesi – Ankara, Olgaç Matbaası, Ankara 1984), s.29.

¹⁶ SAĞLAM, **a.g.e.**, s.14.

¹⁷ Ali BOZER, **Sigorta Hukuku**, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No:137, Olgaç Matbaası, 1981), s.12.

Sosyal sigorta, genelde toplumun gelir ve mesleklerine göre iktisaden zayıf¹⁸ olan kesimleri kapsar, özel sigortalar ise toplumun her kesimine açıktır. Sosyal sigortalar genellikle devletin öncülüğünde ve kanunların çizdiği sınırlarda faaliyetlerini sürdürür ve sigortacıların ödediği primler gelirinin seviyesine göre değişirken, özel sigortalar ise sözleşme esasına göre ödenen prim karşılığı olarak sigortalılara hizmet sunar.¹⁹

1.4.Özel Sigorta İşletmelerinde Sigorta Branşları

Özel sigorta işletmelerinin faaliyet kapsamı, sigorta işletmesinin amacı, fonksiyonu ve yapılan işlerin vadelerine göre hayat sigortası ve hayat dışı sigorta olarak ayrımına tabi tutulmuştur.²⁰ Ülkemizde de Sigorta Murakabe Kanununun 7. maddesinde “sigortalar, hayat sigortaları ve hayat dışı sigortalar olmak üzere iki ana gruba ayrılır” denmiştir.

Bir sigorta işletmesi, hayat ve hayat dışı branşlarda ayrı ayrı faaliyet gösterebileceği gibi, bu iki branşı tek sigorta işletmesi şeklinde de yürütebilir.²¹ Ancak ülkemizde S.M.K.’nin 7. maddesinde sigorta şirketleri, hayat sigortaları ve hayat dışı sigortalar ana gruplarından sadece birinde faaliyet gösterebilirler.

Hayat ve hayat dışı sigortaların da alt branşları mevcuttur.²² Bakanlık bu ana gruplara girebilecek sigorta dallarını tespiti ve değişen ihtiyaçlara göre yeni sigorta dallarını tesise yetkilidir. Tesis edilen sigorta dalları Resmi Gazete de ilân edilir.²³

¹⁸ Varlıklı kişilerinde sosyal sigortalar kapsamına alınmaları mümkündür; örneğin ülkemizde SSK’ca isteğe bağlı sigortalılık uygulanmaktadır.

¹⁹ SAĞLAM, a.g.e., s.14 – 15.

²⁰ Aynı, s.16.

²¹ Aynı, s.17.

²² Aynı, s.16.

²³ S.M.K. 7. Maddesi

1.5. Sigortacılığa İlişkin Bazı Kavramlar

1.5.1. Sigorta Poliçesi

Sigorta sözleşmesi (poliçe), sigortacının sigorta himayesini ve sigorta ettirenin de prim ödeme borcunu üzerine aldığı (tam iki taraflı) karşılıklı taahhütleri havi (içeren), borç doğuran bir akitir.²⁴

Poliçe; sigortacı tarafından düzenlenip sigorta ettirene verilen ve her iki tarafın sahip bulunduğu hak ve borçları gösteren bir belgedir.²⁵ Sadece delil niteliğindedir. Sigorta akdinin başlaması için poliçenin düzenlenmesi şart değildir.²⁶ Akit poliçenin tanziminden evvel icap ve kabul ile meydana gelir.²⁷

Sigorta poliçesi, sigorta akdinin düzenlenmesinden sonra sigortacının sigorta ettirene vermek zorunda olduğu bir belgedir. Diğer bir ifade ile poliçe “sigortacı tarafından, sigortalıya akdedilen anlaşmadan sonra verdiği bir belgedir.”²⁸ şeklinde tanımlanabilir.

Türk Ticaret Kanunu 1266. madde poliçe kapsamını şu şekilde tanımlamıştır.

Poliçe veya İlmühaberinin aşağıdaki yazılı hususları kapsamaması gerekir.

- Sigortacının ve sigorta ettirenin ve varsa sigortadan yararlanan kimsenin ad veya soyadı veya ticaret ünvanı ve ikâmetgâhları,
- Sigortanın konusu,

²⁴ M.Ünsal ELBEYLİ, **Sigorta ve Sigorta Pazarlaması**, (Sigorta Dergisi Yayınları 2. 1996, İstanbul 1995), s. 30.

²⁵ Yurdakul ÇALDAĞ, **Sigorta İşletmeleri ve Muhasebenin incelenmesi**, (Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayın No: 125 (Doktora Tezi), Ankara 1979), s. 19.

²⁶ ELBEYLİ, **a.g.e.**, s. 30.

²⁷ Cahit NOMER, **Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans**, (Milli Reasürans Kütüphanesi, Temmuz 1977), s. 40.

²⁸ ÖZKAN, **a.g.e.**, s.181.

- Sigortacının üzerine aldığı rizikolarla bunların başlayacağı ve biteceği tarihler,
- Sigorta bedeli,
- Primin tutarı ile ödeme zamanı ve yeri,
- Sigorta konusuyla ilgili açıklayıcı bilgiler ve genel koşullardan ayrı olarak belirtilmesi gereken özel koşulların yazılması,
- Ek teminatlarla ilgili klozların eklenmesi,
- Düzenleme tarihi ve iki tarafın imzaları,

Kanun maddesindeki ayrıntılı açıklamalarda da görüldüğü gibi bir sigorta poliçesi yukarıda yer alan maddeleri kapsamaması gerekir.²⁹

T.T.K. açısından poliçeler 3'e ayrılır. Bunlar; nama, emrine ve hamiline sigorta poliçeleridir.(ancak sadece hayat poliçeleri hamiline yazılı düzenlenemez.)

1.5.2. Sigorta Primi

T.T.K.'nın 1263. maddesindeki sigortanın tanımında yer alan “sigortacı bir prim karşılığında bir kimsenin para ile ölçülebilen bir menfaatini” ifadesi sigorta priminin önemini göstermektedir.³⁰ Bu açıklamalar ışığında sigorta priminin tanımını yapmamız gerekirse Sigorta Primi; esas olarak aynı tür tehlikeyle karşı karşıya olan kişilerin, aralarından söz konusu tehlikeye doğrudan doğruya maruz kalanların zararlarını karşılamayı amaçlayan bir “ortak fon” oluşturmak için ödedikleri katkı payıdır.³¹

²⁹ PARASIZ, DİRİMTEKİN, a.g.e., s.170.

³⁰ Hilmi ACINAN, *Sigortaya Giriş*, (Can Matbaası, İstanbul 1988), s. 26.

³¹ Cahit NOMER, Hüseyin UYANIK, *Sigortanın Genel Prensipleri*, (Ceyma Matbaacılık, Mart 2000), s.56-57.

Sigorta primine sigorta ücreti de denilebilir. Riskle prim arasında yakın bir ilişki vardır. Risk doğmazsa sigorta ücreti de ödenmez.³² Prim, sigorta şirketinin riske karşı sağladığı garantinin bedelidir.³³

Net Prim; Sigortacının önde gelen amacı, prim gelirlerinin, her şeyden önce, meydana gelmesi beklenen hasarlara ait tazminat giderlerini karşılmasını sağlamaktır. Sigorta işletmeciliğinde “uygunluk prensibi” olarak belirtilen ve literatür de bazı yazarlarca “risk primi” olarak tanımlanan, prim gelirlerinin beklenen tazminat giderlerine uygunluğunu sağlayacak, prim net primdir.³⁴

Brüt Prim; net prime ek olarak ödenen bir de sigorta yükü vardır. Bu prim sigortacının yaptığı çeşitli giderleri içine alır. Bu giderler, yönetim giderleri, primin tahsili için yapılan diğer giderler, personel, kırtasiye, sözleşme için müşteri arama, propaganda gibi giderlerdir.

Sigorta işletmelerinde brüt prim, net prime, üretim, sürüm, yönetim giderleri ve diğer işletmelerden farklı olarak bulunan emniyet giderlerinin eklenmesiyle bulunan prim miktarıdır.³⁵

Primler tespit edilirken birtakım kurallar vardır. Bunlar aşağıda başlıklar halinde sıralanmıştır.

- Primde adalet,
- Primin yeterli olması,
- Emniyeti teşvik,

³² PARASIZ, DIRİMTEKİN, a.g.e., s.161.

³³ ÇALDAĞ, a.g.e., s. 67.

³⁴ ÖZKAN, a.g.e., s.98.

³⁵ ÇALDAĞ, a.g.e., s. 69.

- Belirlenen primin ekonomik ölçülere göre uygun bir seviyede olması, kurallarıdır.

1.5.3. Sigortacılıkta Reasürans

Sigorta işletmelerinde mali yeterlilik kavramının açıklanmasında önemli bir yeri olan başka bir kavram da reasürans kavramıdır.

Özel sigorta işletmelerinden hayat ve hayat dışı branşlara ilişkin tüm riskleri tek başlarına karşılamalarını beklemek olanaksızdır. Bu nedenle sigorta işletmeleri aldıkları riskleri başka işletmelerle paylaşmak zorunda kalmaktadırlar.³⁶ Bu açıklamalar ışığında reasürans kavramı ortaya çıkmaktadır.

Reasürans, en kısa tanımı ile “sigortacının sigortalanmasıdır.” Dolayısı ile bir tür sigortadır.³⁷ Daha ayrıntılı bir tanım vermemiz gerekirse; mükerrer sigorta adı da verilen reasürans, sigorta şirketlerinin, sigortaladıkları risklerin özelliklerine göre belirledikleri saklama paylarından (konservasyon) arta kalan sigorta bedelini. Başka sigortacılara devretmesidir.³⁸

Sigortalı bu sözleşmede yabancı kişi durumundadır ve olayın gerçekleşmesi halinde sigortalının mükerrer sigortacıya karşı talep hakkı (doğrudan doğruya dava hakkı) söz konusu olmaz.³⁹ Reasürans yapan sigortacı “ikinci sigortacı”dır.⁴⁰

Uygulamada sigortacıların; mali bünyelerinin gücü, sigortalı risklerin sayısı, elde edilen prim, risk gruplarının hasar – prim oranlarından sapmalar, risklerin özellikleri, konservasyon limitlerini saptamada önemli rol oynadığından yukarıda verilen nedenlerden ötürü her sigorta şirketi ayrı konservasyon limiti saptama hakkına sahiptir.⁴¹

³⁶ SAĞLAM, a.g.e., s. 25.

³⁷ Çetin ALANYA, **Reasürans Notları**, (Ar Reklam Matbaacılık, Mart 1993), s. 7

³⁸ Recep KOÇAK, **Sigorta Muhasebesi**, (Can Matbaa, 2000), s. 351.

³⁹ KARAYALÇIN, a.g.e., s. 69.

⁴⁰ ÇALDAĞ, a.g.e., s. 24.

⁴¹ PARASIZ, DİRİMTEKİN, a.g.e., s.216.

Türkiye’de bugün itibariyle 3 tane reasürans şirketi faaliyet göstermektedir. Bunlar; Milli Reasürans, Halk Reasürans, Destek Reasürans’ tır.

Reasürans’ı ikiye ayırıp aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür.

İhtiyari Reasürans (İsteğe Bağlı); her bir riskin “seçimlik” olarak reasüröre teklif edildiği, kabul ve ret yetkisinin reasürörde olduğu reasürans metodu.

Trete Reasürans; Reasürör’ün belli bir limite kadar şartları önceden belirlenmiş bir anlaşma dahilinde bütün reasürans işlerini otomatik olarak kabul edeceği ve ret yetkisinin bulunmadığı reasürans metodu.⁴²

Reasüransın faydalarını başlıklar halinde özetlersek; reasürans sedana (bir reasürans sözleşmesinde, üzerine aldığı riski devreden sigortacıdır) mali destek olur, reasürans sivri risklerin (dağıtılamayan riskler) portföy içinde dengelenmesini sağlar, reasürans sedana geniş kapasite sağlar yani sigorta şirketinin büyük limitli teminatlar verebilmesini sağlar, reasürans sayesinde sigorta şirketleri karşılıklı iş ve bilgi alışverişine girerler.⁴³

1.5.4. Sigortacılıkta İhtiyat

Genel olarak ihtiyat (rezerv), bir işletmenin muhtelif zararlara, tahmin edilebilen ve tahmin edilemeyen bazı sarfiyata karşılık olmak üzere her hesap senesi sonunda tahakkuk eden kârından ayırdığı miktarı ifade eder. Ticari işletmelerin ihtiyatları iki kısma ayrılmaktadır.

Mali ihtiyatlar; genel olarak ticaret kanununda tayin edilmiş olanlardır.

Teknik ihtiyatlar; bir işletmenin çalıştığı konunun özelliği ve o işin tekniğinin ayrılmasını gerektirdiği ihtiyatlardır.

⁴² ALANYA, a.g.e., s. 15.

⁴³ ELBEYLİ, a.g.e., s. 34.

Sigorta şirketlerinde, mali ihtiyatlar ticaret kanununun anonim şirketler için ayrılmasını mecburi kıldığı ihtiyatlardır. Teknik ihtiyatlar ise, sigortacılık tekniğinin gerektirdiği ihtiyatlardır.⁴⁴

Teknik ihtiyatlar 3'e ayrılır.

Muallak Hasar İhtiyatı; hasar tespiti ve tazminat hesaplama çalışmaları bazen uzun zaman almaktadır yada tam yılın bitimine rastlayan hasarlar yıl bitmeden ödenememektedir. Henüz ödenmediği halde o yıl içinde gerçekleşen hasarlarla ilgili tahmini tazminat tutarları "muallak hasar ihtiyatı" diye ayrılır ve bilançoda bu ad altında gösterilir.⁴⁵

Matematik İhtiyatlar; hayat sigortasına ilişkin özel bir ihtiyattır. Hayat sigortası işlemlerinin özelliği nedeniyle, bu branş da, sigortacının sigortalılara karşı taahhütlerini yerine getirebilmesini için, sigortalılardan tahsil edilen primlerden, çok özel teknik esaslara ve faizlere göre hesaplanan ihtiyatların oluşturulması gereklidir.⁴⁶

Cari Rizikolar İhtiyatı; her sigorta poliçesinde bir sigorta süresi vardır. Bazen bir nakliye poliçesinde olduğu gibi malın varacağı yere varışına kadar geçen süre ile sınırlı olabileceği gibi, bazen de birkaç aylık veya yıllık şeklinde zamanla sınırlıdır. O nedenle kazanılan primin yılın hangi zaman dilimine ait olduğunu belirleyerek, bilanço yılı olarak ertesi yıla taşınan kazanılmış primlerin hasarları için karşılık ayırmak gerekir. İşte bu karşılığa cari rizikolar ihtiyatı (karşılığı) denir. 31 Aralık itibariyle sona ermeyen her poliçe için karşılık ayırmak gerekir.⁴⁷

Kısaca özetlememiz gerekirse; cari rizikolar ihtiyatı hayat branşı dışındaki sigorta muamelelerine ait iken, matematik ihtiyatlar hayat sigortasına özel bir ihtiyattır. Oysa muallak hasar ihtiyatı her iki branşta da uygulanır. Bunun dışında özetle değinmemiz gereken bir konu da muallak hasar ihtiyatında, hasar o yıl içinde

⁴⁴ Reyagan KANDER, **Sigorta Şirketleri**, (Fakülteler Matbaası, İstanbul.1968.), s. 89.- 90.

⁴⁵ Şebnem DUMAN, **Sigorta Tekniği**, (Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, Eskişehir, Ekim 1996), s.42.43.

⁴⁶ KANDER, **Sigorta, a.g.e.**, s.90.91.

⁴⁷ DUMAN, **a.g.e.**, s.43.

gerçekleşmiş fakat işlemler tamamlanamadığından tazminat ödenememişken, cari riziko ihtiyatında işlem biraz daha farklıdır. Cari riziko ihtiyatında hasar söz konusu değildir sadece aynı hesap döneminde tahsil edilen prim sonraki hesap dönemine ait rizikonun primini de kapsadığı durumlarda uygulanır.

1.5.5. Sigortacılıkta Hasar ve Tazminat

Hasarın gerçekleşmesi sonucunda sigortacının sigortalıya ödediği tutar olan tazminat, sigorta işletmeleri için bir giderdir. Ayrıca sigorta şirketleri güven satan kuruluşlardır. Kendisine güven duyulmayan bir sigorta şirketi hiçbir zaman başarılı olamaz. Sigorta şirketi bu güveni hasar tazmininde gösterir.⁴⁸

Sigorta Tazminatı; tehlikenin gerçekleşmesi sonucunda sigortalının uğradığı zararı gidermek amacıyla ödenecek meblağa sigorta tazminatı denir. Sigorta tazminatı her halükârda poliçede gösterilen sigorta bedelini aşamaz.⁴⁹

Sigorta ettiren, eğer hasar sırasında kendisine düşen yükümlülüklerini yerine getiremez ve zararın büyümesine neden olursa artan bu zarar miktarı tazminat tutarından indirilir. Eğer, hasarın oluşmasında sigorta ettirenin kasıtlı hareket ettiği ve zararın artmasına kasıtlı olarak neden olduğu kanıtlanırsa sigorta poliçesinden doğan hakları kaybolur.⁵⁰

Sigorta ettiren kimse, rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde olayı sigortacıya ihbar etmeli.⁵¹

Hasarın meydana gelmesi halinde sigortacı tazminat ödemek zorundadır. Tazminatın ödenmesi genellikle para ile olup, tazminat tutarının hesaplanması mal ve kişi sigortalarında farklı şekilde yapılmaktadır.⁵²

⁴⁸ ACİNAN, a.g.e., s. 134.

⁴⁹ ELBEYLİ, a.g.e., s. 38.

⁵⁰ PARASIZ, DİRİMTEKİN, a.g.e., s. 164.

⁵¹ ELBEYLİ, a.g.e., s. 39.

⁵² PEKİNER, a.g.e., s. 200.

2. SİGORTACILIKTA RİSK

İnsanlar ve işletmeler gelecekte nelerle karşılaşacaklarını kesin olarak bilemedikleri için bir takım belirsizliklerle karşı karşıyadır. Buda beraberinde riski getirmektedir.

2.1. Riskin Tanımı

Değişik kaynaklar riskin tanımlarını farklı farklı yapmaktadır. Ayrıca riskin tanımı yapılırken konulara göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin; menkul kıymet riski, sigortacılık riski gibi tanımlar önümüze çıkmaktadır. Risk genel anlamda kısaca zarara uğrama ihtimali veya arzu edilmeyen bir olayın meydana gelme ihtimali olarak belirtilebilir.⁵³ Biz konumuz itibariyle sigortacılık riski hakkında bilgi vereceğiz.

Sigortacılık riskinin meydana geliş sebebi şu şekilde özetlenebilir: Sigorta teminatının fiyatı bu teminatın satışı anında belirlenmektedir. Oysa satış anında henüz sigorta teminatının üretimi yapılmamış olduğundan, sigortacının katlanması gereken giderler daha meydana gelmemiştir. Tazminat ve genel işletme giderlerinin hangi tutarlara ulaşacağı sigortacı tarafından önceden kesinlikle bilinmemektedir. Bu giderlerden, özellikle hasar tazminat tutarlarının gelecekteki seyri sigorta işletmesi için büyük önem taşımaktadır. Sigortacı ancak geçmişteki tecrübelerine dayanarak gelecekteki bu giderler hakkında istatistiki bir tahminde bulunabilmek imkânına sahiptir. Sigortalıdan sigorta teminatının satışı anında tahsil edilen tarife primi, net prim ile buna genel işletme giderlerini karşılamak üzere eklenen paydan meydana gelmektedir. Hasar ihtimaline göre alınan net prim (veya risk primi) sigortacı tarafından tahminlere dayanılarak hesaplanmış olan fiyattır. Tahminlere dayanan böyle bir hesaplamamanın hatalı olması doğaldır. Buna göre ileride meydana gelebilecek fiili hasar tazminat giderlerinin, beklenenlerden olumsuz yönde bir sapma göstermesi ve alınan primler tutarının fiili giderler tutarını karşılayamama ihtimali çok fazladır. Sigorta işletmesinin devamlı tehdidi altında bulunduğu bu tehlike ihtimaline “sigortacılık riski” adı verilmektedir.⁵⁴

⁵³ PEKİNER, a.g.e., s.3.

⁵⁴ Ersin GÜREDİN, *Sigorta İşletmelerinde İktisadilik Analizi ve Türk Tatbikatından Örnekler*, (Sermet Matbaası, İstanbul 1976), s.13.

2.2. Riskin Türleri

Risk ayrımı yapılırken çok çeşitli ayrımlar yapılabilir. Ancak her tür risk sigortalanamaz. Bu nedenle iktisadi neticesi olan risklerden bahsettiğimizde sigortacılığın konusunun bu iktisadi neticesi olan riskler olduğunu görürüz. Sigortacılıkta iktisadi sonucu olan tehlike ve tehlikeler güvence altına alınır. Para ile ölçülebilen bu iktisadi riskler kendi arasında ikiye ayrılır.

Spekülatif riskler; Kazanma ve kaybetme ihtimalinin birlikte bulunduğu risk çeşididir. Örneğin bahis tutma böyle bir risktir. Çünkü, bahis tutan kimse hem kaybetme hem de kazanma şansına sahiptir.⁵⁵

Tesadüfi riskler; Sigortacılığı ilgilendiren riskler gerçekleşip gerçekleşmeyeceği (veya ne zaman gerçekleşeceği) belli olmayan risklerdir ve bu çeşit risklerin gerçekleşmesi halinde, sadece zarar söz konusu olur. Saf (yalın) risk adı da verilen bu risklerde ilgilinin kâr etmesi ihtimali yoktur.⁵⁶

Sigorta sektöründe, denetim mekanizmasının rekâbet üzerine bir sınırlama getirmemesi gerektiği savunulmaktadır. Denetimin çerçevesi, riski tamamen ortadan kaldıracak şekilde tanımlayıcı ve kısıtlayıcı olmamalıdır.⁵⁷ Sigortacılık sektöründe denetime ait bir takım özel risklerden de söz edebiliriz. Bunlar; aktif riskleri, pasif riskleri, aktif-pasif yönetimi riskleri. Yukarıda saydığımız risklere aşağıda kısaca değinirsek;

Aktif Riski: Aktif riski poliçe sahiplerine karşı yükümlülüklerinin aktiflerdeki değer düşüşleri ya da yetersiz aktif nedeniyle karşılanamaması olarak bilinmektedir. Varlıkların kalitesi, varlıkların sahiplerinin kredi değerliliğine, varlıkların dağılımına ve değerlendirme yöntemlerine bağlıdır.

Aktif riskini de kendi arasında 3'e ayırabiliriz

⁵⁵ PEKİNER, a.g.e., s. 9.

⁵⁶ KARAYALÇIN, a.g.e., s. 2.

⁵⁷ Yıldırım ÖNAL, Hatice DOĞUKANLI, "Sigorta Şirketlerinde Denetim ve Ödeme Gücünün Belirlenmesi Uygulamaları; Türkiye İçin Optimum Çözümler," **Reasürör Milli Reasürans T.A.Ş. Dergisi** , sayı: 38, (Ekim 2000), s.28.

Kredi riski; likit değerlerin nakde donusturulebilmesi ile ilgili risktir. Eğer varlıklar için hazır bir pazar varsa kredi riski yoktur.

Değerlendirme riski; varlıkları pazar değerleriyle değerleme zorunlulukları değerleme riskini azaltmakta ancak ortadan kaldırmamaktadır. Bir varlığın değerindeki bir değişme ilgili yılda bir gider ya da bir gelir olarak algılanmak zorunda iken; değerleme riski, hazır pazar değeri bulunmayan varlıkların değerlendirilmesinde karşılaşılan güçlükler nedeniyle ortadan kalkmamaktadır.

Yoğunlaşma riski; yoğunlaşma ile işleme varlıklarının belirli kalemler üzerine fazlaşması ifade edilmektedir. Bu nedenle sigorta şirketlerine bilançolarında belirli varlıkların artışına yüzde olarak sınırlamalar getirilmelidir.

Pasif Riski: Temel yukumlulukler poliçe sahiplerine ödenen ya da ödenecek haklardan oluşmaktadır. Yukumlulukler ve fiyatlama politikası için karşılık ayırma, sigortalıya gelecekte yapılacak ödemelerin tahmin edilmesini gerektirir.

Aktif-Pasif Yönetimi Riski: Bu riskler aktif ve pasiflerin birbirleriyle olan etkileşimlerin yönetiminden kaynaklanmaktadır.⁵⁸

⁵⁸ ÖNAL, DOğUKANLI, a.g.e., s.28.29.30.

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTACILIKTA DENETİM VE MALİ YETERLİLİK

1.SİGORTACILIKTA DENETİM

1.1.Sigortacılıkta Denetimin Gerekliliği

Sigortacılık herşeyden önce güvene dayanan bir kurumdur. Çok sayıda sigortalı ilerde gerçekleşmesi muhtemel risklerin karşılanması için bugünden gelirlerinin bir bölümünü prim olarak sigorta şirketlerine vermekte ve onlardan hizmet beklemektedirler. İşte bu hizmetin tam olarak verilebilmesi sigorta şirketlerinin özellikle mali ve teknik bakımdan sağlam bir bünyeye sahip olmalarına bağlı olduğundan, sigorta şirketleri devlet kontrolüne tabi tutulmaktadır.⁵⁹

S.L Kimball, “Sigortacılıkta yasal düzenlemeler üzerine çalışmalar” adlı kitabında sigortacılığın kamu yararı ile son derece iç içe olduğundan söz ederek, devletin sigorta işletmeleri için, ticari şirketlere ilişkin olağan yasaları aşan özel düzenlemeler getirmek ve bunları denetlemekle görevli olması gerektiğini belirtir.⁶⁰ Sigortacılığın özel sektörün elinde bulunduğu bütün ülkelerde devletin sigorta şirketlerini denetimi yasa ile düzenlenmiştir.⁶¹

Devletin sigorta şirketlerini kontrolü bir garanti ifade etmemektedir. Bu kontrolün esas amacı sigorta şirketlerinin ödeme kabiliyetini temin ederek sigortalıların hak ve menfaatlerinin korunmasıdır.⁶² Bunu biraz daha açmamız gerekirse devlet, bir sigorta şirketinin sigortalılarına karşı sorumluluklarını yerine getiremeyecek duruma düşerek sigortalıya tazminat ödeyememesi halinde, oluşan bu tazminatın ödenmesini garanti etmediğine göre, sigortalıların hak ve çıkarlarını koruma görevini, sigorta

⁵⁹ Melih ALGÜNEY, **Avrupa Birliği Normları ve Türk Denetim Yasası Açısından Mali Analizler, Karşılıklar ve Raşyolar**, (Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları TSEV56, 2000), s.1.

⁶⁰ Robert L. CARTER, **Sigorta Sektöründe Denetim ve Mali Yeterlilik Gereksinimleri**, Çeviren: Ergin Gediz, (Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları TSEV 38, İstanbul 1996), s.1.

⁶¹ ALGÜNEY, a.g.e., s.2.

⁶² Aynı, s.1.

şirketlerinin ödeme gücünün yerinde olup olmadığını ve finansal bünyelerinin sağlığını devamlı surette kontrol ederek yerine getirmektedir.

Sigorta sektörünü diğer ticari faaliyetlerden farklı kılan ve o nedenle özel denetim gereksinmesi doğuran özellikleri aşağıdaki gibidir.

1. Sigorta sözleşmeleri geleceğe dönük yüklenimleri içeren anlaşmalardır. Düzenlendikleri sırada sigortacı, gelecekte, poliçede belirlenmiş bir riskin gerçekleşmesi halinde sigortalıya veya onun adına üçüncü şahsa bir ödemede bulunmayı taahhüt eder. Böylece sigortalının elindeki sözleşmenin değeri tamamen sigorta şirketinin yüklenimini yerine getirebilme istekliliği ve olanağına bağlıdır. Özellikle hayat ve sorumluluk sigortalarında hasar ihtimali poliçenin tanzim tarihinden yıllarca sonra gerçekleşebilmektedir.

2. Sigortacının bir poliçe nedeniyle yüklendiği hasar ödeme edimini ne zaman ve ne tutarda yerine getirmesi gerektiği, teminatın belirgin olmayan bir riske karşı verilmiş olması nedeniyle tamamen şansa bağlıdır. Aynı sebeple poliçe priminin tahakkuk ve tahsil edildiği sırada hasarının ve toplam gider maliyetinin ne olacağı bilinmemektedir. Başka bir deyim ile portföy içinde oluşan dengelerin beklentilerden çok farklı çıkması olasıdır.

3. Yukarıdaki sebeplerle sigortacının sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için:

a) Üzerinde risk taşıdığı sürece IBNR (bu tür karşılıklar hasarın gerçekleşmiş ancak henüz rapor edilmemiş olması halinde ayrılan karşılıklardır.) dahil her türlü muallak hasarlar ve bunlara ilişkin masraflar ile, yürürlükte bulunan poliçelerin tüm hasar ve giderlerini her an karşılayabilecek yeterli fonlara sahip olması ayrıca;

b) Yönetim ve yazım (risk kabul) işlemlerini yeterli biçimde yürütebilecek mali yapıyı sağlayacak ölçüde prim ve mali gelir elde etmesi gerekmektedir.

4. Sigorta şirketlerinin finansal varlıkları ve bu varlıklardan elde ettikleri gelirlerde beklenildiğinden farklı çıkabilmektedir.

5. Sigorta şirketlerinin, reasüre ettikleri sorumlulukları ölçüsünde, sigortalılarına karşı olan yükümlülükleri, bu kere reasürans programının isabetine ve reasürörlerin güvenli olmasına bağlı kalmaktadır.

6. Sigorta sözleşmeleri genellikle karmaşık anlaşmalardır ve kurumsal müşteriler dışında kalan çoğu sigortalı, satın aldığı teminatı başka örneklerle karşılaştırma olanağından mahrumdur.

7. Sigortacılık faaliyetlerinin karmaşık ve geleceğe dönük yüklenimlerden oluşması, şirketler ve aracılar arasında, en iyiden beceriksiz, iyi niyetli ihmalkârdan, sahtekâra kadar değişebilen farklılıklar oluşmasına meydan vermektedir.

8. Modern ekonomilerde sigortacılığın önemli bir rolü, ekonomik ve sosyal ağırlığı vardır. Sigortacılık, bir tür risk transfer mekanizması oluşturarak bu yöntemle bireyler ve kurumlar üzerindeki risk baskısını kaldırarak kendi üzerinde toplamakta ve bunu olduğu kadar geniş bir alana yaymak suretiyle:

- Ekonomik birim olarak fertlerin ve ailelerin istikrarını desteklemekte, devletin sosyal güvenlik sağlama alanındaki yükünü hafifletmektedir. Ayrıca,
- Mal ve hizmet üreten kuruluşların daha iyi risk yönetimi yapmalarını teşvik etmek suretiyle kendilerinden başlayarak tüm ekonominin risk maliyetlerinin düşürülmesini sağlamaktadır.

Diğer taraftan bir çok ülkede hayat sigortaları önemli bireysel tasarruf olanakları yaratmakta, böylece makro ekonomik işlevde toplumsal birimler oluşmaktadır. Hal böyle olunca sigorta işletmelerinde herhangi bir nedenle düzensizliklerin ortaya çıkması, finansal felakete varan olumsuzlukların bireylerden kurumlara yayılmasına neden olabilmektedir.

Devletin sigorta şirketleri üzerindeki denetimi bu bağlamda tüketicinin korunması ilkelerine uygun düşmekte, ayrıca kamu yararı açısından yukarıda sayılan makro ekonomik yararları garanti altına almakta, sigortalı yanında sigorta şirketini de koruma kapsamı içine alarak yaygınlaşma ve gelişmelerine olanak sağlamakta ve toplumda yaratılmış birikimlerin milli ekonomi içinde muhafazasını temin etmektedir. Denetimin amacının kamu yararına çok genişletilmesi halinde ise, tüketici yararına ters düşen durumlar ortaya çıkabilmektedir.⁶³

1.2. Sigortacılıkta Denetimin Sınıflandırılması

Bu başlık altında anlatmak istediğimiz denetim felsefeleri açısından sigortacılıkta denetimin sınıflandırılmasıdır.

Denetim felsefeleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.⁶⁴ Bir ülkede denetim sistemi ve kapsamı, devletin denetimi salt tüketicinin korunması amacına bağlaması veya daha geniş amaçlarla, korumacı ve sınırlayıcı bir eğilim içinde olup olmamasına göre değişmektedir. Örneğin İngiltere’de, devlet tüketicinin korunması açısından, öteden beri hayli liberal ve rekabete dönük bir tavır sergiler, rekabet koşullarında fiyatların piyasa dinamiği içinde kendiliğinden şekillenmesine taraftar olurken, sigorta şirketlerinin yetersiz fiyat politikaları ve benzer nedenlerle mali yeterliliklerini tehlikeye sokmalarını engellemek amacıyla katı ve detaylı denetim uygulamaları içinde olmuştur.⁶⁵ Geleneksel olarak denetimde “karışmayın” yaklaşımını benimsemiş olan İngiltere, Hollanda gibi ülkelerde daha çok piyasa güçlerine güvenilmekte ve bu gibi ülkelerde hükümet yetkilileri şirketlerin mali

⁶³ CARTER, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s. 1-2.

⁶⁴ <http://www.tsrsb.org.tr/private/tr> 21.06.2001, **Sigorta İşlemlerinin Denetimi**, Birlikten Dergisi, (Mayıs-Haziran 2000).

⁶⁵ CARTER, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s. 3-4.

durumlarının(ödeme gücü) kontrolü üzerinde yoğunlaşmakta, piyasa yapısını, fiyat belirlenmesini, sigorta sözleşmelerinin tasarımı ve sigortaya ilişkin diğer konuları piyasadaki güçlerin belirlemesine izin verilmektedir. Tersine Almanya, Japonya ve İsviçre gibi sıkı bir denetim rejiminin uygulanmasının geleneksel olduğu gelişmiş ülkelerde hala birçok sigorta faaliyeti önemli ölçüde denetlenmektedir. Bu ülkelerdeki denetim yetkilileri denetim kurumlarının sadece sigorta şirketlerinin ödeme gücünü kontrol etmelerini değil, aynı zamanda piyasalarında sunulan sigorta sözleşmelerinde primlerle teminatlar arasında uyumlu bir dengenin kurulmasının izlenmesini de dikkate almaktadır. Buna ek olarak, poliçe sahiplerine dürüst bir biçimde davranılmasını sağlamak için poliçe formlarının yasalarda belirtilen özel hükümlere uygunluğu güvence altına alınmaktadır.⁶⁶

Yukarıda anlatılanlar ışığında yapılan araştırmalara göre Avrupa da sigortacılığı katı müdahale rejimi altında denetleyen ülkelerde, İngiltere ve Hollanda gibi daha liberal ülkelere farklı olarak fiyatların daha yüksek olduğu ve tüketiciye sunulan alternatif ürün paletinin yeterince zengin olmadığı görülmektedir. Katı denetim, tüketiciyi koruyayım derken, sigorta şirketleri arasındaki rekabeti ortadan kaldırmaktadır.⁶⁷ Sonuç olarak dünyada mali yetersizliğe düşen sigorta şirketlerinin büyük çoğunluğunun bulunduğu ülkelere bakıldığında, bu ülkelerin denetimin daha liberal olarak yapıldığı ülkeler olduğu görülür. 1978 ile 1994 yılları arasında yetersizliğe düşen 648 şirketin üçte ikisi Amerika da yer almıştır. Avrupa ülkeleri içinde İngiltere kapanan sigorta şirketi sayısında başta gelmektedir. Devlet müdahale ve denetiminin öteden beri çok sıkı olduğu Kara Avrupası ülkelerinde yetersizliğe düşen şirket sayısı ise çok azdır.⁶⁸

⁶⁶ <http://www.tsrbsb.org.tr/private/tr> 21.06.2001, **Sigorta İşlemlerinin Denetimi**, Birlikten Dergisi, (Mayıs-Haziran 2000).

⁶⁷ CARTER, Çeviren: Ergin Gediz, **a.g.e.**, s. 4.

⁶⁸ Swiss Reinsurance Company Economic Research P.O.Box CH-8022 Zurich Swiss Re Sigma No 7/ 1995, Çeviren: Ergin Gediz, **Mali Yeterlilik Alanında Karşılaşılan Gelişmeler ve Sigorta Endüstrisinde Güven Unsurunun Önemi**, (Türk Sigorta Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1996, Sayı:39), s. 5.

1.3. Sigorta Denetimine Genel Bakış

Çalışma konumuz gereği sigorta işletmelerinin devlet tarafından denetlenmesi incelenecektir. Devletin sigorta şirketlerini denetim için müdahalesi iki türdür. Bunlardan ilki sigorta şirketlerinin kuruluşunda müdahale, ikincisi ise sigorta şirketlerinin çalışmasında, faaliyetlerinde müdahale şeklindedir.

Sigorta şirketlerinin kuruluşundaki müdahalede üç farklı sistem mevcuttur.

- 1- Sigorta şirketlerinin mali durumunu ve işlemlerini göstermeye yarayacak belirli bilgilerin, kuruluşta ve belirli dönemlerde, kamu oyuna yönelik olarak yayınlanma mecburiyetinin bulunduğu “aleniyet sistemi”.
- 2- Sigorta şirketlerinin uymaları gereken tüm kuralların yasalarla tesbit edildiği “normatif sistem”
- 3- Şirketlerin yasada yazılı belirli şartları yerine getirerek faaliyete geçmek için izin aldıkları “ruhsat alma”

Sigorta şirketlerinin denetiminde ikinci müdahale türü, faaliyetlerine başlamış olan sigorta şirketleri üzerinde devamlı suretle denetimin uygulandığı ve sigorta şirketlerinin kuruluşundan itibaren bütün çalışması boyunca ve sona ermesine kadar yapılan denetimdir. Buna “mali bünye ve muamelat denetimi” denilmektedir.⁶⁹

Rekabete, sigorta şirketlerinin güvenilirliğine ve sigorta tüketicilerinin korunmasına büyük ölçüde özen gösteren ülkeler, sigorta hizmeti sunanların ruhsat alma ve tescil koşullarını, belirli ölçülerde mali açıdan ödeme güçlerini ve piyasadaki davranış ve uygulamalarını izlemeyi kapsayan denetim sistemleri oluşturmuştur.⁷⁰ Sigortacılık alanında gerek OECD ülkeleri, gerekse gelişmiş ülkelerde ruhsat alma ile birlikte mali bünye ve muamelat denetimi yapıldığı söylenebilir.

⁶⁹ ALGÜNEY, a.g.e., s.1-2.

⁷⁰ <http://www.tsrbsb.org.tr/private/tr> 21.06.2001, **Sigorta İşlemlerinin Denetimi**, Birlikten Dergisi, (Mayıs-Haziran 2000).

1.3.1. Ruhsat Alma

Sigortacılık faaliyetlerinde bulunmak isteyen şirketler kayıtlı buldukları ülkenin sigorta denetim kuruluşundan ruhsat almak zorundadırlar. Ruhsat aşağıdaki koşullara bağlı olarak verilir.

Şirket sahipleri, ortakları, denetçileri, üst kademe yöneticileri ve bazı ülkelerde yetkili acenteleri belirli nitelikleri taşımak zorundadırlar.

a- Şirket sermayesi yeterli olmalı (ülkemizde kuruluş sermayesi beş triyon TL.'dir), mali yeterlilik gereksinmesini karşılayacak tutarda serbest karşılıkları bulunmalıdır. Karşılıkların ne tür yatırım araçlarına yönlendirileceği belirlenebildiği gibi zorunlu karşılıkların aynı ülke içinde bloke edilmesi şartı da aranabilmektedir.

b- Şirket, denetleme kuruluna “fenni teşkilatını” ibraz etmekle yükümlüdür.

c- Bünyeye uygun ve yeterli bir reasürans programı temin edilmiş olmalı ve denetleme kuruluna ibraz edilmelidir.

Ruhsat genellikle tek bir branş veya branşlar grubu için verilir. Şirket faaliyet konularını daha sonra genişletmek isterse yeniden ruhsat talebinde bulunmak zorundadır. Pek çok ülkede sigorta şirketlerinin hayat ve hayat dışı branşlarda birlikte faaliyette bulunmalarına izin verilmez. (Ortak Pazar ülkelerinde karma sigorta şirketlerine ruhsat verilmemekte, daha önce ruhsat almış şirketlerin faaliyetleri ise yakın takibe alınmaktadır).⁷¹

1.3.2.Mali Bünye ve Muamelat Denetimi

Sigorta şirketlerinin mali bünyeleri, reasürans programları, karşılıkları ve yatırım programları denetlendikten başka,

⁷¹ CARTER, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s. 2-3.

- Tek tip hesap planlarına uygun olarak hazırlanmış yıllık bilanço ve kâr zarar hesaplarını, süresinde denetleme kuruluna vermeleri
- Teknik rezervlerini, yani matematik ihtiyatlarını mevzuata uygun biçimde ayarlamaları,
- Hayat sigortası kapitallerini ön görülen süreler içinde aktüarya kriterlerine uygun olarak değerlendirmeleri,
- Yönetim ve denetim kurulları ile yöneticilerinde vaki değişikliklerin denetleme kuruluna ihbarı ve onay alınması istenir.

Bazı ülkelerde ayrıca :

- Sigorta sözleşmeleri genel şartları ve tarife talimatı tanzim ve tasdike tabidir,
- Hayat sigortaları başta olmak üzere şirketlerin pazarlama faaliyetleri denetime tabidir,
- Sigortalılar ve diğer yararı olanlar lehine garanti fonları tesisi istenebilir,
- Sigorta aracıları kuruluş ve işleyişleri itibariyle denetim altına alınmışlardır.⁷²

Tüm bu yukarıda anlatılanlar ışığında; bir denetim kurumunun birincil işlevi şirketlerin mali açıdan sağlam ve güvenilir olmasını sağlamakla birlikte, ruhsat verilmiş tüm sigortacıların yürürlükteki en son yasalara, kurallara ve düzenlemelere uygun şekilde hareket edip etmediklerini izlemek olduğu söylenebilir.⁷³

1.4. Türkiye’de Denetim Makamınca Yapılan Denetimler

Sigorta ve reasürans şirketleri ile sigortacılık işlemi yapan veya sigortacılık alanında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin denetim yetkisi ülkemizde SMK’nun 30. maddesi ile Sigorta Denetleme Kurulu’na verilmiştir.

⁷² CARTER, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s. 3.

⁷³ <http://www.tsrbsb.org.tr/private/tr> 21.06.2001, **Sigorta İşlemlerinin Denetimi**, Birlikten Dergisi, (Mayıs-Haziran 2000).

Sigorta ve reasürans şirketlerinin faaliyetleri, varlıkları, iştirakleri, alacakları, özkaynakları, borçları ile mali bünyeyi ve idari yapıyı etkileyen diğer tüm unsurların tespit ve tahlili Sigorta Denetleme Uzman ve Sigorta Denetleme Uzman Yardımcıları ile Aktüer ve Aktüer Yardımcıları tarafından yapılmaktadır.⁷⁴ Denetimin, dolayısıyla finansal analiznin amacı, 7397 sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuat çerçevesinde sigorta ve reasürans şirketlerinin durumlarının, sigortalıların ve sair alacakların haklarını karşılayabilmek bakımından yeterli teminat arz edip etmediklerini saptamaktır.⁷⁵

Sigorta denetleme kurulu bu görevi çerçevesinde sigorta şirketlerini kuruluşlarından tasfiyelerine kadar denetlerken aşağıdaki teftişleri yapmakta, belirli dönemsel raporlar talep etmektedirler.

1.4.1. Teminat Denetimi

Sigorta şirketleri 7397 sayılı yasanın 12.-13. maddeleri uyarınca teminat karşılığı tesis etmek zorundadırlar. Kurul, her yıl şubat ayı sonu itibariyle söz konusu karşılıkların yeterince tesis edilip edilmediğini denetlemektedir.⁷⁶

SMK'nun 12. maddesine göre, sigorta şirketleri sigorta sözleşmelerinden doğan taahhütlerine karşılık olmak üzere, sigorta primleri ile orantılı olarak bir teminat göstermek zorundadırlar. Hayat dışı branşlarda, bu teminat dönem sonu itibariyle Türkiye'de akdedilmiş sigortalardan fesih ve iptaller düşüldükten sonra kalan prim tutarının %20'sinden çok olmamak üzere, müsteşarlıkça talep edilen oranlarda teminat tesis edilmektedir.

Hayat sigortalarındaki teminat ise, hayat sigortaları safi (NET) primleri üzerinden matematik ve muallak hasar karşılıklarının düşülmesinden sonra kalan tutarın

⁷⁴ SMK'nun 30. maddesi

⁷⁵ Mehmet KAHYA, **Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Finansal Analiz**, (Sentez Reklam ve Danışmanlık, İstanbul, Nisan 2001), s. 142.

⁷⁶ ALGÜNEY, a.g.e., s.4.

toplamı kadardır. Kuruluş aşamasındaki yeni sigorta şirketleri ödenmiş sermayelerinin %20'si oranında bir teminat oluşturmak zorundadır.⁷⁷

1.4.2. Matematik Karşılık Denetimi

Hayat sigortaları dalında faaliyet gösteren şirketler, hayat sigortalılarına karşı mükellefiyetlerini yerine getirmek için matematik karşılık hesaplayıp ayırmak zorundadırlar.⁷⁸ Matematik karşılık müsteşarlığın uygun göreceği genel kabul görmüş aktüerya hesaplarına göre ayrılır.⁷⁹ Matematik karşılığın doğru hesaplanıp hesaplanmadığı her yıl kurulun denetimine tabi bulunmaktadır.⁸⁰

Matematik karşılıklar, primler sabit kalırken riskin zaman içerisinde giderek arttığı düşüncesi ile hayat sigortalarında ayrılmaktadır. Birçok ülkede bu konudaki kurallar diğer teknik rezervlere oranla çok daha sıkıdır. Bunun nedeni matematik karşılıkların büyük ölçüde tasarruf unsurunu içermesi ve burada sigortacının uzun bir süre için sigortalı adına bir yeddiemin görevi üstlenmesidir. Matematik karşılıkların kalifiye aktüerler tarafından değerlendirilmesi sağlıklı bir denetim ve yönlendirme için vazgeçilmez bir unsurdur.⁸¹

1.4.3. Mali Bünye Denetimi

Devletin sigorta şirketlerinin faaliyetlerini denetlemedeki asıl görevi iktisadi yönden zayıf olan sigortalıların hak ve menfaatlerinin korunmasıdır.

Devlet, bir sigorta şirketinin sigortalılarına karşı mükellefiyetini yerine getirememesi halinde, yani bir sigorta şirketinin tazminat ödeyemeyecek duruma düşmesi halinde bu tazminatın ödenmesini garanti etmediğine göre, sigortalıların hak ve menfaatlerini koruma görevini, sigorta şirketlerinin ödeme gücünün yerinde olup olmadığını ve mali bünyelerinin sağlığını devamlı suretle kontrol ederek yerine

⁷⁷ Sevim SAVAŞCI, **Dünyada ve Türkiye’de Sigorta Şirketlerinin Mali Açından Değerlendirilmesi ve Öneriler**, (Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması, 1998), s.89.

⁷⁸ ALGÜNEY, a.g.e., s.4.

⁷⁹ SAVAŞCI, a.g.e., s.92.

⁸⁰ ALGÜNEY, a.g.e., s.4.

⁸¹ <http://www.tsrbs.org.tr/private/tr> 21.06.2001, **Sigorta İşlemlerinin Denetimi**, Birlikten Dergisi, (Mayıs-Haziran 2000).

getirebilecektir. Bu noktadan hareketle kurul sigorta şirketleri nezdinde mali bünye denetimlerini sürdürmekte ve sigorta şirketlerinin ödeme güçleri konusunda devamlı güncel bilgi sahibi olmaktadır.⁸²

2. SİGORTACILIKTA MALİ YETERLİLİK

2.1. Mali Yeterliliğe Giriş

Son yıllarda, dünyada globalleşmenin etkisi ile sigortacılık sektöründe tarifelerin ve devlet müdahaleciliğinin kaldırılması sonucu bir çok ülkede sigorta şirketleri mali yeterliliğini kaybetmiştir. Hayat dışı sigorta branşında 1978 yılından beri 650 kadar sigorta ve reasürans şirketi mali yeterliliğini kaybetmiş bulunmaktadır. Bu sayının %70'ini aşan bölümü ABD ve İngiltere gibi denetimde daha liberal (katı kontrol ve devlet müdahaleciliğinin olmadığı) olan ülkeleri kapsamaktadır.

Son yıllarda gelişmiş ülkelerde, fiyat tarifelerinin kaldırılması sonucu fiyatların rekabet nedeniyle düşmesi, büyük çaplı doğal afetler sonucunda sigorta sektörünün istisnai boyuttaki hasarlarla sarsılmış olması, sigorta şirketlerinin ellerindeki fonların uzunca süreden beri düşen faizlerin etkisi ile yeterince gelirden yoksun kalması ve tüm bu gelişmelerin bir arada ortaya çıkması, sigorta şirketlerini zora sokarak çoğunun mali yeterliliğini kaybetmesine neden olmuştur.⁸³

Denetleme kurullarının, değerlendirme şirketlerinin, brokerlerin, acentelerin ve sigorta ettirenlerin, bir sigortacının mali yeterliliğinin olup olmadığı konusundaki araştırmaları, onun sermayesini oluşturan fonların yeterli olup olmadığının tespitinde odaklanır. Aslında sigorta şirketi yönetiminin en önemli iç işletme sorunu, sermaye gereksinmesinin yeterli ve doğru olarak tespit edilmesidir.⁸⁴

Kamu yararına hareket eden denetçilerin, mali yeterliliğin kaybedilmesi ihtimaline karşı mali bünye denetimlerini daha güçlü hale getirecek bir takım tedbirler

⁸² ALGÜNEY, a.g.e., s.4-5.

⁸³ Swiss Reinsurance Company Economic Research, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s. 1.

⁸⁴ Aynı, s. 13.

almaları gereklidir. Bilançolardan alınan bir takım anahtar verilerin statik biçimde incelenerek değerlendirilmesi yetersiz kalmaktadır. Çünkü bu suretle yapılan denetleme geçmişin fotoğrafını çekmeye benzer. Bu noktadan hareketle denetçilerin, sigorta şirketlerinin mali yeterliliğini kaybetmeden önce tespit edilmesini sağlayacak bir takım yöntemler geliştirmesi ve önlemler alması kuşkusuz kamu yararınaadır. Sigorta denetimine ait kaynaklarda “erken uyarı sistemleri” olarak da adlandırılan ve minimum sermayenin tespitinde kullanılan bu yöntemler mali yeterliliğin önceden tespit edilebilmesi düşüncesiyle ortaya çıkmıştır.

2.1.1. Sigortacılıkta Mali Yeterlilik Kavramının Tanımı Ve Amacı

Sigorta şirketlerinin mali yeterliliğine ilişkin düzenlemelerin amacı; şirketin, elinde poliçe olan sigortalılarına karşı mali yükümlülüklerini yerine getirememeye riskini en aza indirmektir. Mali yeterlilik riskinin tamamen ortadan kaldırılması düşünülemez, zira bu halde sigorta ekonomik olmaktan çıkar.⁸⁵

Sigortacının karşı karşıya bulunduğu yatırım riski, giderlerindeki beklenmeyen artışlar, politik sosyal riskler ve yönetim hataları gibi diğer riskler sonucunda aktüeryanın tüm olanaklarının kullanılmasına karşın, sigorta yazımı ile üstlenilen teknik risklerin yeterince kestirilip değerlendirilebildiği söylenemez.

Yukarıda yapılan açıklamalar bağlamında, fiili gelir gider ve kâr gerçekleşimi ile beklentileri arasında ortaya farklılıklar çıkabilir. Bu farklılıkların olumsuz etkilerini giderebilmek için sigorta işletmelerinin mali açıdan yeterliliği gerekli hatta zorunludur.

Mali yeterliliğin kısaca bir tanımını yapmamız gerekirse, sigorta işletmesinin aktif toplamı ile borçları arasındaki olumlu fark, ya da başka bir deyişle öz varlıklarının tümü mali yeterlilik şeklinde ifade edilebilir.⁸⁶

⁸⁵ CARTER, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s.5.

⁸⁶ Helmut MÜLLER, Arnold TRAKIES, Çeviren: Ergin Gediz, **Almanya ve Türkiye’de Sigorta Şirketlerinin Mali Yeterliliği**, (Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, Sayı:50), s.2.

2.1.2. Güvence, Mali Yeterlilik, Yeterlilik Marjı

Bir sigorta ve/veya reasürans şirketi iki temel konuda güvence taşımalıdır. Birincisi, finansal kapasitenin yeterli olması, ikincisi, şirketin üstlendiği sorumlulukları karşılamaya niyetli ve hazırlıklı olması.

Mali yeterlilik, güvencenin finansal boyutudur ve varlığı şirket sermayesi ile teknik karşılıklarının uygun ve yeterli olmasına bağlıdır.

Bir sigorta şirketinin mali yeterlilik içinde bulunması, hasarlarını ve giderlerini ödeyebilecek durumda olması anlamına gelir. Sigorta ve/veya reasürans şirketinin mali açıdan yetersiz olması hali, hasarların ödenebilmesi için gerekli aktiflerinin yetersiz (borca batık) veya zamanında paraya çevrilemez (likidite eksikliği) durumda olmasının sonucudur. Başka bir tanımlamayla sigorta şirketinin mali gücü veya yeterliliği, yüklenimlerini karşılayabilecek ölçüde teknik karşılıklarının ve yeterli sermaye güvencesinin bulunup bulunmadığına bağlıdır.

Mali yeterlilik marjı (seviyesi) sermaye yapısı veya tabanını belirler. Şirket aktiflerinin, borçlarını aşması halini ve aşan kısmını tanımlar. Aşan kısma İngilizler genellikle ortakların, Amerikalılar ise sigortalıların aşkın fonları derler (Shareholders fund's- Policyholders surplus). Mali yeterlilik oranı (raşyosu), yeterlilik marjının prim üretimine oranını verir. Sigorta işletmelerinde mali yeterlilik marjının ayrı bir önemi vardır. Zira imalat işletmelerinden farklı olarak sigorta işletmelerinde sermayenin işlevi, finansmandan çok garanti ve güvencedir. Bu bağlamda mali yeterlilik marjı, sigorta işletmelerinde yıl içindeki ve yıllar arasındaki dalgalanmaları stabilize eden, dolayısı ile mali çöküntüyü önleyen bir yastık vazifesi görür.⁸⁷

2.2. Mali Yeterliliği Etkileyen Unsurlar

Mali yeterliliği etkileyen bir takım unsurlar vardır. Bu unsurları çalışmamızda dört başlık altında topladık. Bunlar; devlet müdahalesinin ölçüsü kârlılık ve mali yetersizlik riski arasındaki ilişki, mali yeterlilik üzerine kârlılığın etkisi, katastrofik hasarların mali bünye üzerindeki etkisi ve mali bünye üzerinde faiz oranlarının etkisidir.

⁸⁷ Swiss Reinsurance Company Economic Research, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s.2.

2.2.1. Devlet Müdahalesinin Ölçüsü, Kârlılık ve Mali Yeterliliği Kaybetme Riski Arasındaki İlişki

Sigortacılık alanında bağlayıcı tarife ve uygulama kurallarının kaldırılması, yani; deregülasyon ile ortaya çıkan amansız rekabet koşullarının sonucunda düşük ve eksik fiyat riski ortaya çıkmış buda sigorta işletmelerinin mali bünyelerini önemli ölçüde hedef almıştır. Düşük ve eksik fiyat uygulamalarından kaynaklanan risk, katı aktüeryal hesaplamalar ile azaltılabilirken günümüzde birçok branşta uygulanan fiyatların, aktüeryal değerlendirme sonucu uygulanması gereken fiyatlarla hiçbir ilgisi kalmamıştır.⁸⁸

Devlet müdahalesinin (tarife ve uygulama kuralları gibi) kaldırılmış olduğu piyasalarda sigorta şirketlerinin mali yeterliliğini kaybetme riski daha yüksektir. Zira elde edilen sonuçlar daha çok değişkenlik gösterir ve kârlar düşer.

Günümüzde Amerika ve İngiltere’de; Japonya ve Kara Avrupası ülkeleri gibi devlet müdahalesinin göreceli olarak daha sıkı ve geçerli olduğu ülkelere nazaran mali yeterliliği kaybetme riskinin daha yüksek oluşu, müdahalenin mali bünye üzerindeki etkisini kanıtlamaktadır.

Avrupa da katı kontrol ve müdahaleciliğe varan kuralların kaldırılmasının kârlılık ve istikrar üzerindeki etkilerinin ne olabileceği konusunda yapılan araştırmalardan birine göre, müdahalenin yürürlükte olduğu altı değişik ülkede yapılan incelemede, devlet kontrolü sonucu rekabet koşullarının kısıtlandığı, kârlılığında aynı ölçüde istikrarlı ve sabit kaldığı gözlenmiştir. Şirket faaliyetlerinin sonuçlarındaki değişkenlik ve belirsizliklerin mali yeterliliği kaybetme riskini arttırdığı bir gerçektir. Şirketlerin elde ettikleri sonuçlar ne kadar olumlu ve istikrarlı olursa, mali bünyenin yeterliliğini kaybetme riski o kadar azalmaktadır.⁸⁹

⁸⁸ MÜLLER, TRAKIES, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s.5.

⁸⁹ Swiss Reinsurance Company Economic Research, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s.7-8.

Sonuçta, sigorta şirketlerinin rekabetin olduğu pazarda sigortalanabilir riskleri yeterince fiyatlayamamasının getireceği başarısızlık mali sorunlara yol açacaktır. Riskin fiyatlaması eğer çok düşükse, tazminat talepleri varsayılan fiyatlamayı aşacağından, zaman içinde sigorta şirketi kâr etmeyecek ve bu durum sigorta şirketinin acze düşmesine yol açabilecektir. Dahası, düşük fiyat uygulayan bir sigorta şirketi, pazar payını muhafaza etmek için çabalarken, gelişmelere uyum sağlamaya çalışan diğer şirketleri de zaafa uğratacaktır. Diğer taraftan, eğer bir sigorta şirketi fiyatlamasını pahalılaştırdığı takdirde, bunun anlamı rekabetin olduğu pazarda bu fiyatlarla iş yapmanın sürekli olamayacağı ve diğer sigorta şirketlerinin daha uygun fiyatlamalarıyla fiyatlamasını pahalılaştıran sigorta şirketinin pazardaki hakimiyetini kaybedeceğidir. Makul veya farklı fiyatlama özel sigortanın etkin sunumunda anahtar rolü oynayacaktır.⁹⁰

2.2.2. Mali Yeterlilik Üzerinde Kârlılığın Etkisi

Amerika ve İngiltere gibi devlet müdahalesinin nisbeten daha az olduğu ülkelerde, sigorta şirketlerinin kârlılığı ile mali yeterlilik trendi arasında yakın bir ilişki görülmektedir. Kârlılık azaldıkça, bazen biraz gecikme ile de olsa mali yeterlilik azalmaktadır. Yazım sonucu elde edilen, teknik kâr olarakta adlandırdığımız kârlar, sigorta şirketlerinin genel kârlarının esasını teşkil eder. Yatırım faaliyetlerinden elde edilen kârlar ise mali kârlar olarak adlandırılır ve genel kârı tamamlarlar. Mali kârlılıklar genellikle teknik kârlılıkların sonuçlarının karakteristiğini yansıtarak onu izler.

Örnek olması açısından 1980'li yılların Amerika'sına baktığımızda; 1980'li yılların başlarında bir süre fiyatlarda görülen artışlar ve istikrar, o süre içinde sonuçları olumlu yönde etkilemişti fakat 1980'li yılların ortalarına doğru artan doğal afetler ve aşırı hasarlardan dolayı teknik kârlar kötüleşmiş ve buda ülkede mali yeterliliğin derhal büyük ölçüde düşmesine neden olmuştur. İngiltere'de de durum benzer bir seyir izlemiştir. İngiltere'de 1990'lı yılların başlarında gelişen olumsuz sonuçlar beklenmedik

⁹⁰ H.Cemal ERERDİ, *Avrupa'da Sigorta Sektörünün Finansal Sektör İçindeki Yeni Konumu ve Ekonomik Rolü*, (Commercial Union Sigorta, Altunizade, 2001), s.40.

sayıda sigorta şirketinin iflasına neden olmuştur. İflasları izleyen dönemde fiyatlarda önemli artışlar yapıldığı gözlemlenmiştir.⁹¹

2.2.3.Katastrofik Hasarların Mali Bünye Üzerindeki Etkisi

Son yıllarda doğal afetler nedeniyle oluşan sigortalanmış hasarlardaki artışlar bir sorun haline gelmektedir. Bütün dünyada doğal afetlerle ilgili gelişmeler 1989 yılında bir dönüm noktasına ulaşmıştır. 1989 yılına kadar, sigortalı hasarlar her yıl dünyada elde edilen gayri safi milli hasılanın ortalama %00,2 sine yakınken, 1989'dan sonra hasar maliyeti, hasılanın %00,4'ünü geçmektedir. 1989 yılında Hugo Kasırgası, 1990 yılında Avrupa kış fırtınaları, 1991 Japon Mirielle Tayfunu, 1992 Andrew Kasırgası, 1994 Kaliforniya Fırtınası, 1995 Kobe Depremi ve benzeri bir çok olaylar sonucunda 1990'lı yıllarda bir çok sigorta şirketi iflasa sürüklenmişti. Özetle; bu tür katastrofik hasarlar sigorta işletmelerinin kârlarını ve mali yeterliliklerini olumsuz yönde etkilemektedirler.

2.2.4.Mali Bünye Üzerinde Faiz Oranlarının Etkisi

Faiz oranları iki unsuru etkiler bunlar aktiflerin değeri ve cari yatırım gelirleridir. Faiz oranları bir sigorta şirketinin aktiflerini dolayısı ile sonuçlarını etkilemekte, ve mali yeterliliğini kaybetme riskini arttırmaktadır.

Öncelikle faizlerin yükselmesi halini sorgulayalım, faizlerin yükselmesi halinde sigorta şirketlerinin aktiflerinin değeri azalır. Böyle olunca da mali yeterlilik azalır. Şayet sigorta şirketi bu durumda hasarlarını ödeyebilmek için aktiflerini elden çıkarmak zorunda kalırsa, likidite sıkıntısına ve ödeme gücüne düşecektir. Diğer taraftan yüksek faiz, yatırımlardan elde edilecek mali gelirin artmasına imkân sağlar. Yüksek faiz, primin ne seviyede olursa olsun bir an önce tahsil edilerek faize yatırılmasını sağlamak için fiyatların düşürülmesine neden olmaktadır. Sigortacılıkta buna (Cash-flow underwriting, "peşin para yazımı") denilmektedir.

Faizlerin düşmesi ile birlikte mali yatırım gelirleri de düşerse, sigorta şirketlerinin genel sonuçları kötüleşir ve mali yeterliliğini kaybetme riski büyür.

⁹¹ Swiss Reinsurance Company Economic Research, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s.8-10.

Örneğin Amerika'da birkaç yıl süreyle faizlerin düşük gitmesi halinde mali yeterliliğini kaybeden sigorta şirketi sayısı artış göstermiştir.1985-1986 yıllarında faizlerin düşük gitmesi 1985 yılında mali yeterliliğini kaybeden sigorta şirketi sayısının artmasına neden olmuştur. İngiltere'ye baktığımızda da benzer bir sonuçla karşı karşıya kalmaktayız, 1990'dan 1993'e kadar olan faiz oranlarındaki düşüş 1992 yılında mali yeterliliğini kaybeden sigorta şirketi sayısının artmasına neden olmuştur.

2.3.Mali Yeterliliğin Ölçülenmesinde Kullanılan Yöntemler

Mali yeterliliğin belirlenmesi için yasal düzenlemeler hayat ve hayat dışı branşlar için ayrı ayrı yapılmıştır.

Mali yeterliliğin tespitinde öncelikle minimum sermayenin ne olacağı sorusuna cevap aranır. Minimum sermaye kimi ülkelerde sigorta şirketlerinin almış olduğu risklere göre "risk tabanlı sermaye yöntemi" ile tespit edilirken, kimi ülkelerde nakit akışlarına göre "yükümlülük karşılama yeterliliği yöntemi" ile tespit edilir. Her iki yöntem de gelecekte karşılaşılabilecek muhtemel olan riskleri içerdiğinden ve bir takım öngörüler kullanıldığından "erken uyarı sistemleri" olarak adlandırılabilir. Bunların dışında erken uyarı sistemlerinden sayılan "simülasyon yöntemi" sigorta şirketlerinin kendi iç denetimlerinde kullandıkları fakat genel olarak kamu denetiminde rastlanmayan bir yöntemdir.

ABD, Japonya gibi ülkelerde minimum sermayenin tespitinde erken uyarı sistemleri olarak adlandırılan risk tabanlı sermaye yöntemi kullanılırken, AB'de yükümlülük karşılama yeterliliği yöntemi kullanılır. Sigorta şirketlerinin mali yeterliliklerini daha ayrıntılı değerlendirebilmek için erken uyarı sistemlerine ek olarak finansal oran analizi yönteminden de yararlanır. ABD ve AB'de ayrıca garanti fonu mevcuttur. Tablo 1'de ABD, AB ve Türkiye arasındaki farklılıklar görülmektedir. Yapmış olduğumuz çalışmamızda, minimum sermayenin tespitinde kullanılan yöntemlerden simülasyon yöntemi, risk tabanlı sermaye yöntemi ile yükümlülük karşılama yeterliliği yöntemi hakkında bilgi verdikten sonra garanti fonuna da değinilecektir. Daha sonra, yukarıda da belirttiğimiz gibi sigorta şirketlerinin mali

yeterliliğinin daha ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesinde kullanılan finansal oran analizi üzerinde çalışılacaktır.

Tablo 1.ABD, AB ve Türkiye’de Mali Yeterliliğin Denetiminde Yasal Düzenlemelerde Ortaya Çıkan Farklılıklar

	ABD	AB	Türkiye
Sigorta Branşlarının Ayrımındaki Farklılıklar	Mal ve sorumluluk sigortaları, hayat ve sağlık sigortaları ayrımı yapılır.	Hayat ve hayat dışı sigorta ayrımı yapılır.	Hayat ve hayat dışı sigorta ayrımı yapılır
Minimum Sermaye Tutarının Saptanmasında ki Farklılıklar	Sigortacının riskine göre risk tabanlı sermaye yöntemiyle belirlenmekte. Bu riskler hasar riski, kredi riski, yatırım riski gibi riskleri içermekte	Yükümlülük karşılama yeterliliğine göre hasar esasına ya da prim esasına göre belirlenmekte (nakit akışlarına göre saptanmakta).	Yükümlülük karşılama yeterliliğine göre hasar esasına ya da prim esasına göre belirlenmekte (nakit akışlarına göre saptanmakta).
Kullanılan Finansal Yöntemlerdeki Farklılıklar	RTS yöntemiyle birlikte bazı Finansal oranlarda kullanılmakta	Finansal oranlar kullanılmakta	Finansal oranlar kullanılmakta
Garanti Sistemine İlişkin Farklılıklar	Sigortalının Korunması amacıyla eyaletler düzeyinde garanti fonları oluşturulmaktadır.	Yükümlülük karşılama yeterliliğinin 1/3’ü oranında garanti fonu ayrılmaktadır.	Genelleştirilmiş bir garanti fonu yoktur. Ancak genelleştirilmiş teminat sistemi vardır. Sigorta primleri ile orantılı olarak teminat gösterilir.

2.3.1. Simülasyon Modelleri Yöntemi

İşletmenin mali bünyesini ve iş trendini, alternatif senaryolar yaratarak simülasyon yöntemi ile dinamik biçimde denetlemek ve değerlendirmek mümkündür. Simülasyon yöntemi Finlandiyalı bir çalışma gurubunun bulunduğu, şirketi batırabilecek olasılıkların dinamik biçimde yaratılarak şirket üzerinde denenmesi ve işletmenin bu

yöntemle simülatif olarak sınanması metodudur. Yaratılacak senaryolar, iş ve piyasa koşullarındaki muhtemel gelişmeleri ele almalı, buna uygun olarak bilanço ve kâr zarar verilerinin, nakit akışı ve likiditenin getireceği alternatif sonuçlar değerlendirmeye katılmalıdır.⁹² Simülasyon metodları, yöneticiyi ve uygulayıcıyı şirketin faaliyetleri konusunda bilinçlendirir, deneyim kazanmalarını ve ileriye dönük olarak yapmak zorunda oldukları değerlendirme ve tahminlerin gerçekçi olmasını sağlar. Simülasyonun sık sık ve değişik varyasyonlarda tekrarlanma olasılığı, şirketin gücü ve imkânlarının sürekli sınanmasına, uygulanan stratejiler ile birlikte mali bünyeyi ve operasyonu zorlayabilecek muhtemel risklerin kolayca izlenmesine ve bertaraf edilmelerine imkân verir.⁹³ Simülasyon modelinin uygulanmasında değişik varyasyonların sık sık tekrarlanması sonucunda zaman kaybı, yüksek maliyetler ve uygulama zorluğu gibi nedenlerle kamu denetiminde kullanılmadığı görülmektedir.

2.3.2. Risk Tabanlı Sermaye Yöntemi

Risk Tabanlı Sermaye (Risk Based Capital-RBC) Yöntemi; sermaye yeterliliği ile yüklenilmiş riskler arasında sayısal ilişki kurarak mali yeterliliğin ölçülmesini sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntemin bir diğer adı da Sermayenin Riske Endekslenmesi Yöntemidir. Bu yöntem daha önceleri bankalar ve diğer bazı işletmeler tarafından kullanılmakta olan “aktif ve pasiflerin yönetimi” tekniklerinin sigorta şirketleri tarafından kullanılmaya başlanmasıyla ortaya çıkmıştır.⁹⁴ Risk tabanlı sermaye yöntemi aslında yeni olmayıp Lincoln National Reinsurance Şirketi tarafından 1970 yılından bu yana kullanılmaktadır. Ulusal Sigorta Komiserleri Kurumu (National Association of Insurance Commissioners-NAIC) bu sistemi geliştirip genelleştirmiştir. Risk tabanlı sermaye yöntemine göre minimum sermaye tutarı, hayat ve hayat dışı sigorta branşlarında farklı uygulanmaktadır. Hayat dışı sigortalarda risk altı grupta toplanmaktadır. Bunlar: (R0) Yan kuruluşlar arasındaki yatırımlar, (R1) Tahvil gibi sabit getirili yatırımlar, (R2) Yan kuruluşlar dışındaki kuruluşlarla yapılan iştirak

⁹² Swiss Reinsurance Company Economic Research, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s.15.

⁹³ CARTER, Çeviren: Ergin Gediz, a.g.e., s.12.

⁹⁴ <http://www.tsrbsb.org.tr/private/tr> 21.06.2001, **Sigorta İşlemlerinin Denetimi**, Birlikten Dergisi, (Mayıs-Haziran 2000).

Tablo 2.Sigortacının Sermaye Düzeyi Risk Tabanlı Sermaye (RTS) Düzeyinin Altına İndiğinde Yapılacak Faaliyetler

Sigortacının Sermaye Düzeyi	Sermaye Düzeylerine Göre Alınacak Önlemler
RTS formülünde %150-200 arası	Şirket açıklarının nedenlerini açıklayan ve bu açıkların nasıl kapatılacağını gösteren bir planı sigorta komiseri ile birlikte hazırlamak zorundadır.
RTS formülünde %100-150 arası	Sigorta komiseri sigorta şirketini denetlemek ve açığı kapatıcı önlemleri almak zorundadır.
RTS formülünde %70-100 arası	Sigorta komiseri rehabilitasyon ya da tasfiye için yasal zemin hazırlar.
RTS formülünde %70'den az	Sigorta komiseri şirketi devralmak zorundadır.

Kaynak: Yıldırım Önal, Hatice Doğukanlı. “Sigorta Şirketlerinde Denetim ve Ödeme Gücünün Belirlenmesi Uygulamaları; Türkiye İçin Optimum Çözümler”, **Reasürör Milli Reasürans T.A.Ş. Dergisi**, sayı: 38, Ekim 2000. sayfa:37.

Minimum sermaye miktarının belirlenmesinde kullanılan risk tabanlı sermaye yöntemi ABD ve Japonya’da kullanılırken ABD’de bunlara ilaveten mali oranlarda kullanılmaktadır. ABD’de mal ve sorumluluk sigortaları için NAIC’ın kullandığı oranları dört başlık altında toplayabiliriz. Bunlar kaldıraç oranları, kârlılık oranları, likidite oranları ve rezerv yeterliliği oranlarıdır.⁹⁸

Aşağıda hayat dışı sigorta şirketleri için risk tabanlı sermaye hesaplama örneği gösterip ülkemizde hangi veri eksikliğinden dolayı bu yöntemin uygulanamayacağını ortaya koyalım.

Varsayımlar: X sigorta şirketi, risklerin beklenen hasar maliyeti 20 milyar olan kaza sigortası poliçesi satmıştır. X sigorta şirketinin 30 milyar prim geliri vardır. Bunun 15 milyarı tahsil edilmiş, 15 milyarı ise tahsil edilecektir. X sigorta şirketinin yüklenim ve dağıtım giderleri 10 milyardır. X sigorta şirketinin yıl sonu itibarıyla hasar maliyeti

⁹⁸ ÖNAL, DOĞUKANLI, a.g.e., s.38.

15 milyardır. Bunun beş milyarı ödenmiş, 10 milyarı içinse karşılık ayrılmıştır. X sigorta şirketinin yıl sonu itibariyle varlıkları 30 milyardır ve bunun 15 milyarı devlet tahviline, beş milyarı özel şirket tahvillerine ve 10 milyarı da hisse senetlerine yatırılmıştır. X sigorta şirketinin muhasebe kayıtlarında yer alan sermayesi ve risk tabanlı sermaye düzeyinin hesaplanıp karşılaştırılması gerekmektedir.

Muhasebe kayıtlarına göre sermaye = Varlıklar – (tahsil edilmemiş prim karşılıkları + ödenmemiş hasar karşılıkları) = 30 – (15 + 10) = 5 milyardır. Kredi ve bilanço dışı riskler göz ardı edilirse, risk tabanlı sermaye sadece varlık ve yüklenim riskini yansıtacaktır. Bu risk faktörleri ile ilgili bilgiler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3.X Sigorta Şirketi İçin Risk Tabanlı Sermaye’nin Hesaplanması (1.000.000)

Risk Sınıfı	Tanımlar	X için Değerler (a)	RTS faktörleri (b)	(a)x(b)	(axb) ²
Varlıklar	Devlet Tahvili	15.000	0,0	0,0	0,0
	Özel Şirket Tahvili	5.000	0,05	250	62.500
	Hisse Senetleri	10.000	0,155	1.550	2.402.500
Yüklenimler	Zarar Karşılıkları	30.000	0,172	5160	26.625.600
	Yıllık Primler				

Kaynak: Yıldırım Önal, Hatice Doğukanlı. “Sigorta Şirketlerinde Denetim ve Ödeme Gücünün Belirlenmesi Uygulamaları; Türkiye İçin Optimum Çözümler”, **Reasürör Milli Reasürans T.A.Ş. Dergisi**, sayı: 38, Ekim 2000. sayfa:37.

Tablo 3’deki (axb)² sütununun toplamı alınacak ve daha sonra bu toplam kök dışına çıkarılacaktır. Tüm bu işlemler yapıldığında sonuç 5.393.000.000 olarak bulunmuştur. Bulunan sonuç 0,5 ile çarpılmış (0,5x5.393.000.000=2.696.500.000) 2.696.500.000 TL.’ye ulaşılmıştır. Bu rakam X şirketinin Risk Tabanlı Sermayesini

göstermektedir. Bulunan bu sonucun yeterli olup olmadığını anlamak için (muhasabe kayıtlarına göre sermaye/RTS) oranının Tablo 2'deki değerlerle karşılaştırılması gerekmektedir. ($5.000.000.000/2.696.500.000=\%185$). Bu sonuca göre X şirketinin sigorta komiseri ile birlikte bu açıkların nedenini ve nasıl kapatılacağını gösteren bir plan hazırlamak zorunda olduğu görülmektedir. Buradan çıkarılacak sonuç X sigorta şirketi ya sermayesini artıracak ya da yatırımlarını daha risksiz alanlara kaydıracaktır.⁹⁹

Yukarıdaki örnekte de görüleceği gibi risk tabanlı sermaye yönteminde varlık riski ve yazım riski ile sermaye tabanı belirlenmiştir. Oysaki hayat dışı sigorta şirketlerinde varlık riskine göre yazım (yüklenim) riskine daha fazla ağırlık verilmelidir. Bunun nedeni hayat dışı sigorta şirketlerinin iflaslarında yazım riskinin varlık riskine göre daha fazla etkili olmasıdır.

Ülkemizde risk tabanlı sermaye yönteminin uygulanamamasının nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Risk tabanlı sermaye yöntemi erken uyarı sistemidir ve izlemede kullanılan değişkenler, yüksek enflasyonu hesaba katmamaktadır. Enflasyon oranları yüksek olduğu zaman, paranın zaman değeri bir dönemden diğer bir döneme önemli ölçüde bozulmaktadır. Dönemler arası karşılaştırma yapmak için tüm değişkenlerin enflasyondan arındırılması gerekmektedir. Aynı dönemde iki değişkenin karşılaştırılması söz konusu ise, bu değişkenlerin enflasyona göre ayarlanmasına gerek yoktur. Ülkemizde yüksek enflasyon olmasına rağmen enflasyon muhasebesine geçilmediğinden, risk tabanlı sermaye modelinin uygulanması yanıltıcı sonuçlar doğuracaktır.

2. Risk tabanlı sermaye yönteminde yazım risklerinin yanı sıra yatırım riskleri de dikkate alınırken, yükümlülük karşılama yeterliliğinde sadece yazım riskleri dikkate alınmaktadır. ABD ve gelişmiş diğer ülkelerdeki sigorta şirketleri yazım risklerinin yanı sıra, ülkemizdeki sigorta şirketlerine oranla daha fazla yatırım riskleri ile karşı karşıya

⁹⁹ ÖNAL, DOĞUKANLI, a.g.e., s.38.

kalmaktadırlar. Çünkü ülkemizde sigorta şirketleri yatırımlarını daha çok risksiz olan devlet tahvilleri ve hazine bonolarına yaparken; ABD ve gelişmiş diğer ülkelerdeki sigorta şirketleri devlet tahvillerinin yanı sıra, özel kesim tahvillerine, hisse senetlerine yatırım yapmakta hatta vadeli işlem piyasalarında da işlem yapmaktadırlar. Bu nedenle de karşı karşıya kalmış oldukları risk daha fazladır.

3. Bankalar para alıp satan kuruluşlar olmaları itibariyle başlıca üç riskle karşı karşıyadırlar. Bunlar; kredi riski, faiz riski ve kur riskidir. Sigorta şirketleri ise işlevleri itibariyle riskleri satın aldıkları için çok daha çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Risklerin çok çeşitli olmasından dolayı risk tabanlı sermaye modelinden verim alabilmek için branş bazında risklerin hatta mümkünse poliçelerin tek tek risklerinin değerlendirilmesi gerekir. Örneğin daha önceden sel riskine karşı düzenlenmiş olan bir poliçenin üstlendiği yükümlülüğü karşılayan evin dere yatağında mı yoksa yamaçta mı olduğunu tespit edip buna göre risk derecesinin belirlenmesi ve bu verinin depolanması. Bu da çok fazla veri, zaman ve maliyet demektir.

4. Yukarıdaki örnekte ve Tablo 3’de görüldüğü gibi sadece yatırım riski ele alınmış ve her yatırım aracı için risk faktörü belirlenmiştir. Hayat dışı sigorta branşlarında yazım riskine, yatırım riskine göre daha fazla ağırlık verilmelidir. Buna bağlı olarak her bir yatırım aracı ve yüklenim riskini oluşturan her bir poliçe için tek tek risk faktörlerinin belirlenmesinin getireceği zorluklar nedeni ile veri yetersizliği mevcuttur.

2.3.3. Yükümlülük Karşılama Yeterliliği

Bu teknik, sigorta şirketlerinin yükümlülükleri ile özkaynakları arasında belirli bir oran bularak büyümelerini öngörmektedir. Yükümlülük karşılama yeterliliği iki yönetime göre hesaplanmaktadır. Bunlardan ilki yıllık prim toplamı ile özkaynak ilişkisi, ikincisi ise yıllık ortalama hasarlar ile özkaynak ilişkisi yöntemleridir. Yükümlülük karşılama yeterliliği ilk kez 1946 yılında Birleşik Krallık tarafından ortaya atılmış ve hayat dışı sigorta şirketlerinde özkaynakların en az yazılan prim gelirlerinin %20’si oranında olması koşulu getirilmiştir. Bu %20’lik marj Avustralya, Malezya, Singapur ve Tayland gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Bu yöntem aynı zamanda AB tarafından

kullanılan biraz daha karmaşık güncel uygulamaların temelini oluşturmaktadır.¹⁰⁰ Ülkemizde minimum sermayenin tespit edilmesi AB ile benzerlik göstermektedir. Yükümlülük karşılama yeterliliği ülkemizde de hasar esasına ya da prim esasına göre belirlenmekte ayrıca finansal oran analizleri de kullanılmaktadır.

Prim Esasına Göre: Son bilanço yılında her türlü sigortacılık işlerinden sağlanan direkt primler ile aynı yıl içinde elde edilen reasürans primleri toplamından iptal edilen poliçelerin primleri düşülür. Elde edilen rakamın 10 milyon EURO'ya kadar olan kısmının %18'i, 10 milyon EURO'nun üzerindeki kısmının %16'sı bulunur. Bu rakamların toplamı brüt hasar miktarı ile şirketin saklama payında kalan hasar arasındaki oranla çarpılır şirketin saklama oranı %50'nin altında ise hasar oranı %50 olarak alınır. %50'nin üstünde ise hesaplanan oran alınır.

Hasar Esasına Göre: Buna göre reasürör ve restrosedan tarafından ödenmesi gereken hasarlar düşülmeden son üç yıla ait hasarlar toplamı esas alınır. Kredi, fırtına, dolu ve don sigortalarında bu süre yedi yıldır. Toplama, aynı sürede kabul edilen reasürans ve restrosesyon işlemlerinden elde edilen hasarlar ortalaması ve son hesap dönemi sonunda ayrılan muallak hasarlar eklenir. Bundan, rücu yoluyla tahsil edilen hasarlar ile bir önceki yıl sonu itibariyle ayrılan hasarlar düşülür. Bulunan rakamın 1/3'ü, kredi, fırtına, dolu ve don sigortalarında 1/7'si bu rakamında 7 milyon EURO'nun altındaki kısmının %26'sı, 7 milyon EURO'nun üstünde kalan kısmın %23'ü toplanarak hesaplanır ve iki rakamın toplamı şirketin saklama payı oranı ile çarpılır. Bulunan son rakam özkaynaklarla karşılaştırılır ve özkaynakların bu rakamlardan yüksek olması istenir.

Dördüncü bölümde ülkemizde yükümlülük karşılama yeterliliği yöntemine göre minimum sermaye miktarının nasıl hesaplandığı bir örnekle gösterilecektir.

¹⁰⁰ <http://www.tsrbs.org.tr/private/tr> 21.06.2001, **Sigorta İşlemlerinin Denetimi**, Birlikten Dergisi (5. Sayıdaki yazının devamı), (Mayıs-Haziran 2000).

2.3.4. Garanti Fonu

Garanti fonu, sigorta branşları itibariyle belirli ölçüde likit varlıkların yükümlülüklerle karşı şirket bünyesinde sürekli şekilde oluşturulan fondur. Yükümlülük karşılama yeterliliğinin 1/3'ü oranında garanti fonu ayrılmalıdır.¹⁰¹ AB'de garanti fonunun branşlar itibariyle minimum düzeyi motorlu taşıt, uçak ve gemi sorumluluk ile teminat sigortalarında 400.000 EURO; kaza, hastalık, motorlu taşıt, demiryolu araçları, gemi mal taşınması, yangın, elementer hasarlar, diğer kayıplar ve turistik yardım sigortalarında 300.000 EURO; diğer mal sigortaları ile hukuksal koruma sigortalarında 200.000 EURO; kredi sigortalarında ilgili kuruluşun bu daldaki son üç yıllık prim ve aidat alacağı için her iş yılı için 2.500.000 EURO'yu ya da prim toplamının %4'ünü aşması halinde 1.400.000 EURO; kredi sigortaları ile ilgili diğer hallerde 400.000 EURO olarak belirlenmiştir.

ABD'de sigortalının korunması amacıyla eyaletler düzeyinde garanti fonları oluşturulmaktadır. İlk olarak 1941 yılında New York'ta sağlık ve hayat sigortaları için bir garanti fonu kurulmuştur. Bu garanti fonu önceleri sadece yerel sigortaları kapsarken daha sonra bu kapsam genişletilerek tüm New York'taki sigortalıları kapsamına almıştır. Ancak bu fonun faaliyetleri 1970'lerden sonra ivme kazanmıştır. Washington DC'de 1992 yılında hayat ve sağlık sigortaları için bu fon kurulmuştur. 1980'den itibaren mal ve sorumluluk sigortaları içinde garanti fonu oluşturulmaya başlanmıştır. 1980'ler ve 1990'larda bir çok hayat sigorta şirketinin iflas etmesi ile birlikte diğer eyaletlerde fon oluşturmaya başlamıştır.

Türkiye'de sigorta sektörü için geliştirilmiş garanti fonu uygulaması yoktur. Ancak "Karayolları Trafik Garanti Fonu Yönetmeliği" şeklinde bir düzenleme vardır. Bu yönetmelik zorunlu mali sorumluluk sigortasına tâbi motorlu araçların neden olacakları zararın karşılanması amacıyla oluşturulan karayolları trafik garanti fonunun işleyişine, fondan yapılacak ödemelere ve diğer hususlara ilişkin esasları düzenlemektedir. Fonu Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği yönetir. Fonu birlik başkanı temsil eder ve fonla ilgili iş ve işlemlerden birlik başkanı sorumludur.

¹⁰¹ Milli Reasürans T.A.S. , **Reasürör**, sayı 38., Ekim 2000., s.32-33.

Türk sigorta sisteminde genelleştirilmiş bir garanti fonu uygulaması yoktur. Ancak genelleştirilmiş “teminat sistemi” uygulaması vardır. Bu kapsamda, sigorta şirketleri sigorta sözleşmelerinden doğan taahhütlerine karşılık olmak üzere, sigorta primleri ile orantılı olarak teminat göstermek zorundadırlar.¹⁰²

2.3.5. Finansal Oran Analizi Yöntemi

Bilanço ve kâr/zarar hesaplarının incelenmesi mali yeterliliğin ölçülmesinde kullanılan en klasik ve yaygın olan yöntemdir. Finansal oranlar, yatırımcıları ve kredi verenleri, şirket yöneticilerini yakından ilgilendiren bilgilerdir. İşletme bilanço ve kâr/zarar hesaplarından çıkarılan bu bilgiler, şirket hakkında kısa zamanda yeterli bilgi sahibi olmaya yararlar şirketin sağlıklı bir durumda olup olmadığı, geleceğe dönük projeksiyonlarının gerçekleşme olasılığı ve derecesi, finansal raporlarının incelenmesi ve geçmiş dönemlerle karşılaştırılması sonucu kolayca belirlenir. Kıyaslamaları daha sonra sektör bazında ve en yakın rakip firmalarla yapmak ve gerçeğe en yakın değerlendirmeyi elde etmek olasıdır.¹⁰³

Bu yöntemin uygulanması kolay olup, yaygın bir şekilde kullanıldığından ve ülkemizde de sigorta işletmelerinin mali yeterliliğinin denetiminde kullanılması nedeniyle aşağıda ayrıntılı bir şekilde inceleyeceğiz.

Mali yeterlilik denetiminin iki boyutu vardır. Bunlardan ilki, sermayenin güvence unsuru olması düşüncesiyle minimum sermayenin ne olacağı sorusunun cevabıdır. İkincisi ise finansal performansın değerlendirilmesidir ki buda finansal oranlar kullanılarak tespit edilen kârlılık, likidite, tahsilat, kapasite gibi durumlarının ortaya konmasıdır.

Minimum sermayenin ne olması gerektiği sorusunun cevabı erken uyarı sistemleri ile tespit edilir. Erken uyarı sistemleri üç tanedir. Bunlardan simülasyon modeli, kamu denetçileri tarafından kullanılmamasına rağmen sigorta şirketlerinin iç

¹⁰² ÖNAL, DOĞUKANLI, a.g.e., s.33,36,46

¹⁰³ Malcolm HIGGS, Çeviren: Ergin GEDİZ, **Finansal Planlama**, The Chartered Insurance Institute-1994, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, 1995, Sayı:17, s.40-41.

denetiminde kullanılabilir. Bu yöntemin uygulamada tercih edilmemesinin nedeni değişik varyasyonların sık sık uygulanması gerekliliğidir ki buda beraberinde zaman kaybı, yüksek maliyetler ve uygulama zorluğunu getirir. Erken uyarı sistemlerinden bir diğeri olan risk tabanlı sermaye yöntemi riskleri dikkate aldığından minimum sermayenin tespitinde daha uygun bir yöntemdir. RTS yönteminde yatırım ve yazım riskleri hesap edilerek bir takım sonuçlara ulaşılr ve bulunan sonuç Tablo 2'ye göre yorumlanarak hangi önlemlerin alınacağı denetim otoritelerince kararlaştırılır. Fakat bu yöntemde de bir takım sorunlarla karşılaşılmakta yatırım ve yazım risklerinin neye göre tespit edileceği sorundur. Özellikle tam bir sonuca ulaşabilmek için yazım riskinde her poliçenin riskliliklerinin tek tek değerlendirilmesi gereklidir. Buda beraberinde çok fazla veri ve maliyet demektir. Ülkemizde ise gerek veri yetersizliklerinin etkisi ile gerekse yatırım riski olarak sigorta şirketlerinin çok fazla risk üstlenmemiş olmalarından dolayı RTS yerine, nakit akışlarına dayalı olarak minimum sermayenin tespit edilebildiği yükümlülük karşılama yeterliliğinin uygulanması kolaylığı, zaman almaması ve ilgili verilere daha çabuk ulaşılması açısından tercih edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de finansal performansın ölçülmesinde finansal oranlar yöntemi kullanılmaktadır.

Yukarıda, sigortacılık sektöründe denetim, mali yeterlilik ve mali yeterliliğin ölçümlenmesinde kullanılan yöntemlerden söz edildikten sonra, ülkemiz sigorta şirketlerinin mali yeterlilik ve denetiminde kullanılan finansal oranlara daha ayrıntılı bir şekilde değinilecek dördüncü bölümde ise ülkemizde finansal oran analizi yöntemi ve minimum sermayenin yükümlülük karşılama yöntemine göre nasıl tespit edildiği gösterilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA ŞİRKETLERİNDE MALİ YETERLİLİK ve DENETİM AMAÇLI OLARAK FİNANSAL ORANLARIN KULLANILMASI

1. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN DÜZENLEDİKLERİ TEMEL FİNANSAL TABLOLAR

Genel olarak finansal tablolar dediğimizde aklımıza: bilanço, kâr-zarar tablosu, satışların maliyeti tablosu, fon akım tablosu, nakit akım tablosu, kâr dağıtım tablosu, özkaynaklar değişim tablosu gelmektedir. Finansal tablolar kendi içinde ikiye ayrılır bunlar; temel finansal tablolar ve ek finansal tablolardır. Yukarıda saydığımız bilanço ve kâr-zarar tablosu temel finansal tablolardır. Diğerleri ise ek finansal tablolardır.

Sigorta şirketleri de diğer şirketler gibi finansal tablolar düzenlerler. Ancak sigorta şirketlerinin düzenlemek zorunda oldukları finansal tablolar, temel finansal tablolar olup, bunlar sigorta şirketlerine özgü bilanço ve kâr-zarar tablolardır.

Sigorta şirketlerinin bilanço ve kâr-zarar tabloları genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanmakla birlikte, kullanılan bazı özellik arz eden hesaplar ve yöntemler itibarıyla diğer şirket bilançoları ve kâr-zarar tablolarına göre farklılıklar taşıdığı görülmektedir.

Yukarıda verdiğimiz tüm bilgiler ışığında, bizde çalışmamızda sigorta şirketlerinin düzenlemiş olduğu temel finansal tablolar olan bilanço ve kâr-zarar tablosuna değineceğiz.

1.1. Bilanço

Bu bölümde bilançonun genel olarak tanımını verdikten sonra sigorta şirketlerinin bilançolarının özellikleri ve bilanço kalemlerinin açıklaması yapılacaktır.

1.1.1. Bilançonun Tanımı ve Bölümleri

Bilanço genel olarak T.T.K.'nın 74. maddesine göre şöyle tanımlanmaktadır:

“Bilanço envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karşılıklı olarak değerleri itibari ile tertiplenmiş görüntüsüdür. Bilançonun aktif tarafında mevcutlarla alacaklar ve varsa zarar, pasif tarafında borçlar gösterilir. Aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark tacirin işletmeye tahsis ettiği ana sermayeyi teşkil eder. Ana sermaye de pasif tarafına kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif tarafların toplamaları denkleştir. Yedek akçeler ve kâr ayrı gösterilseler dahi ana sermayenin cüzileri sayılır”.

Bilanço bir işletmenin belirli bir dönem sonu itibariyle varlıklarını, borçlarını ve özkaynaklarını gösteren bir resimdir. Aktif ve pasif olmak üzere iki tarafı vardır.

Bilançonun pasif tarafı işletmenin sahip olduğu kaynakların tedarik edilme yerlerini gösterir. Kaynaklar işletme sahip ve ortaklarınca işletmenin kullanımına sunulan özkaynaklarını ve üçüncü kişilerden tedarik edilen kaynakları ifade eder.

Bilançonun aktif tarafı ise işletmenin sahip olduğu varlıklarını (mevcutlarını ve alacaklarını) gösterir. Bu diğer ifade ile kaynakların kullanım yerlerini ifade etmektedir.¹⁰⁴

1.1.2. Bilançonun Özellikleri

Sigorta şirketlerinin bilançoları düzenlenirken bazı şekil özelliklerinin yanı sıra bilançoyu oluşturan unsurların oluşumu ve özü itibari ile de diğer şirketlere göre farklılıklar oluşmaktadır.

Sigorta Murakabe Kanunu hükümlerine tabi şirketlerin düzenlemek zorunda oldukları bilançolar incelendiğinde;

- Hesapların en likitten en az likide doğru sıralandığı,

¹⁰⁴ ÖZKAN, a.g.e., s.312.

- Alacaklar ve borçlar hesaplarının vadelerine göre ayrılmadığı,
- Teknik ve serbest karşılıkların tek bir başlık altında toplandığı,
- Teknik karşılıkların brüt olarak verildiği, brüt rakamlardan reasürör paylarının düşülmesi suretiyle net değere ulaşıldığı görülmektedir.¹⁰⁵

1. Şirketlerin bilançosunda borçlar ve özsermaye bölümünün açık ve belirli bir sayı ile ifade edilmesine karşılık varlıklar ve alacakları oluşturan unsurların hesaplanarak gerçeğe yakın bir değer olarak bilançoda gösterilmesi zordur. Sigorta şirketlerinde ise bu durum tamamen tersinedir. Sigorta şirketlerinin taahhütlerini gösteren teknik ihtiyatlar hesabı sayısal olarak kesin bir şekilde ifade edilmemekte ancak sigorta tekniği gereklerine göre önerilebilmektedir. Sigorta şirketleri gelecekle ilgili olarak üstlendikleri yükümlülüklerine bağlı olarak gerçekleştirmek zorunda oldukları taahhütlerini ancak öngörebilmektedirler. Sigorta tekniği ne kadar bilimsel esaslar dahilinde olursa olsun bu öngörüler gerçeğe göre daha fazla veya daha az olacaktır. Bu durum özellikle hayat sigortasında faaliyet gösteren şirketlerin bilançosunda açıkça görülmektedir.

Bilanço bir şirketin 31.12.20xx günü akşamı itibariyle faaliyet sonuçlarını gösteren anlık bir resimdir. Buna karşılık hayat sigortası branşında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin bilançolarını oluşturan bazı hesaplar özellikle matematik ihtiyatlar bazı olasılıklara bağlı olarak hesaplandığından gelecekte (bir diğer deyişle bu olasılıkların gerçekleşmesi halinde) kesinleşecektir. Şu halde sigorta şirketlerinin bilançosu (hayat sigortası branşında) diğer şirket bilançolarının taşıdığı kesinlik ve doğruluk derecesinde olmadığı söylenebilir.

2. Geçici hesaplar sigorta bilançolarında önem derecesi yüksek olan hesaplardır. Diğer şirketlerin hemen hemen tümünde fazla önem taşımamakta, buna karşılık sigorta bilançolarının özünü oluşturmaktadır. Örneğin prim nakil hesapları, muallak hasar karşılıkları gibi. Geçici hesaplar içinde en önemlisi ise prim nakil hesaplarıdır. Yapılan

¹⁰⁵ KAHYA, a.g.e., s. 116.

sigorta sözleşmelerine karşılık sigorta müşterilerinden alınan primlerin ait oldukları süreye bağlı olarak diğer yıllara nasıl devredeceği (aktarılabacağı) ve hangi usulle kullanılacağı sorun oluşturmaktadır.

Sigorta işlemlerine ilişkin hesaplamalarda yada kullanılacak hesaplarda özellikle yapılacak sigorta sözleşmelerinin tümünde elde edilecek primlerin getireceği faiz gelirleri tüm giderleri karşıladıktan ve sigorta şirketine belirli bir kâr payı sağladıktan sonra, sigorta sözleşmelerine bağlı olarak oluşabilecek mali yüklerin ödenmesinde yeterli olunmasına çok dikkat edilmelidir. Örneğin bir sigorta şirketinin yaptığı tüm sigorta sözleşmelerinin süresinin, şirketin bilançosunun düzenlendiği hesap dönemi itibarıyla sona erdiği kabul edildiğinde, hesap dönemi içinde tazminat olarak ayrılması zorunluluğu olmamakta, şirkette toplanan paralara muallak ve ihtilafli kazalar nedeniyle ödenmesi zorunlu olabilecek olası görülen tazminat karşılıkları hesaplandıktan sonra şirketin geliri olarak düşünülebilecektir.

Oysa genellikle sözleşme süreleri şirketin hesap dönemiyle birlikte sona ermemekte ve daha önce alınmış olan primlerden bir bölümü gelecek hesap dönemlerinde de geçerli olabilecek sözleşmelere karşılık olarak gelecek hesap dönemlerine devredilmektedir. Prim hesapları olarak bilançolarda yer alan bu hesaplar risklerin devamı süresince bir hesap döneminden diğer hesap dönemine devredilen kalemler olarak sigorta şirketlerinde en önemli unsurları oluşturmaktadır.

1.1.3. Bilanço Kalemlerinin Açıklanması

Bilanço kalemleri öncelikle ikiye ayrılır, bunlar; aktif ve pasiftir. Bu aktif ve pasifin altındaki kalemleri aşağıda kısaca açıklanacaktır.

- **Aktif Kalemler:**

- **Nakit Değerler:** Nakit değerleri, kasa (Türk ve yabancı para), yoldaki paralar-posta çekleri ve havaleler, çekler, vadesi gelmiş menkul değerler olmak üzere dört gruba ayırmak olanaklıdır.

Kasa: Ülkemizde tedavülde bulunan banknot ve madeni paraların şirkete yatırılmasından veya çekilmesinden kaynaklanan işlemlerin kaydedildiği bir hesaptır. Kasaya girişler kasa hesabına borç, kasadan çıkışlar ise hesaba alacak kaydedilir. Bu hesap aktif nitelikli bir hesap olup bakiyesi şirketteki Türk Parası mevcudunu gösterir.

Bankalar: Sigorta şirketlerinin bankalardaki serbest mevduat (Türk ve yabancı para) ve bloke mevduatlarının (Türk ve yabancı para) izlendiği hesaplardır.

- **Menkul Değerler Cüzdanı**: Sigorta ve reasürans şirketlerinin fonlarının yönetiminde alacak kalitesi, likidite ve gelir arasında optimal dengeyi hedefleyerek varlıkların seçiminde çeşitli alternatifler mevcuttur. Bu hesap grubu, faiz geliri veya kâr payı sağlamak veya fiyat değişmelerinden yararlanarak kârlar elde etmek amacı ile geçici bir süre elde tutulmak üzere alınan hisse senedi, tahvil, hazine bonosu, yatırım fonu katılma belgesi, kâr-zarar ortaklığı belgesi, gelir ortaklığı senedi gibi menkul kıymetlerin izlenmesi amacıyla kullanılmaktadır.

- **Alacaklar**: Alacaklar hesabı sigorta şirketlerinin sigortacılık işlemlerinden kaynaklanan alacakları (sigortalar, acenteler, sigorta ve reasürans şirketleri) ile sigortacılık işlemlerinden kaynaklanan prim ve komisyonlar dışındaki işlemler nedeniyle borçlu konuma düşen kişi ve kuruluşlardan olan alacakların izlendiği hesaplardan oluşmaktadır.

Sigortalılar: Sigorta şirketlerinin sigortalılardan olan prim alacaklarının izlendiği bir hesaptır. Bu hesap, sigortalılarını herhangi bir aracı kullanmaksızın direkt olarak sigorta şirketlerine yaptıran sigortalıların poliçe prim tutarı üzerinden borçlandırıldığı, prim iadeleri ile iptal edilen poliçelerin brüt tutarları üzerinden alacaklandırıldığı bir hesaptır.

Acenteler: Acenteler, sigorta şirketlerinin vekaletine haiz olarak şirketler namına sigorta poliçesi kesen gerçek ve tüzel kişilerdir. Poliçe kese bilen diğer sigorta aracıları ise broker ve prodüktörlerdir.

Acenteler hesabı, acentelerin prim istihsalinde bulunmaları halinde borçlandırılır, acentelere komisyon tahakkuk ettirilmesi, poliçe iptali veya acentelerden tahsilat yapılması halinde ise alacaklandırılır.

Sigorta ve Reasürans Şirketleri Cari Hesabı: Sigorta ve reasürans şirketleri tarafından devredilen primler bu hesapta ilgili sedan ve restrosedan (bir reasüransın üzerindeki riskin bir bölümünü başka bir reasüröre devretmesi durumunda, riski devreden reasüröre verilen isimdir) şirketler adına açılacak hesaba borç, sedan şirketlere ödenecek komisyonlar da alacak olarak işlenir. Hesap aktif nitelikli olup, bakiyesi sedanlar ve restrosedan şirketlerden olan alacak miktarını gösterir.

Sigorta ve Reasürans Şirketleri Nezdinde ki Depolar: Hesap yurtiçi-yurtdışı sedanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Sedanlar ve restrosedan şirketlerce verilen işlere ait bünyelerinde tuttıkları ve belirli devreler (trimestir ya da aylık) sonunda iade edecekleri paraların izlendiği aktif karakterli bir hesaptır. Burada depo, iflas, savaş, hükümet müdahalesi gibi çeşitli nedenlerden dolayı reasürör şirketlerin sorumluluklarını yerine getirememeleri durumunda trete reasürörlerine devrettiği primler üzerinden kendilerini garantiye almak üzere sedan şirketlerin hasar alacaklarına karşılık belli bir oran dahilinde üzerinde tuttıkları meblağdır.

İkrazlar: Hayat dalında faaliyet gösteren sigorta şirketleri, hayat sigortalılarına belirli şartlar dahilinde ödünç para verebilmektedirler. İkrazlar hesabı, hayat dalında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin hayat sigortalılarının en az üç yıl primlerini ödemiş olmaları kaydıyla satın alma (iştirah) tablosundaki tutarlarının belirli bir oranı dahilinde hayat poliçelerine mukabil verdikleri borçların kaydedildiği aktif nitelikli bir hesaptır.

Diğer alacaklar: Diğer alacaklar hesabı, verilen depozitolar, personelden alacaklar, ortaklardan alacaklar gibi sigortacılık işlemlerinden kaynaklanan prim ve komisyonlar dışındaki işlemler nedeniyle borçlu duruma düşen kişi ve kuruluşların borçlarının takip edildiği aktif nitelikli bir hesaptır.

- **İdari ve Kanuni Takipteki Alacaklar:** Sigorta şirketlerinin vadesi geçmiş her türlü alacakları için yasal yollara başvurarak takip edilen alacakları, idari ve kanuni takipteki alacaklar hesabında izlenmektedir. Tahsili şüpheli hale gelmiş alacaklar için şüpheli alacaklar karşılığı hesabı açılmaktadır.

- **İştirakler:** Şirketlerin, doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindikleri ortaklık paylarının izlendiği bir hesaptır. Bu hesap serbest ve bloke olmak üzere ikiye ayrılmakta, iştiraklerin yeniden değerlemesinden doğan fon artışları ise özkaynaklar içerisinde, iştirakler sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı hesabında gösterilmektedir. Şirketlerin iştirak hesaplarında artış olduğunda iştirakler hesabı borçlandırılır, hisselerin elden çıkarılması durumunda alacaklandırılır.

- **Sabit Değerler:** Bir yıldan veya normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerle işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacı ile elde edilen fiziki varlık kalemlerinin ve bunlarla ilgili birikmiş amortismanların izlendiği bir hesap grubudur. Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar;

Maddi Duran Varlıklar

Arazi ve Arsalar

Yer Altı ve Yer Üstü Düzenleri

Binalar

Tesis, Makine ve Cihazlar

Taşıtlar

Demirbaşlar

Yapılmakta Olan Yatırımlar

Maddi Olmayan Duran Varlıklar

Haklar(İmtiyaz, patent, lisans, ticari marka ve ünvan)

Şerefiye (Peştemallık)

Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri

Araştırma ve Geliştirme Giderleri

Özel Maliyetler

Menkuller: Şirketlerin faaliyetlerinin sürdürülmesi amacı ile satın aldığı ve bir yıldan daha uzun kullanım süresine sahip olan kasalar, büro makineleri, mobilya, mefruşat ve nakil vasıtalarının izlendiği bir hesaptır. Vergi Usul Kanunu hükümleri gereğince yeniden değerlendirme değer artışları bu hesaplarda kayıtlanarak izlenir.

Gayrimenkuller: Gayrimenkuller hesabı, sigorta şirketlerinin satın aldıkları binalarla, satın aldıkları arsalar ve araziler ile bunlar üzerindeki inşa halinde olan binalar için yatırdıkları paralar ile V.U.K. gereğince gayrimenkullerin yeniden değerlemeye tabi tutulmaları sonucu meydana gelen değer artışlarının kaydedildiği aktif nitelikli bir hesaptır.

Birikmiş Amortismanlar: Sigorta ve reasürans şirketlerinin bilançolarının aktif kalemleri arasında yer alan menkuller, gayrimenkuller, özel maliyet bedelleri ve ilk tesis ve genişleme giderlerinin V.U.K.'nunda belirtilen oran ve esaslar dahilinde amorti edilmelerini temin amacı ile izlenen hesaplardır. Bilanço tarihine kadar ayrılmış bulunan amortismanlar, işletmede kullanılan amortisman yöntemine göre aktifte maliyet değerleri üzerinden bir indirim şeklinde veya pasifte birikmiş amortismanlar biçiminde gösterilir.

Özel Maliyet Bedelleri: Kiralanmış gayrimenkullerin kullanım sürelerini uzatmak ve yararlanma derecelerini yükseltmek amacı ile yapılan giderlerin izlendiği bir hesaptır.

İlk Tesis ve Genişleme Giderleri: Sigorta şirketlerinin kuruluş ve örgütlenmeleri ile yeni şubelerin açılması ya da işlerin sürekli olarak genişletilmesi sırasında ortaya çıkan ve karşılığında maddi bir değer elde edilmeyen giderlerin izlendiği hesaptır.

- **Diğer Aktifler:** Sigorta ve reasürans şirketlerinin satın aldıkları ve gereğinde kullanmak üzere stok buldukları basılı kâğıt, kırtasiye ve büro malzemeleri ile damga pulu, posta pulu gibi değerlerin izlendiği “Ayniyat Mevcudu ve Stoklar” adlı hesaplar ile inşa veya imal edilen maddi duran varlıklarla ilgili her türlü madde ve malzeme ile işçilik ve genel giderlerle ilgili harcamaların geçici olarak izlendiği “Devam Eden Yatırımlar”ına ait hesaplardır.

- **Pasif Kalemler:**

- **Borçlar:** Sigorta ve reasürans şirketlerine borçlar, reasürörlerin depoları, ödenecek vergi, resim, harç ve diğer yükümlülükler ile diğer borçlardan oluşur.

Sigorta ve Reasürans Şirketleri Cari Hesabı: Reasürör şirketlere devredilen prim borçları bu hesapta ilgili reasürör şirketler adına açılacak bir hesaba alacak, reasürör şirketlerden alınacak komisyonlarda borç olarak işlenir. Bu hesap pasif nitelikli olup, bakiyesi sedan şirketlerin reasürör şirketlere olan borçlarını gösterir. Bu hesabın borç ve alacak tarafı ilgili teknik kâr ve zarar hesaplarıyla, yapılan ödemelerle kasa ve banka hesaplarıyla, diğer taraftan, devredilen primlerin belirli bir oran dahilinde alıkonulması nedeniyle de bu hesap reasürörlerin depoları hesabıyla karşılıklı çalışır.

Sigorta ve Reasürans Şirketlerin Depoları: Sigorta ve reasürans şirketleri reasürör veya restrosesyonerlere devrettikleri prim tutarlarının belli bir kısmını üzerlerinde tutarak oluşturdukları depo tutarları üzerinden reasürör veya restrosesyoner hesaplarına alacak yazmak suretiyle onlar lehine belli oranlarda faiz tahakkuk ettirmektedirler. Söz konusu şirketlere verilen işlere ilişkin olarak sedan şirketler üzerinde üç aylık, altı aylık veya bir yıllık süreler ile tutulan ve daha sonra faizi ile birlikte serbest bırakılacak yani reasürör ve restrosesyonerlere iade edilecek paraların izlendiği pasif nitelikli bir hesaptır. Aktifte yer alan sigorta ve reasürans şirketleri nezdindeki depolar hesabında ise anlatılan mekanizmanın ters olarak işlemesi söz konusudur.

Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Diğer Yükümlülükler: Bu hesap, sigorta şirketlerinin kendi tüzel kişiliği, personeli ve ilişkide bulunduğu kişilere ait işlemleri nedeniyle vergi yükümlüsü veya sorumlusu olarak ödeyeceği vergi, resim ve harçlar ile ödeyeceği primler ve aidatların izlendiği pasif karakterli bir hesaptır. Bu gruptaki kalemlerden örneğin; vergi, resim, harç, prim, aidat, fon ve diğer kesintilerin yapılmasında veya tahakkukunda hesap alacaklandırılır, ödenmesinde ise borçlandırılır.

Diğer Borçlar: Şirketlerin acentelere ve sigortalılara olan borçları, şirketçe alınan depozito ve teminatlar, pay akçeleri ve poliçe geçici tahsilat, ödenecek temettüleri, talep edilmeyen kıymetler, personelin şirketten alacakları, iştirak taahhüdünden borçlar, ihraç edilen tahvil ve bonolar, ödenecek senet ve kupon bedelleri gibi borçların kaydedildiği pasif nitelikli bir hesaptır.

- **Teknik Karşılıklar:** Teknik Karşılıklar (Sigorta Teknik Karşılıkları) sigorta şirketlerine özgü bir hesaptır. Teknik karşılıklar, sigorta şirketlerinde bilanço gününde hükmü devam eden sigorta poliçelerinin gerektirdiği karşılıklardır.

Cari Rizikolar Karşılığı: Cari rizikolar karşılığı, sigorta işlemlerinin yapısından kaynaklanan zorunluluğun bir sonucudur. 539 sayılı K.H.K. ile değişikliğe uğrayan 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 25. maddesine göre; "Sigorta ve reasürans şirketleri, bir yıldan uzun süreli hayat sigortaları ve deprem teminatları dışındaki taahhütleri için cari rizikolar karşılığı ayırmak zorundadırlar. Cari rizikolar karşılığı; yürürlükte bulunan sözleşmeler için tahakkuk etmiş primlerden komisyonlar düştükten sonra kalan tutarın gün esasına göre ertesi yıla sarkan kısmından oluşur. Ancak poliçe bazında cari rizikolar karşılığının ayrılamaması halinde hesap dönemi itibariyle tahakkuk eden primlerden iptal ve süresi sona eren sözleşmelere ait primlerin düşülmesinden sonra kalan tutar üzerinden nakliyat branşında asgari %25, diğer branşlarda asgari %33.5 oranlarında cari rizikolar karşılığı ayrılır."

Muallak Hasarlar Karşılığı: Sigorta şirketleri yıl içinde meydana geldiği halde bilanço gününe kadar çeşitli nedenlerle (Belge eksikliği, hakeme gitme, hasar sahibinin müracaat etmemesi ... gibi) ödenmeyen hasarlar için bilanço düzenlenirken muallak hasar karşılığı ayırmak zorundadırlar. Tesis edilecek muallak hasarların bir bölümünün tutarı belli olabilir. Bir bölümünün ise tutarı kesin olarak bilinmeyebilir. Bu taktirde muallak hasar tahmini olarak saptanır.

Deprem Hasar Karşılığı: 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 25. Maddesinin birinci fıkrasına göre; "Sigorta ve reasürans şirketleri yangın ve mühendislik sigorta branşlarında verilen deprem teminatı karşılığında aldıkları ve kendi saklama paylarında kalan primlerle bu primlerin gelirlerini 15 yıl süre ile deprem hasar karşılığı olarak ayırmak zorundadırlar. Deprem hasar karşılıkları ayrılmasına esas primler ve prim gelirlerinin hesaplanma usulleri ile karşılık oranı müsteşarlıkça belirlenir."

Hayat Matematik Karşılığı: Hayat matematik karşılıkları, hayat sigortası dalında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin ayırmış oldukları karşılıklardır.

Hayat Muallak Tazminat Karşılığı: Hayat muallak tazminat karşılığı hesabı, dönem içinde gerçekleşmiş, ancak çeşitli nedenlerle işlemleri tamamlanmamış veya sigortalı ile tazminat miktarı konularında anlaşmazlığa düşülmüş ve dönem sonu itibari ile ödenmemiş hayat tazminatları için ayrılan karşılıkların izlendiği pasif karakterli bir hesaptır.

Karşılık tutarı, tahakkuk etmiş veya hesaben tespit edilmiş fiili tazminat bedellerinden veya hesaplanmamış ise tahmini değerlerinden oluşur.

Hayat Kâr Payı Karşılıkları: Sigorta şirketlerinin kâr payı vermeyi taahhüt ettikleri sözleşmeler için sigorta ettirenler ile lehdarlara olan yükümlülüklerine istinaden ayrılan karşılıkların yatırıldıkları varlıkların gelirlerinden, onaylı kâr payı teknik esaslarında belirtilen kâr payı dağıtım sistemine göre hesaplanan teknik faiz geliri ile sınırlı olmak kaydıyla garanti edilen kısmın dışında kalan miktar ile önceki yıllara ait birikmiş kâr payı karşılıklarından oluşur.

Serbest Karşılıklar: Bu bölümde teknik karşılıklar dışında yer alan karşılıklardan kıdem tazminatı karşılığı, sabit kıymet yenileme fonu karşılığı ile hayat acente komisyon karşılığı gibi karşılıklar yer almaktadır.

- **Diğer Pasifler**: Diğer pasifler arasında, sigorta ve reasürans şirketlerinin borçları, teknik ve serbest karşılıklar ile özkaynakları dışında kalan; alacaklı geçici hesaplar, menkul değerler artış farkı, faiz ve gider reeskontları ve peşin tahsil edilmiş gelirler hesapları gibi pasif nitelikli hesaplar yer almaktadır.¹⁰⁶

- **Özkaynaklar**: Sigorta şirketlerinin öz varlığını-özkaynaklarını oluşturan hesaplar olup başlıcaları aşağıdaki gibidir.

¹⁰⁶ KAHYA, a.g.e., s. 121-122-123-124-125-126-127-128.

Nominal Sermaye: Nominal sermayenin izlendiği pasif nitelikli hesaptır.

Ödenmemiş Sermaye: Taahhüt edilen sermayenin kaydedildiği aktif nitelikli bir hesaptır. Bakiyesi henüz tahsil olunmamış sermaye miktarını gösterir.

539 sayılı K.H.K. ile değişik 7397 sayılı S.M.K.'nun "Kuruluş ve Faaliyet İzni" başlıklı ikinci maddesinin C fıkrasına göre, sigorta şirketlerinin sermayelerinin (10.04.2001 tarihli ve 24369 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan beş sayılı tebliğ gereğince) beş trilyon TL.'den az olmaması gerekmektedir.

Kanuni Yedek Akçeler: T.T.K.'nun 466. maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının üçüncü bendi, 467. maddesi ve 233 sayılı K.H.K.'nin 36. maddesi gereğince yıllık kârdan (her yıl safi kârın %5'i ödenmiş sermayenin %20'sini buluncaya kadar olacak şekilde ayrılır) ayrılan akçeler ile emisyon primlerinin (yeni çıkarılan hisse senetlerinin primli satışlarından kaynaklanan tutarın izlendiği bir hesaptır satış fiyatı-nominal fiyatı= farkından) kaydedildiği pasif nitelikli bir hesaptır.

İhtiyari Yedek Akçeler: Yıllık kârdan kanuni yedek akçeler dışında kalan ve ana sözleşme veya genel kurul kararı uyarınca ayrılan yedek akçeler bu hesaba kaydolunur.

Olağanüstü Yedek Akçeler: Risk üstlenen sigorta şirketlerince büyük önem taşıyan olağanüstü yedek akçeler, genel kurul tarafından ayrılmasına karar verilen yedek akçeler ile dağıtım dışı kalan kârların izlendiği bir hesaptır.

Yeniden Değerleme Fonu: Vergi Usul Kanunu hükümleri çerçevesinde yeniden değerlemeye tabi tutulan sabit kıymetlerin net defter değerinde oluşan değer artışları ile, iştirakleri yapılan yeniden değerlendirme sonucu bedelsiz hisse senedi verilmesi sonucu oluşan artışların karşılığının izlendiği hesaptır.

Dönem Kâr ve Zararı: Dönem kâr ve zarar hesabı dönem sonlarında gelir ve gider hesaplarının bakiyelerinin devredildiği bir hesaptır. Dönem kârı, şirketin bir hesap dönemi içinde yaptığı işlemler sonucu doğan kârdır. Dönem sonlarında, borç bakiyesi

veren gider kalemleri ilgili gider hesabına alacak, dönem kâr ve zarar hesabına borç; alacak bakiyesi veren gelir kalemleri ilgili gelir hesaplarına borç, dönem kâr ve zararı hesabına alacak verilmek suretiyle kapatılmakta ve böylece dönem sonu kâr veya zararına ulaşılmaktadır.

Geçmiş Yıllar Kâr ve Zarar Hesabı: Bilanço ve kâr/zarar cetveli, yetkili organlar tarafından henüz onaylanmamış sigorta şirketlerinin geçmiş yıllar kâr ve zararı bu hesapta izlenir.¹⁰⁷

1.2. Kâr-Zarar Tablosu

Bu bölümde kâr zarar tablosunun genel olarak tanımını verdikten sonra sigorta şirketlerinin kâr zarar tablolarının özellikleri ve kâr zarar tablosu kalemlerinin açıklaması yapılacaktır.

1.2.1. Kâr-Zarar Tablosunun Tanımı

Kâr kelimesi günlük hayatta sık sık duyduğumuz bir kelimedir. Fakat genellikle belirli bir zaman aralığı için gelirler ile giderler arasındaki farkı ifade eden “net gelir” olarak kullanılır. Kâr-zarar tablosu toplam gelirler ile toplam giderleri ve neticede net geliri içeren, belirli bir zaman aralığı ile uyum içerisinde, faaliyetlerin neticelerini sunmaktadır.

“Kâr ve zarar tablosu, sigortacılık alanında faaliyet gösteren bir sigorta şirketinin belirli bir faaliyet dönemi içerisinde gerek ana faaliyet konusu sigortacılıktan, gerekse ana faaliyet dışı işlemlerden meydana gelen gelir ve giderlerinin, işletmenin tüm faaliyet sonuçlarını tespit etmek üzere, bir araya getirilmesi ile oluşturulan bir tablodur” diye tanımlanmıştır.¹⁰⁸

1.2.2. Kâr-Zarar Tablosunun Özellikleri

Halka açık hayat dışı bir sigorta şirketinin kâr-zarar tablosu incelendiğinde; Branşların ayrı sütunlar halinde gösterildiği, kâr-zarar tablosunun “teknik ve teknik

¹⁰⁷ ÖZKAN, a.g.e., s.310.

¹⁰⁸ KAHYA, a.g.e., s. 104.

olmayan” iki ana bölümden oluştuğu, teknik bölümde reasürör paylarına yer verildiği, hesaplar altında yer alan alt hesap kalemlerine, dolayısıyla detaya yer verildiği, cari yıl ile bir önceki yılın karşılaştırıldığı, teknik olmayan bölümde yer alan hesapların daha genel nitelikli olduğu, detay nitelikli alt kalemlere yer verilmediği görülmektedir.¹⁰⁹

Tüm bunların dışında sigorta işletmelerinin kâr-zarar tablolarının oluşumunda diğer şirketlerin kâr-zarar tablolarına göre bazı farklılıklar görülmektedir. Bu farklılığın sebebi sigortacılık faaliyeti sonucu oluşan sigorta hizmetinin ticaret ve endüstri işletmelerine konu olan, hammadde, yarımamul ve mamul malların satınalma, üretim ve satış faaliyetlerine göre farklılık göstermesindedir. Bu farklılıklar;

-Sigorta hizmetlerinin dönem başı ve dönem sonu stokları söz konusu değildir.

-Sigortacılık hizmetinin üretilmesinde direkt işçilik söz konusu değildir. Burada ortaya çıkan personel maliyetleri üretim işletmelerindeki genel imalat giderleri yada genel idare giderleri ile aynı yapıdadır.

-Sigorta hizmetinin üretiminde genel imalat gideri söz konusu olmayıp dönem giderleri yada genel idare giderleri oluşmaktadır.

-Sigortacılık hizmetinin maliyetine direkt madde giderleri ve yarımamuller maliyeti girmez. Çünkü direkt madde kullanımı ve yarımamul üretimi söz konusu değildir.

-Sigortacılık faaliyetleri sonrası üretilen maliyet taşıyıcısı sigortalananabilir risk veya sözleşme sayısı maddi birer varlık olmadığı için stoklama ve finansmana gerek duyulmaz.

¹⁰⁹ KAHYA, a.g.e., s. 139.

-Sigorta hizmetinin satışı ile elde edilen gelirler bir dönemi aşar. Satılan hizmete ait fiyatın (prim) %25'i peşin tahsil edilir, kalanı için taksit yapılabilir.

-Ayrıca teknik kâr zarar oluşturan teknik gelirler ve giderler de diğer ticaret ve sanayi işletmelerinde söz konusu değildir.¹¹⁰ Şeklinde sayılabilir.

1.2.3. Kâr-Zarar Tablosu Kalemlerinin Açıklanması

Sigorta şirketlerinde uygulanmakta olan kâr zarar tablosunda; sigorta işletmelerinin sigorta işletmeciliğinden elde edilen gelir ile bu faaliyetleri sonucu gerçekleşen giderler arasındaki farktan kaynaklanan “teknik kâr zarar” ve “ana faaliyet dışı oluşan kâr-zarar hesapları” ayrımı yapılmaktadır.

- **Teknik Kâr Zarar Hesapları:** Sigorta şirketlerinin özellik arzeden en önemli hesaplarından biri teknik kâr-zarar hesaplarıdır. Bu hesaplar yangın, nakliyat, kaza, makine-montaj, dolu, hayvan ölümü... gibi dallarda açılan ve ayrı ayrı birer ana hesap olarak çalıştırılan ve sedan, koasürör, reasürör, restrosedan... işletmeleri ile olan iş ilişkileri sonucu elde edilen her türlü teknik gelir ve giderlerin kaydedildiği, başka bir ifade ile sigorta şirketlerinin teknik sonuçlarını ilgilendiren bütün işlemlerin izlendiği toplayıcı karakterde birer hesaptır.

Teknik kâr-zarar hesapları, sigorta şirketlerinin sigortacılık işlemlerinden kaynaklanan teknik gelir ve teknik gider kalemlerinden oluşmaktadır.

- **Teknik Gelir Kalemleri:** Alınan primler, alınan komisyonlar, ödenen tazminatlarda reasürör payları, devreden teknik karşılıklar, ayrılan teknik karşılıklarda reasürör payları ve diğer gelirler hesaplarından oluşur.

¹¹⁰ ÖZKAN, a.g.e., s.325.

- **Teknik Gider Kalemleri:** Reasürörlere devredilen primler, ödenen komisyonlar, ödenen tazminatlar, ayrılan teknik karşılıklar ve diğer giderler hesaplarından oluşmaktadır.

Sigorta şirketleri, ana faaliyet konuları olan sigortacılık iş ve işlemlerinden prim alırlar, tazminat öderler, komisyon verirler, teknik karşılık ayırırlar, diğer teknik giderler yaparlar; diğer taraftan, alınan ve verilen işleri nedeniyle prim alır-verirler, komisyon alır-verirler, riskler gerçekleştiğinde de hisseleri oranında tazminat öderler, tazminat alırlar ve ayrıca diğer teknik gelirler sağlarlar. Yukarıda ana başlıklar halinde verilen tüm bu iş ve işlemlerin pozitif sonuç vermesi halinde teknik kâr, negatif sonuç vermesi halinde de teknik zarar edilmiş sayılır. Özetle elde edilen teknik gelirler ile teknik giderler arasındaki fark teknik kârı veya teknik zararı gösterir. Kâr zarar tablosunda yapılan bu ayırım ile sigorta ve reasürans şirketlerinin faaliyet sonuçlarının daha iyi açıklanması sağlanmış olmaktadır. Bu şekilde kâr zarar tablolarına bakıldığında; sigorta ve reasürans şirketlerinin sigorta ve reasürans faaliyetleri ile bu faaliyetler dışında yapmış oldukları iş ve işlemlerin sonuçları daha iyi analiz edilebilir. Branşlar bazında teknik faaliyet sonuçlarına bakıldığında ise; hangi branşlarda ne tür sorunların olduğu veya hangi teknik unsurların şirketleri olumlu yada olumsuz yönde etkilediği de rahatlıkla izlenebilir.¹¹¹

- **Ana Faaliyet Dışı Gelir ve Gider Hesapları:** Sigorta ve reasürans şirketlerinin, ana faaliyet konuları olan sigortacılık ve reasürans işlemleri dışında, hisse senetleri ve tahvillere, gayrimenkullere yaptıkları yatırımlar sonucu, menkul ve gayrimenkul gelirleri, sigortalılarına verdikleri borçlar karşılığı elde etmiş oldukları faiz gelirleri, varsa banka mevduat faiz gelirleri, kâr payı gelirleri... gibi unsurlardan sağlamış oldukları finansal gelirleri ile olağan işlerinin yürütümü için yaptıkları finansal giderleri ve genel giderleri de bulunmaktadır.

Ana faaliyet dışı gelir ve gider hesaplarını kâr- zarar tablosunda üç kalem oluşturur. Bu kalemler; genel giderler, mali gelirler, mali giderlerdir. Bunlarında her birini oluşturan alt kalemler mevcuttur. Bu alt kalemler aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

¹¹¹ KAHYA, a.g.e., s. 130-131-135.

- **Genel Giderler:** Personel giderleri, genel yönetim giderleri, amortisman giderleri, vergi ve diğer yükümlülükler ve karşılık giderlerinden oluşmaktadır.

Personel Giderleri: Sigorta şirketlerinde çalışan personele ödenen aylık, ücret, ödenek ve tazminatlarla yapılan sosyal yardımlar, yolluk ve sigorta primlerinin kaydedildiği bir hesaptır.

Genel Yönetim Giderleri: Kira , bakım ve onarım, ısıtma, aydınlatma, su, haberleşme, basılı kâğıt ve kırtasiye, reklam ve ilan giderleri, aidatlar, yardım ve bağışlar, temsil ve ağırlama, nakliyat, hamaliye, dava ve mahkeme giderlerinin izlendiği bir hesaptır.

Amortisman Giderleri: Sigorta şirketlerinin gayrimenkulleri, menkulleri, ilk tesis ve genişleme giderleri ile özel maliyet bedellerine ilişkin V.U.K.'nun hükümleri uyarınca bilanço yılı için yıl sonlarında ayrılan amortismanların kaydedildiği bir hesaptır.

Vergi ve Diğer Yükümlülükler: Sigorta şirketlerinin gayrimenkulleri ve taşıt araçları için ödemekle yükümlü oldukları her türlü vergiler, faaliyetleri ile ilgili olmak kaydıyla ödeyeceği çeşitli vergi ve harçların kaydedildiği bir hesaptır.

- **Mali Gelirler:** Faiz gelirleri, kâr payı gelirleri, satış kârları, kira gelirleri, kambiyo kârları ve diğer gelirlerden oluşmaktadır.

Faiz Gelirleri: Bankalardan, menkul değerlerden elde edilen faizler ile gecikme ve ikraz faizlerinin izlendiği bir hesaptır.

Kâr Payı Gelirleri: Hisse senedi ve iştiraklerden sağlanan kâr payı(temettü) gelirlerinin izlendiği bir hesaptır.

Satış Kârları: Menkul değerler cüzdanında ve iştirakler hesabında yer alan menkul değerler ile sabit değerler hesabında yer alan değerlerin satışından elde edilen kârların izlendiği bir hesaptır.

Kira Gelirleri: Şirketlerin sahip oldukları gayrimenkullerin kiraya verilmeleri halinde elde edilen kira gelirlerinin izlendiği bir hesaptır.

Kambiyo Kârları: Döviz mevduatı kur farkları, cari işlemler kur farkı kârları gibi kambiyo işlemlerinden kaynaklanan kârların izlendiği bir hesaptır.

Diğer Gelirler: Bu hesap grubuna ait olup da yukarıda sayılan hesaplara girmeyen gelirlerin kaydına yarayan bir hesaptır.

- **Mali Giderler**: Faiz giderleri, satış zararları, kambiyo zararları, karşılıklar ve diğer giderlerden oluşmaktadır.

Faiz Giderleri: Ödenen faizlerin izlendiği bir hesaptır.

Satış Zararları: Şirketlerin menkul değerler cüzdanında ve iştirakler hesabında yer alan menkul değerler ile sabit değerler hesabında yer alan değerlerin satışından meydana gelen zararların izlendiği bir hesaptır.

Kambiyo Zararları: Döviz mevduatı kur farkları, cari işlemler kur farkı zararları gibi kambiyo işlemlerinden kaynaklanan zararların izlendiği bir hesaptır.

Diğer Giderler: Bu hesap grubuna giren ancak yukarıda belirtilenlerin dışında kalan diğer karşılık giderlerinin kaydedildiği bir hesaptır.

2. ANALİZE ELVERİŞLİ MALİ TABLOLAR VE MALİ ORAN ANALİZİ

İşletmelerin değerlendirilmelerinde kullanılan mali analiz tekniklerinin en eskilerinden bir tanesi oranlardır. Öte yandan, oranlar yolu ile analiz, en çok kullanılan ve en önemli mali analiz tekniklerinden bir tanesidir.¹¹²

Oran analizi finansal tablolarda incelenmek istenen iki kalem arasındaki ilişkinin matematiksel olarak ifade edilmesi ve yorumlanması işlemidir. Analiz, işletmelerin yükümlülüklerini yerine getirme, kârlılık, likidite durumu, finansman yapısı ve varlıkların etkinliği hakkında ilgili kişilere fikir vermektedir.¹¹³

Oran analizi yapılırken kullanacağımız temel finansal tablolar diğer şirketlerin finansal tablolarından şekil olarak bir takım farklılıklar içermektedir. Bundan dolayı bu temel tablolardan bilançonun analize elverişli hale getirilmesi gerekmektedir.

2.1. Oran Analizinin Kapsamı

Oran analizlerinden genellikle işletme yöneticileri, kredi analistleri, ve menkul kıymet analistleri yararlanmaktadır.

Yöneticiler finansal analizde, kontrol ve işletme faaliyetlerinin düzenlenmesi amacıyla oranları kullanırken, kredi analistleri işletmenin borçlarını ödeme yeteneğini belirlemek amacıyla, menkul kıymet analistleri ise işletmenin etkinliği ve büyümesi, faiz ödeme yeteneği ve menkul kıymetlerin likiditeye kolay çevrilmesi ile ilgili oranları analiz etmektedirler.

Oran analizinde asıl önemli konu oranların hesaplanması değil, oranların yorumlanmasıdır. Oranların yorumlanmasında üzerinde durulması gereken üç temel ilke esas alınmaktadır. Bu ilkeler; hesaplanan oranların geçmiş dönem oranlarıyla karşılaştırılması, endüstri içinde yer alan diğer işletmelerle veya endüstri ortalamalarıyla

¹¹² Ali CEYLAN, *İşletmelerde Finansal Yönetim*, (Ekin Yayınları, Bursa 2000), s.29.

¹¹³ Semih BÜKER, Editör Güven SEVİL, *Finansal Yönetim*, (Anadolu Üniversitesi Web. Ofset, Eskişehir 2000), s.28.

karşılaştırılması ve deneyimler sonucu belirlenmiş uluslararası oranlarla karşılaştırılmasıdır.¹¹⁴

Oran analizi işletmelerin faaliyetleri ve finansal durumları hakkında yararlı bilgiler sağlar. Fakat, oranlar yardımıyla işletmeler değerlendirilirken dikkat edilmesi gereken noktalar da vardır. Bunlar;

-Çok sayıda oran hesaplamak yerine, az sayıda amaca uygun oranlar hesaplanmalıdır,

-Oranların yorumu doğru yapılmalıdır,

-Mevsimsel ve devresel değişikliklerin oranlara yansımaları üzerinde durulmalıdır,

-Bir oranın değerinde meydana gelen farklılığının, nereden kaynaklandığı tespit edilmelidir,

-Oranlar yorumlanırken, çeşitli kaynaklardan sağlanan bilgilerden yararlanılmalıdır,

-Yorumlarda, enflasyonun oranlar üzerinde neden olabileceği etkilere dikkat edilmelidir,

-Oranlar yorumlanırken, aynı endüstri kolundaki benzer işletmelerle karşılaştırmalar yapılmalıdır. Ancak, karşılaştırma yapılırken izlenen politikaların ve muhasebe uygulamalarının farklı olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.¹¹⁵

¹¹⁴ BÜKER, a.g.e., s.28.

¹¹⁵ CEYLAN, a.g.e., s.30.

2.2. Analize Elverişli Bilanço (Arındırılmış Bilanço) ve Kâr-Zarar Tablosu

Sigorta şirketlerinin bilançoları diğer şirket bilançolarından şekil olarak farklılıklar gösterdiğinden dolayı bu bölümde, sigorta şirketlerinin hazırlamış oldukları bilançolarda bir takım düzeltmeler yapılarak analize elverişli hale getirilecektir.

Şirket bilançoları, aktifte dönen varlıklar ve duran varlıklar olmak üzere iki ana bölümden oluşurken, pasifte de kısa vadeli borçlar, uzun vadeli borçlar ve özkaynaklar olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.

Bilançonun aktif tarafının ilk bölümü olan dönen varlıkları oluşturan kalemler; nakit değerler içinde yer alan kasa, bankalar ayrıca menkul değerler cüzdanı içinde yer alan serbest menkul değerler, sigortalılar ve acentelerden olan net alacaklar (prim alacak karşılığı düştükten sonraki bölümü), sigorta ve reasürans şirketleri cari hesabının tümü, sigorta ve reasürans şirketleri nezdindeki depoların tümü ve bir yıldan az vadeli ikrazlardır. İkinci bölüm olan duran varlıkları oluşturan kalemler; bloke banka ve menkul değerler, idari ve kanuni takipteki alacaklar uzun vadeli alacakları oluştururken maddi duran varlıkları menkuller ve gayrimenkuller oluşturur. Duran varlıkların diğer kalemleri ise iştirakler ve maddi olmayan duran varlıklardır.

Bilançonun pasif tarafının ilk bölümü olan kısa vadeli borçları oluşturan kalemler; sigorta ve reasürans şirketleri cari hesabı, sigorta ve reasürans şirketleri depoları, ödenecek vergi ve yükümlülükler, cari rizikolar karşılığı, muallak hasar karşılığı, deprem hasar karşılığı, hayat sigortalarında matematik karşılıkların %20'si ve diğer kısa vadeli borçlardan oluşur, ikinci bölüm olan uzun vadeli borçları oluşturan kalemler; deprem hasar karşılığı, hayat sigortalarında matematik karşılıkların %80'i, kıdem tazminat karşılığı, diğer borç ve karşılıklardır ve üçüncü bölüm olan özkaynakları oluşturan kalemler; ödenmiş sermaye, kanuni yedek akçeler, olağanüstü yedek akçeler, yeniden değerlendirme fonu, geçmiş yıllar kâr-zararı ve dönem kâr-zararından oluşmaktadır. Yukarıda yapılan açıklamalar aşağıdaki Tablo 4'de görülebilir.

Tablo 4. Analize Elverişli Hale Getirilmiş Bilanço

Aktif

Pasif

1. Dönen Varlıklar**A-Nakit Değerler**

- Kasa
- Bankalar
- Serbest Menkul Kıymetler

B-Kısa Vadeli Alacaklar

- Sigortalılar ve acentelerden alacaklar
- Sigorta ve Reasürans Şti. C/H
- Sigorta ve Reasürans Şti. Nezdindeki Depolar
- İkrazlar
- Diğer Kısa Vadeli Alacaklar

2. Duran Varlıklar**A-Uzun Vadeli Alacaklar**

- Bloke Banka ve Menkul Değerler
- İdari ve Kanuni Takip. Alacaklar

B-İştirakler**C-Maddi Duran Varlıklar**

- Menkuller
- Gayrimenkuller

D-Maddi Olmayan Duran Varlıklar

- Özel Maliyet Bedeli

1. Kısa Vadeli Borçlar

- Sigorta ve Reasürans Şirketleri C/H
- Sigorta ve Reasürans Şti. Depoları
- Ödenecek Vergi ve Yükümlülükler
- Cari Rizikolar Karşılığı
- Muallak Hasar Karşılığı
- Deprem Hasar Karşılığı
- Matematik Karşılıklar (%20)
- Diğer Kısa Vadeli Borçlar

2. Uzun Vadeli Borçlar

- Deprem Hasar Karşılığı
- Matematik Karşılıklar (%80)
- Kıdem Tazminat Karşılığı
- Diğer Borç ve Karşılıklar

3. Özkaynaklar

- Ödenmiş Sermaye
- Kanuni Yedek Akçeler
- Olağanüstü Yedek Akçeler
- Yeniden Değerleme Fonu
- Geçmiş Yıllar Kâr/Zararı
- Dönem Kâr/Zararı

Sigorta şirketlerinde, bilançoda olduğu gibi kâr-zarar tablosu da mantık açısından diğer şirket kâr-zarar tablolarıyla farklı olmamakla birlikte şekil açısından diğer şirket kâr-zarar tablolarından farklıdır.

Tablo 5.Sigorta Şirketlerinin Faaliyet Raporlarındaki Kâr-Zarar Tabloları

Branşlar **Yangın** **Nakliyat** **Kaza** **Mühendislik...** **Toplam**

1.TEKNİK GELİRLER

A-Alınan Primler

B-Alınan Komisyonlar

C-Ödenen Tazminatta Reasürörler Payı

D-Devreden Teknik Karşılıklar(Net)

-Cari Rizikolar Karşılığı

-Muallak Hasarlar Karşılığı

-Diğer Teknik Karşılıklar

E-Ayrılan Teknik Karşılıklarda Reasürörler Payı

-Cari Rizikolar Karşılığında Reasürörler Payı

-Muallak Hasarlar Karşılığında Reasürörler Payı

-Diğer Teknik Karşılıklarda Reasürörler Payı

F-Diğer Gelirler

2.TEKNİK GİDERLER

A-Reasürörlere Verilen Primler

B-Ödenen Komisyonlar

C-Ödenen Tazminatlar

D-Ayrılan Teknik Karşılıklar

-Cari Rizikolar Karşılığı

-Muallak Hasarlar Karşılığı

-Deprem Hasar Karşılığı

-Diğer Teknik Karşılıklar

E-Diğer Giderler

3.TEKNİK KÂR-ZARAR (1-2)

4.GENEL GİDERLER

- A-Personel Giderleri**
- B-Genel Yönetim giderleri**
- C-Vergi ve Diğer Yükümlülükler**
- D-Amortisman Giderleri**
- E-Karşılık Giderleri**
- F-Diğer Giderler**

5.MALİ GELİRLER

- A-Faiz Gelirleri**
- B-Kâr Payı Gelirleri**
- C-Satış Kârları**
- D-Kira Gelirleri**
- E-Kambiyo Kârları**
- F-Diğer Gelirler**

6.MALİ GİDERLER

- A-Faiz Giderleri**
- B-Satış Zararları**
- C-Kambiyo Zararları**
- D-Karşılıklar**
- E-Diğer Giderler**

7.DÖNEM KÂR-ZARAR (3-4+5-6)

2.3. Sigorta Sektöründe Oran Analizi

İşletmelerin finansal yapılarını değerlendirebilmek için çok çeşitli oranlar kullanılabilir. Bu oranlar işletme faaliyetlerinin değişik açılardan değerlendirilmesindeki kullanış biçimlerine göre gruplandırılırlar. Gruplandırmalar kaynaktan kaynağa küçük farklılıklar gösterse de kullanılan oranlar ve bu oranların ifade ettikleri aynıdır. Sigorta şirketlerinin finansal bünyelerinin analizinde kullanılan oranlar, diğer şirket analizlerinde kullanılan oranlarla aynı olmakla birlikte, sigortacılık

faaliyetlerine bağılı olarak sigorta şirketlerinin kendilerine özgü hesaplarının bulunduğı ve bu hesaplardan dolayı sigortacılığa ilişkin bazı oranlarında yer aldığı görülmektedir.

Çalışmamızda oranlar yedi grupta toplanmıştır. Bunlar; Likidite oranları, finansal (mali) bünye oranları, kârlılık oranları, prim tahsilatı ve ariyere oranları, hasar tazmin oranları, konservasyon oranları ve yatırımlara ilişkin oranlardır.

2.3.1. Likidite Oranları

Likidite, genel olarak, varlıkların paraya dönüşme yeteneğı olarak tanımlanmaktadır. Sigorta şirketleri açısından likiditeyi, oluşacak hasarları karşılayabilme yeteneğı olarak tanımlayabiliriz. Sigorta şirketleri için likidite iki kaynaktan sağlanır. Bunlar; nakit girişleri ve aktiflerin likit hale getirilmesi. Nakit girişleri iki gruba ayrılabilir. Primler bir grubu, faiz,kâr payı, kiralar ve diğer gelirler diğer bir grubu oluşturur. Aktiflerin likit hale getirilmesi, sigorta şirketlerinin finansal varlıklarını (meselâ finansal menkuller, gayrimenkuller ve diğer aktifler) satması sonucu oluşturacağı gelirleri kapsar.

Sigorta şirketlerinin muhtemel taahhütlerini ve hasar ödemelerini karşılamak için yeterli likiditeyi sağlayacak biçimde kaynaklarını kullanmaları ve yatırım olanakları arasında dağıtmaları gerekmektedir.¹¹⁶

Likidite ile ilgili çok çeşitli oranlar hesaplanırken konumuz olan sigortacılıkla ilgili olarak genel likidite oranı olan cari oran ve nakit oranına değinilecektir.

-Cari Oran

Cari oran, dönen varlıklar ile kısa vadeli borçlar arasındaki sayısal ilişkiyi gösteren orandır ve dönen varlıkların kısa vadeli borçlara bölünmesi ile bulunur.

¹¹⁶ Ali KÖSE, Necla ŞİMŞEK, "Türk Sigorta Sektörünün Mali Performansı: 1990-1996 Dönemine İlişkin Bir Değerlendirme," **Reasürör Milli Reasürans T.A.Ş. Dergisi**, sayı 31., (Ocak 1999), s.11.

Dönen Varlıklar

$$\text{Cari Oran} = \frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{Kısa Vadeli Borçlar}}$$

Kısa Vadeli Borçlar

Cari oran, işletmenin kısa vadeli borçlarını kabaca ödeyebilirliğinin bir göstergesi sayılır. Bir işletmenin vadesi gelen borçlarını ödeme yeteneği, bu işletmeden uzun vadeli alacakları ve hissedarları olduğu kadar, kısa vadeli alacakları da yakından ilgilendirmektedir. Bir çok işletme kâr ettikleri ve uzun vadeli finansal güce sahip oldukları halde, likiditeye sahip olamadıklarından başarısızlığa uğramışlardır. Likidite oranı ne kadar yüksek olursa, işletmeden alacaklı olanlar kendilerini o kadar güvende hissedeceklerdir. Fakat bazı hallerde, işletmenin likidite oranı gerektiğinden fazla da çıkabilir. Bir gelir elde edilmeksizin elde atıl olarak tutulan para işletme için bir kayıptır. Dolayısıyla cari oranın çok yüksek çıkması da iyi kabul edilmez. En iyisi optimum olandır.

Cari oranın analistlere göre mutlaka 1'den büyük olması istenir. Bu rakam, işletmenin emniyet sübobudur. Genel olarak oranın 2'den büyük olması istenir. Buna neden olarak da, dönen varlıkların paraya çevrilmesinde karşılaşılabilecek güçlükler ve değer kayıpları gösterilir.¹¹⁷ Ülkemizde sermaye birikiminin yetersizliği, işletmelerin likiditelerinin yüksek olmaması ve kurumsal yetersizlikler (Bankaların orta vadeli kredi vermekte isteksiz olmaları, sermaye piyasalarının yetersiz olması, işletmelerin sermaye bileşimlerinin tabana yayılmamış olması, aile şirketlerinin yoğunlukta olması ve yüksek enflasyon) nedeniyle cari oranın 1,5 ya da %150 olması normal olarak değerlendirilmelidir.¹¹⁸ Ancak burada sadece cari orana bakarak bir şeyler söylemek yanıltıcı olabilir. Cari oranın değerlendirilmesinde, pay ve paydayı meydana getiren hesaplar üzerinde ayrı ayrı durmak gerekmektedir. Genel olarak, likiditesi iyi görünen bir işletmenin ayrıntılı bir çalışma sonucu borçlarını ödemede zorlanabileceği saptanabilir.¹¹⁹ Cari oranla birlikte bu oranı oluşturan kalemlerin incelenmesinde fayda vardır.

¹¹⁷ BÜKER, a.g.e., s.35.

¹¹⁸ KAHYA, a.g.e., s. 70.

¹¹⁹ CEYLAN, a.g.e., s.32.

-Nakit Oranı

Nakit oranı cari orana göre daha katı ve daha güvenilir kabul edilen bir orandır. Nakit oranı bilançoda yer alan nakit ve nakit benzeri değerlerin toplamının kısa vadeli borçlara bölünmesi ile bulunur. Bu oran işletmenin acil para durumunu göstermektedir. Nakit oranı alacakların tahsil edilmemesi ve faaliyetlerden elde edilen para girişlerinin durması halinde işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyip ödeyemeyeceğini gösterir. Nakit oranı aşağıdaki şekilde formüle edilir.

$$\text{Nakit Oranı} = \frac{\text{Serbest Nakit} + \text{Serbest Mevduat} + \text{Serbest Menkul Kıymetler}}{\text{Kısa Vadeli Borçlar}}$$

Nakit oranının 1'in altına düşmemesi istenir. Ancak bu rakam yorumlama amacına göre değişecektir. Söz gelişi kredi verenler açısından oranın 1 olması işletmenin bütün kısa vadeli borçlarını hazır değerleriyle karşılayabileceğini gösterirken, yöneticiler bu oranın 0,20 olmasını olumlu karşılarlar. Çünkü yöneticiler oranın yüksek olmasının işletmenin elinde atıl para kaldığını gösterdiğini ve bunun da kârlılığı olumsuz etkileyeceğini düşünürler.¹²⁰ Ülkemiz için bu oranın %10-%20 arasında olması normal kabul edilmektedir.¹²¹

2.3.2. Finansal (Mali) Bünye Oranları

İşletmeler, ihtiyaç duydukları fonları ya özkaynaklardan ya da yabancı kaynaklardan sağlarlar. İşletmelerin özkaynaklar yerine, borçlanmaya başvurmalarının nedeni bu yolla finansmanın özkaynakların kârlılığını arttırmasıdır. İşletmeler borçlandıklarında belirli dönemlerde komisyon ve faiz ödemek zorundadırlar. Ortaklar, kredi verenlere ödeme yapıldıktan sonra, kalan tutar kadar kâr elde ederler.¹²² Alınan borçların getirisi şayet borcun maliyetini aşıyorsa borçlanma işletme için faydalı görülür.

¹²⁰ BÜKER, a.g.e., s.36.

¹²¹ KAHYA, a.g.e., s. 72.

¹²² CEYLAN, a.g.e., s.36-37.

Özkaynak miktarı sigorta şirketlerinin finansal güçlerini ve ödeyebilirliklerini ölçmede kullanılan en önemli göstergelerden sayılır.

Finansal oranlar işletmenin özkaynak, varlık ve borçları ile bunlar arasındaki ilişkiyi inceler. Finansal oranlar işletmenin özkaynaklarının yeterli olup olmadığını, kaynak yapısı içinde borç ve özkaynak dengesinin ve özkaynak olarak yaratılan fonların ne tür dönen ve duran varlıklara yatırıldığına ölçülmesinde kullanılır.

-Toplam Borç/Aktif Toplamı Oranı

Bu oran işletmenin kısa ve uzun vadeli borçlarının aktif toplamına bölünmesi yoluyla bulunur. Söz konusu oran kaldıraç oranı olarak da ifade edilmektedir. Oran varlıkların yüzde kaçının borçlarla finanse edildiğini göstermektedir. İşletmeye kredi verenler oranın küçük olmasını arzu ederler. Çünkü işletmenin tasfiyesi halinde, borç verenler özkaynakların yeterliliği halinde alacaklarını tahsil etme olanağı bulurlar.

Ortaklar ise oranın belli bir düzeye kadar büyük olmasını isterler. Çünkü bu durum özkaynağa oranla yabancı kaynak kullanımının daha fazla olduğunu ifade eder. Bu şekilde finansman kaldıracı etkisiyle işletmenin kârlılığını artırır, ortakların daha fazla kâr payı almaları sağlanır. Ancak yabancı kaynaklar dikkatlice kullanılmalıdır. Borçların maliyetinin özkaynağa göre daha düşük olması kâr/özkaynak oranını artırır. Fakat, belli bir noktadan sonra finansal risk artar yeni borç bulmak zorlaşır ve maliyet yükselir. Bu noktada kâr/özkaynak oranı düşecektir. Bu nedenle ortaklar toplam borçlar/aktif toplamı oranının sermaye maliyetinin minimum olacağı noktada olmasını isterler.¹²³

Tüm bu yukarıda anlattıklarımızın yanı sıra dikkat edilmesi gereken önemli bir husus, incelemekte olduğumuz sigorta işletmelerinin borçlarının diğer işletme borçlarından farklılıklar göstermesidir. Sigorta işletmelerinin bilançolarına baktığımızda pasifte yer alan borçlar kaleminin yapısı, ağırlıklı olarak iş yaptığı müşterilerle olan anafaaliyetleri ile ilgili yükümlülüklerini içermektedir.

¹²³ BÜKER, a.g.e., s.38.

Bu oran ayrıca daha açık bir şekilde aşağıdaki gibide yazılabilir.

Kısa Vadeli Borçlar + Uzun Vadeli Borçlar

$$\text{Kaldıraç Oranı} = \frac{\text{Kısa Vadeli Borçlar + Uzun Vadeli Borçlar}}{\text{Aktif Toplamı}}$$

Oranın genel olarak %50 olması istenir. Ancak Türkiye gibi ülkelerde oranın %60'ın üzerinde olduğu da görülür. Ayrıca endüstri ortalamaları ve işletme içi standartlardan borçların etkin kullanılıp kullanılmadığı dikkate alınmalıdır.

-Özkaynaklar/Aktif Toplamı Oranı

Oran, özsermayenin aktif toplamına bölünmesi yoluyla elde edilir ve varlıkların (aktiflerin) yüzde kaçının ortak veya ortaklar tarafından finanse edildiğini ortaya koyar. Oran işletmenin uzun vadeli borç ödeme gücünü gösterir. Oranın yüksekliği işletmenin borçlarını ve borç faizlerini güçlükle karşılamadan ödeyebileceğini gösterir. Oranın zaman içinde yükselmesi yönetimin başarısı olarak değerlendirilir.¹²⁴ Oran aşağıdaki gibi formüle edilir.

Özkaynaklar

Aktif Toplamı

Bu oranın genelde %50'nin altına düşmemesi gerekir. Ancak, Türkiye gibi ülkelerde işletmelerin sermaye birikimi yeterince gelişmediğinden oran genellikle %50'nin altındadır. Oranın yüksek olması, beklenmedik fiyat düşüşleri, alacakların tahsilinde güçlük ve benzeri nedenlerden kaynaklanan darboğazların işletme için tehlike arz etmesi olasılığını azaltır. Ancak kâr marjını yükseltmek isteyen işletmelerin daha az özkaynak daha çok yabancı kaynakla (kaynakları etkin kullanarak) faaliyetlerini sürdürmeleri firmanın kârlılığı açısından olumlu bir etki yaratır. Bu oranın Türkiye gibi ülkelerde %50'nin altında olmasını olağan karşılamak gerekir. Çünkü özkaynak sağlamadaki güçlük, sermaye piyasasının gelişmemiş olması, halka açık anonim şirket

¹²⁴ BÜKER, a.g.e., s.39.

sayısının azlığı ve girişimcilerin tutumları gibi faktörler nedeniyle oranlar düşük çıkmaktadır.¹²⁵

-Özkaynak Yeterliliği Oranı

Bu oran, işletmenin Özkaynakları ile Borçları arasındaki ilişkiyi gösterir. Oran aşağıdaki gibi formüle edilir.

$$\text{Özkaynak Yeterliliği Oranı} = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Toplam Borçlar}}$$

Oranın 1 olması, özkaynak borç dengesi açısından yeterli görülmektedir. Oranın 1'den büyük olması, işletme varlıklarının önemli bir kısmının özkaynak ile finanse edildiğini gösterir. Buna karşılık oranın 1'in altına düşmesi halinde, bu durum üçüncü şahısların işletmeye daha fazla yatırım yaptıklarını gösterir. Oranın 1'den küçük olması, herhangi bir kriz anında firmayı güç durumda bırakabilir. Bu yüzden oranın genel kural olarak 1:1 dengesinde tutulması gerekmektedir. Ancak ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde bu oranın 2/3 düzeyinde olması yeterli görülmektedir. Finans yöneticileri bu dengeyi kurmak zorundadırlar. Firmadan alacaklı olanlar ve firmaya kredi açan kuruluşlar bu oranın 1'in üzerinde olmasını isterler. İşletmelerin mallarının satış fiyatlarında meydana gelebilecek ani bir düşme, ekonomik durgunluk gibi hallerde oranın 1'den küçük olması durumunda işletme sermayesinin tamamını kaybedebileceği gibi, borçlarını ödeyememesi nedeniyle alacaklılarını zarara uğratabilir.¹²⁶

2.3.3. Kârlılık Oranları

Kârlılık, harcamalarla gelirler arasındaki olumlu fark olarak tanımlanabilir. Sigorta şirketlerinde gelir ve harcama hesapları gelir tablosunda görülür. Temel olarak bu analiz, prim düzeyi, yatırım geliri ve diğer gelirler ile ilgilendir. Sonra zararlar,

¹²⁵ KAHYA, a.g.e., s. 73-74.

¹²⁶ Aynı, s. 74.

underwriting ve istihsal giderleri ile diğêr giderler, gelirlerden çıkarılmalıdır. Gelirler ve giderler arasındaki fark, şirketin kâr düzeyidir.¹²⁷

Kârlılık, sigorta şirketlerinin ödeyebilirlikleri açısından önemli bir unsurdur. Kâr, sadece ofofinansman amacıyla şirket bünyesinde bırakılan yani dağıtılmayan kârlar yoluyla özkaynakları güçlendirmez, aynı zamanda kârlı bir şirket yeni sermaye artışı yoluyla da özkaynak sağlama olanağına kavuşur. Kâr elde edemeyen ve yeterli rantabilite oranına ulaşamayan bir şirketin orta veya uzun vadede sektörde kalabilmesi oldukça güçtür.¹²⁸

Kârlılıkla ilgili oranlar başlıca iki grup altında toplanabilir.

-Bilanço Kârının Özkaynaklara Oranı

Bilanço kârı, bir sigorta şirketinin bir muhasebe döneminde sigortacılık faaliyetlerinden ve finansal yatırımlarından elde ettiği net gelirler ile yine aynı dönemdeki genel giderleri, karşılıkları ve sair masrafları arasındaki olumlu farktır. Özkaynaklar olarak kabul edilen kalemler daha önceki kısımlarda detaylandırılarak belirtilmiş idi. Bilanço kârı/özkaynaklar oranının çıkarılması için prim kârlılığı ile özkaynak devir hızının da yer aldığı iki kısımdan oluşan özkaynak kârlılığı formülünü yazalım.

$$\text{Özkaynak Kârlılığı} = \frac{\text{Bilanço Kârı}}{\text{Prim Gelirleri}} \times \frac{\text{Prim Gelirleri}}{\text{Özkaynaklar}}$$

1.KISIM **2.KISIM**

Birinci kısımda yer alan **bilanço kârı/prim gelirleri** oranı, prim kârlılığını, ikinci kısımda yer alan **prim gelirleri/özkaynaklar** oranı ise özkaynak devir hızını, başka bir ifadeyle özkaynaklarla kaç misli prim geliri sağlandığını ifade etmektedir. Bu

¹²⁷ KÖSE, ŞİMŞEK, a.g.e., s.11.

¹²⁸ SAVAŞCI, a.g.e., s.94.

oran, özkaynakların artması durumunda prim kârlılığının yani, özkaynaklarla kaç misli prim sağlandığının bir göstergesi olup, özkaynak kârlılığının düşüp düşmediği sorularına cevap bulmada kolaylık sağlamaktadır.

Yukarıda kombine olarak verilen formülde 1.kısımda paydada yer alan prim gelirleri ile 2.kısımda payda yer verilen prim gelirleri sadeleştirildiğinde formül aşağıdaki gibi olmaktadır.

$$\text{Özkaynak Kârlılığı} = \frac{\text{Bilanço Kârı}}{\text{Özkaynaklar}}$$

Bu oran, sigorta şirketlerinin özkaynaklarının ne derecede kârlı bir şekilde kullanıldıklarının bir göstergesi olmaktadır.¹²⁹

-Aktif Kârlılığı Oranı

Aktif kârlılığı oranı başlıca iki bölümden meydana gelir.

$$\text{Aktif Kârlılığı Oranı} = \frac{\text{Teknik Kâr (Faaliyet Kârı)}}{\text{Prim Gelirleri (Toplam İstihsal)}} \times \frac{\text{Prim Gelirleri (Toplam İstihsal)}}{\text{Aktif Toplamı}}$$

1.KISIM 2.KISIM

Yukarıda verilen oranın birinci kısmı, elde edilen toplam prim gelirleriyle ne oranda teknik kâr elde edildiğinin göstergesidir. Bu kısma teknik kârı yaratma gücü oranı da denilebilmektedir. Teknik kâr ise, sigorta şirketlerinin sigortacılık faaliyetleri sonucu elde ettikleri teknik gelirler ile teknik giderler arasındaki olumlu farktır.

¹²⁹ KAHYA, a.g.e., s. 160.

$$\text{Teknik Kâr} \quad \text{Teknik Kâr (Faaliyet Kârı)}$$

$$\text{Yaratma Gücü} = \frac{\text{Teknik Kâr (Faaliyet Kârı)}}{\text{Prim Gelirleri (Toplam İstihsal)}}$$

İkinci kısım ise, mevcut aktiflerle kaç misli prim geliri elde edildiğinin ölçümlemesine yaramaktadır. Bu kısımda aktif devir hızı oranı denmektedir.

$$\text{Aktif Devir Hızı Oranı} = \frac{\text{Prim Gelirleri (Toplam İstihsal)}}{\text{Aktif Toplamı}}$$

Formülün birinci kısmının paydasında, ikinci kısmın payında bulunan prim gelirleri sadeleştirildiğinde,

$$\text{Aktif} \quad \text{Teknik Kâr}$$

$$\text{Kârlılığı} = \frac{\text{Teknik Kâr (Faaliyet Kârı)}}{\text{Toplam Aktifler}}$$

şeklinde formüle edilmektedir.

Bilindiği gibi teknik kâr, sigorta şirketlerinin anafaaliyetleri sonucu yani ruhsatlı bulunduğu tüm branşlardan elde etmiş olduğu kâr toplamıdır ve şirket bilançosunda doğrudan doğruya mali kâr ile birlikte yer almaktadır. Bu nedenle teknik kâr, kâr-zarar tablosunda açıklıkla görülür.

Prim geliri ise, yine faaliyet gösterilen tüm branşlardan sağlanan toplam prim gelirleridir. Başka bir ifade ile prim geliri, sigortalılardan ve sigorta aracılı konumundaki acenteler kullanılarak elde edilen direkt istihsal ile reasürans yoluyla elde edilen (alınan) endirekt istihsalin toplamından oluşmaktadır.

2.3.4. Prim Tahsilatı ve Ariyere (Alacak) Oranları

Sigorta şirketlerinin likidite durumları ile finansal bünyelerinin güçlendirilebilmesi için, sigortalılardan ve acentelerden olan alacakların en kısa sürede tahsil edilmesi gerekmektedir.

Sigorta şirketlerinin mali bünyelerini doğrudan doğruya etkiledikleri için kullanılmaları önem arzeden bu oranlar aşağıda verilmiştir.

-Tahsilat Oranı

Sigortalılardan ve acentelerden olan alacakların ne kadarının tahsil edilebildiğini saptamak için kullanılan bir orandır. Bu oran aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanır.

$$\text{Tahsilat Oranı} = \frac{\text{Geçen Yıldan Devreden Alacaklar} + \text{Cari Yıl Direkt Prim Üretimi} - \text{Ödenen Acente Komisyonları}}{\text{Yıl Sonu Alacakları}} = \%...$$

Yukarıdaki formülden de anlaşılacağı gibi; ödenen acente komisyonları ve yıl sonu alacaklarının artması oranın paydasını azaltır ve bunun sonucunda da oran küçülür. Oranın küçülmesi tahsilin zorlaştığı, yıl sonu itibari ile alacaklarının belli bir kısmını alamadığı anlamına gelir.

-Ariyere (Alacak) Oranı

Sigortalılar ve acentelerden olan alacakların ne kadarlık kısmının tahsil edilemediğinin saptanmasında kullanılır.

$$\text{Ariyere Oranı} = 1 - \text{Tahsilat Oranı} = \%.....$$

Tahsilat oranı konusunda anlattıklarımız ışığında tahsilat oranının büyümesi sigorta şirketi açısından iyidir. Tahsilat oranının büyümesi sonucunda ariyere oranı küçülür ki buda şirketin alacaklarını tahsil ettiği anlamına gelir.

Sigorta şirketlerinin sigortalılar ve istihsal organları denen acentelerden olan geçen yıldan devreden alacakları ile cari yılda elde ettikleri direkt prim istihsal toplamından oluşan alacaklarının cari yılda tahsil edilmemiş kısmı olan ariyere oranı yüksek çıkmışsa, şirketlerin tahsilatında bir tıkanıklık var demektir. Tahsil edilemeyen bu miktarın yüksekliği, şirketlerin prim tahsilatı yönünden ne denli sıkıntı çektiklerinin açık bir ifadesidir. Sırf tahsilat güçlüğü yüzünden bazı sigorta şirketlerinin büyük zararlara uğradıkları görülmektedir.

Bu sebeple, her sigorta şirketi, planlanan satış hedefi paralelinde bir tahsilat hedefi belirleyerek satış arttıkça tahsilatı da aynı oranda arttırabilmelidir. Bu da, aylık, üçer aylık veya yıllık nakit giriş tablosu ile istihsal organlarına ait ödeme durumlarını gösteren ekstrelerin en kısa zamanda çıkartılarak onların ödemelerini takip etmekle, kesin ve akılcı bir tahsilat politikasının saptanmasıyla olanaklıdır.

Akılcı politikalarla sağlanan tahsilat sayesinde oluşacak fonların, sigorta şirketi ve dolayısıyla da sigorta sektörünce yatırımların finansmanında kullanılması sonucunda ekonomiye kanalize edilmeleri mümkün olabilecektir.

Sigorta primlerinin geç tahsil edilmesi sonucunda, teknik karşılıklar oluşturulamaz, borçlar ödenemez, sigorta şirketlerinin mali bünyelerinin en önemli göstergelerinden olan hasar tazminat ödemeleri zamanında yapılamaz, yatırım yapılamadığı için mali gelirler olumsuz yönde etkilenerek genel giderlerin karşılanmasında zorluklar yaşanabilir. Bu durum, sigorta şirketinin devlete ve yasalara karşı kusurlu ve cezalı duruma düşmesine, sigortalılar ile sigorta ettirenlerin güven duygularını yitirmelerine yol açar. Sonuç olarak sigortacılık sektörü zarar görür.¹³⁰

¹³⁰ KAHYA, a.g.e., s. 156.

2.3.5. Hasar (Tazminat) Oranları

Hasar (tazminat) oranlarının yardımıyla sigorta şirketlerinin hasar ödeme yükümlülüklerini ne ölçüde yerine getirebildikleri saptanabilmektedir. Bu oranlar aşağıdaki gibidir.

-Hasar Prim Oranı

Hasar oranlarının en önemlisi hasar/prim oranıdır. Bu oran, cari yıl içinde ödenen net hasarın aynı yıl içinde tahsil edilen prime oranlanması ile bulunur. hasar/prim oranı aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmaktadır.

$$\text{Hasar/Prim Oranı} = \frac{\text{Ödenen Tazminatlar} + \text{Ayrılan Muallak Tazm. Karşılıkları} - \text{Devreden Muallak Tazminat Karşılıkları}}{\text{Yazılan Prim} + \text{Devreden Cari Rizikolar Karşılığı} - \text{Ayrılan Cari Rizikolar Karşılığı}}$$

Bu oran, prim gelirlerine göre, sigortalının sağladığı yarar ve kayıpların değerini ortaya koymaya yarar. Başka bir deyişle bu oran, primin sigortalıya yarar olarak dönen kısmını ifade eder. Daha yüksek bir hasar oranı primin daha büyük bir bölümünün poliçe sahibine geri döndüğünü gösterir. Öte yandan bu oranın sürekli olarak yüksek seyretmesi, sigortacının yaptığı ödemelerin kaynaklarını aşması halinde, ödeme güçlüğüne varlığına da işaret eder.¹³¹

-Tazminat Ödeme Oranı

Bu oran, bir önceki dönemden sarkan hasar tazminatları ile cari dönemde meydana gelen hasar tazminatlarının ne kadarının ödendiğini ifade eder. Tazminat ödeme oranı şu formüle göre hesaplanır.

¹³¹ Hatice DOĞUKANLI, *Sigorta Sektörünün Çeşitli Ülkelerde ve Türkiye’de Yasal Boyutu İle Birlikte Finansal Açıdan Değerlendirilmesi*, (Milli Reasürans T.A.Ş. 1998 Yarışma Yazıları), s.2.

$$\text{Tazminat} \quad \text{Ödenen Tazminatlar x 100}$$

$$\text{Ödeme} = \frac{\quad}{\quad}$$

$$\text{Oranı} \quad \text{Ödenen Tazminat + Ayrılan Muallak Tazm. Karş.}$$

Bu oran, gerçekleşen hasarların ne kadarının tazmin edildiğini göstermektedir.¹³²

-Muallak Tazminat Oranı

Muallak tazminat oranı; sigorta şirketlerinin devamlı bir şekilde tazminat ertelemelerinde bulunup bulunmadıklarının ya da muallak hasarlarda bir birikimin olup olmadığının tespitine yönelik olarak kullanılan bir orandır.

Tazminat ödeme oranının payına muallak tazminat rakamını koyduğumuzda bu oran söz konusu tazminatların ne kadarlık kısmının muallakta olduğuna işaret edecektir. Bu oran aşağıdaki şekilde formüle edilir.

$$\text{Muallak Tazminat} \quad \text{Ayrılan Muallak Tazminat Karşılıkları x 100}$$

$$\text{Oranı} = \frac{\quad}{\quad}$$

$$\text{Ödenen Tazminatlar + Ayrılan Muall. Tazm. Karş.}$$

-Hasar Tazmin Hızı

Hasarın ihbar edilmesinden sonra sigorta şirketlerince ilgililer için birer hasar dosyası açılmaktadır. Bu oran, açılan (ihbar edilen) hasar dosyalarından hesap yılı içinde kaç tanesinin sonuçlandırılarak ödemede bulunulduğunu belirlemede kullanılmaktadır. Hasar tazmin hızı, tazminatı ödenen hasar dosya sayısının toplam açılan hasar dosya sayısına bölünmesi ile bulunabilir.

¹³² KAHYA, a.g.e., s. 157.

2.3.6. Konservasyon Oranı

Konservasyon oranları, sigorta şirketlerinin teminat altına aldıkları riskler için ödeyecekleri tazminat tutarlarını belirlemede esas olmaları, doğru risk seçimi ve fiyatlandırma yapmalarında yarar sağlamalarının yanı sıra şirketlerin likiditeleri ve finansal bünyelerini de doğrudan ilgilendirdiklerinden dolayı önemlidirler.

Konservasyon oranı, sigorta şirketlerinin üzerinde bulunan toplam konservasyon priminin, direkt ve reasürans yoluyla elde edilen primlere (alınan toplam primler) oranlanmasıyla bulunur. Bu oranlar, incelenen yıllar göz önüne alınarak hesaplandığında şirketlerin genel olarak konservasyon politikalarının nasıl olduğu tespit edilebilecektir.

Alınan Toplam Primler –Devredilen Primler

$$\text{Konservasyon Oranı} = \frac{\text{Alınan Toplam Primler} - \text{Devredilen Primler}}{\text{Alınan Toplam Primler}}$$

Yani;

Konservasyon Primleri

$$\text{Konservasyon Oranı} = \frac{\text{Konservasyon Primleri}}{\text{Alınan Toplam Primler}}$$

2.3.7. Yatırımlara İlişkin Oranlar

Bu bölümde kâr-zarar tablosunun bölümlerini oluşturan mali gelir ve mali giderlerle ilgili oranlar yer almaktadır. Daha açık bir anlatımla sigorta şirketlerinin elde etmiş oldukları teknik kârlılıklarını finansal olarak değerlendirmeleri sonucu elde edilen mali gelirlerle ilgili oranların gelişimi incelenmektedir. Bu oranlar iki kalemde incelenebilir.

$$\text{Mali Gelir Yaratma Gücü} = \frac{\text{Aktif Toplamının Mali (Finansal)Gelirler}}{\text{Aktif Toplamı}}$$

$$\frac{\text{Mali Gelirlerin Mali Giderleri}}{\text{Finanse Gücü}} = \frac{\text{Mali Gelirler}}{\text{Mali Giderler}}$$

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ABC SİGORTA ŞİRKETİNDE MALİ YETERLİLİĞİN ORAN ANALİZİNE GÖRE UYGULANMASI

1. ABC SİGORTA ŞİRKETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. ABC Sigorta Şirketinin Tanıtımı

18 Ağustos 1958 tarihinde kurulan ABC sigorta şirketi 1992 yılına kadar bir kamu kuruluşu olarak hizmet verdikten sonra özelleştirilmiştir. 11 Temmuz 1997 tarihinde de halka açılmıştır. ABC sigorta şirketi hayat dışı branşta faaliyet göstermektedir.

ABC sigorta şirketinin sermaye dağılımına baktığımızda %42,40'ı Türk Dış Ticaret Bankasına, %23,47'si Milpa Tic. ve Sınai Ürün. Paz. San.Tic. A.Ş.'ye, %0,28'i Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş.'ye, %5,24'ü T.C.D.D. Memur ve Hiz. Yard. Derneği'ne aitken %28,61'i diğer hissedarlara aittir. ABC sigorta şirketinin kayıtlı sermaye tutarı 12.500.000 Milyon T.L.'dir.

ABC sigorta şirketinin çalışanlarının sayısı ve öğrenim durumlarına baktığımızda; çalışan bayan personel sayısı 79 kişi, bunların 1 kişisi ortaokul, 35 kişisi lise, 43 kişisi üniversite mezunu iken, çalışan bay personel sayısının 104 kişi olduğu ve bunlarında 2 kişisinin ilkokul, 4 kişisinin ortaokul, 35 kişisinin lise, 63 kişisinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Toplam çalışan personel sayısı 183 kişidir.¹³³

ABC sigorta şirketinin acenteliğini yapan bankalar Türk Dış Ticaret Bankası ve Alternatifbank'tır.¹³⁴ ABC sigorta şirketinin acente sayısındaki değişime baktığımızda (bankalar hariç) 31.12.1999 tarihi itibarıyla acente sayısı 299 iken, 2000 yılı içinde tayin olunanlar 72, fesih olunanlar 37 olup 31.12.2000 tarihi itibarıyla acente sayısı 334'dür.

¹³³ T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu, 2000 Yılı Türkiye'de Sigorta Faaliyetleri Hakkında Rapor, s. 155.163.

¹³⁴ Aynı, s. 154.

1.2. ABC Sigorta Şirketinin Vizyonu

ABC sigorta şirketi modern ve yenilikçi yönetim anlayışı, tecrübeli ve aynı zamanda dinamik teknik, pazarlama ve risk yönetim kadrosu ile, kaliteli, hızlı ve geniş kapsamlı bir hizmet sunar. Risklerin, doğru bedeller ve gerçek risk fiyatları ile yeterli ve geçerli teminata kavuşturulmasını sağlar. Hasar gerçekleştiğinde hızlı ve eksiksiz hasar ödemesi ile sigortalılarının mutluluğunu ilke edinmiştir. Güçlü mali yapısı, istikrarlı yönetim politikası ile ABC sigorta şirketi sigortalılarına en etkin hizmeti veren sigorta şirketi olmayı amaçlarken yalnızca prim üretimini değil, verimliliği de hedeflemektedir.

Sigorta şirketlerinin gücü; sermayesinin büyüklüğü, karşılıklarının yeterliliği ile ölçülür. Sermayeleri ne kadar güçlü, karşılıkları ne kadar yeterli olursa olsun sigorta şirketleri reasürans şirketlerine ve bu amaçla yapılan anlaşmalara da ihtiyaç duymaktadır. Sigorta şirketlerinin gücü devrettiği risklerinden dolayı, işbirliği yaptığı reasürans şirketlerinin büyüklüğüyle de bağlantılıdır.

ABC sigorta şirketi dünya çapında gücünü kanıtlamış ilk on reasürans şirketi arasında yer alan Munich Re (Almanya), Swiss Re (İsviçre), General Electric Frankona Re (ABD), Scorgroup (Fransa) ile çalışarak bu gücü sigortalılarına yansıtmaktadır. 1999 yılında Munich Re'nin Avrupa'daki en büyük finansal kuruluşlardan 14.'sü ve Swiss Re'nin ise 17.'si olduğu görülmektedir.¹³⁵

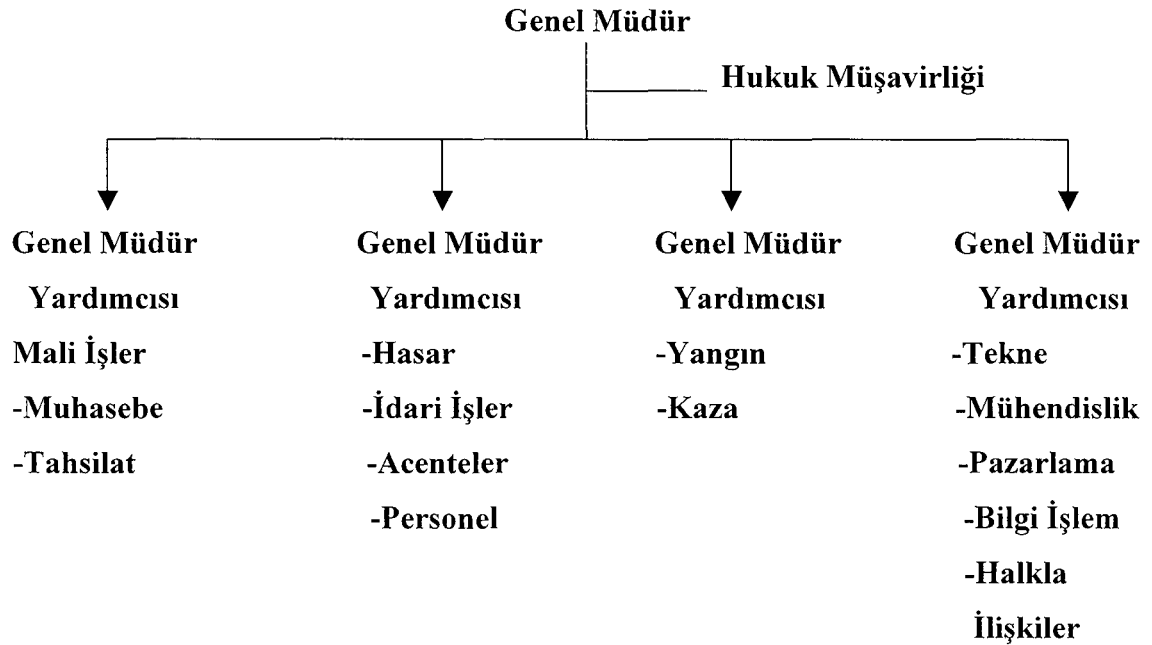
ABC sigorta şirketi Ankara, İzmir, Bursa bölge müdürlüklerine data ve ses olmak üzere güçlü elektronik iletişim hatları ile bağlıdır. Ayrıca yurt çapında 400'ü aşan acentenin %98'ini elektronik ortama taşımış ve acenteler poliçelerini on-line olarak kesebilmektedirler. ABC sigorta şirketi internet üzerinden poliçe düzenleme imkanını da müşterilerine sunabilmektedir.

¹³⁵ H.Cemal ERERDİ, *Avrupa'da Sigorta*, s.21.

1.3. ABC Sigorta Şirketinin Organizasyon Yapısı

ABC sigorta şirketinin organizasyon yapısına baktığımızda, en üstte genel müdür, genel müdüre bağlı kurmay görev yapan hukuk müşavirliği ve yine genel müdüre bağlı dört tane genel müdür yardımcısı mevcuttur.

ABC Sigorta Şirketinin Organizasyon Şeması

ABC sigorta şirketinin organizasyon şeması yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapının sebebi işletme fonksiyonlarının ve sigorta branşlarının genel müdür yardımcılara karmaşık bir şekilde dağıtılmış olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

2. ABC SİGORTA ŞİRKETİNE AİT İNCELENEN VERİLER

Bu bölümde temel finansal tablolar olan bilanço ve kâr-zarar tabloları ele alınmıştır.

ABC sigorta şirketinin 1999, 2000 ve 2001 yıllarına ait bilançoları analize elverişli hale getirilmiş şekliyle Tablo 6'daki gibidir.

Tablo 6.ABC Sigorta Şirketinin 1999, 2000 ve 2001 Yıllarına Ait Analize Elverişli Hale Getirilmiş Bilançoları ve Yıllar İtibariyle Yüzdesele Değişimleri (000.000.000)

	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>	<u>%</u>	<u>%</u>
Aktif					
<u>1.Dönen Varlıklar</u>	21.810	20.707	34.990	-5.05	68.97
A-Nakit Değerler	13.443	5.273	13.746	-60.77	160.68
- Kasa ve Bankalar	7.602	2.100	13.628	-72.37	548.95
- Serbest Menkul Kıymetler	5.841	3.173	118	-45.67	-96.28
B-Kısa Vadeli Alacaklar	8.367	15.434	21.244	84.46	37.64
- Sigortalılar ve Acentelerden Alacaklar	7.194	12.556	16.985	74.53	35.27
- Sigorta ve Reasürans Şti.C/H	36	96	630	166.66	556.25
- Sigorta ve Reasürans Şti. Nezdindeki Depolar	0	0	0	0.00	0.00
- İkrazlar	0	0	0	0.00	0.00
- Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	1.137	2.782	3.629	144.67	30.44
<u>2.Duran Varlıklar</u>	5.578	9.365	15.890	67.89	69.67
A-Uzun Vadeli Alacaklar	2.163	3.026	6.007	39.89	98.51
- Bloke Banka ve Menkul Değerler	2.163	3.026	6.007	39.89	98.51
- İdari ve Kanuni Takip. Alacaklar	0	0	0	0.00	0.00
B-İştirakler	299	449	731	50.16	62.80
C-Maddi Duran Varlıklar	3.116	5.890	9.152	89.02	55.38
- Menkuller	153	479	824	213.07	72.02
- Gayrimenkuller	2.963	5.411	8.328	82.61	53.90
Aktif Toplamı	27.388	30.072	50.880	9.79	69.19
Pasif					
<u>1.Kısa Vadeli Borçlar</u>	19.331	16.227	29.841	-16.05	83.89
- Sigorta ve Reasürans Şirketleri C/H	2.410	3.834	6.592	59.08	71.93
- Sigorta ve Reasürans Şti. Depoları	852	1.339	2.074	57.15	54.89
- Ödenecek Vergi ve Yükümlülükler	1.029	1.385	822	34.59	-40.64
- Cari Rizikolar Karşılığı	3.396	6.652	10.307	95.87	54.94
- Muallak Hasar Karşılığı	2.178	2.552	6.136	17.17	140.43
- Matematik Karşılıklar (%20)	0	0	0	0.00	0.00
- Diğer Kısa Vadeli Borçlar	9.466	465	3.910	-95.08	740.86
<u>2.Uzun Vadeli Borçlar</u>	2.105	4.005	6.727	90.26	67.96
- Deprem Hasar Karşılığı	361	882	2.550	144.32	189.11
- Matematik Karşılıklar (%80)	0	0	0	0.00	0.00

- Kıdem Tazminat Karşılığı	376	718	1.064	90.95	48.18
- Diğer Borç ve Karşılıklar	1.360	2.405	3.113	76.83	29.43
- Diğer Pasifler	8	0	0	-100.00	0.00
3.Özkaynaklar	3.675	7.070	10.518	92.38	48.76
- Ödenmiş Sermaye	2.162	5.403	5.403	149.90	0.00
- Kanuni Yedek Akçeler	370	373	524	0.81	40.48
- Olağanüstü Yedek Akçeler	20	45	148	125.00	228.88
- Yeniden Değerleme Fonu	1.467	1.249	4.368	-14.86	249.71
- Geçmiş Yıllar Kâr/Zararı	-344	0	0	100.00	0.00
- Sermayeye Eklenecek Fonlar	0	0	75	0.00	
4.Dönem Kâr/Zararı	2.277	2.770	3.794	21.65	36.96
Pasif Toplamı	27.388	30.072	50.880	9.79	69.19

Ödenmiş sermayedeki değişim yıl içinde yapılan sermaye artırımlarından kaynaklanmaktadır. Şirket, Yönetim Kurulunun 3 Temmuz 2000 tarihli ve 5103 nolu kararı gereği çıkarılmış sermayesini 3.242.295.000.000 TL arttırarak, 2.161.530.000.000 TL'den 5.403.825.000.000 TL'ye çıkarmıştır.

İştirakler

Dış Ticaret Factoring A.Ş.	% 13	260.000
Doğan Hayat A.Ş.	% 17.5	129.150
Doğan Finansal Kiralama A.Ş.	% 15	15.000
Doğan Factoring	%5	45.000
Toplam		<u>449.150</u>

2.964 Milyar TL.bankalarda bloke olan paradır

Tablo 7.ABC Sigorta Şirketinin 1999, 2000 ve 2001 Yıllarına Ait Kâr-Zarar

Tabloları ve Yıllar İtibariyle Yüzdesele Değişimleri (000.000.000)

	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>	<u>%</u>	<u>%</u>
1.TEKNIK GELİRLER	48.532	71.660	117.803	47.65	64.39
A-Alınan Primler	26.860	42.393	73.467	57.82	73.29
B-Alınan Komisyonlar	3.178	4.523	6.018	42.32	32.78
C-Ödenen Tazminatta Reasürörler Payı	5.647	8.429	9.820	49.26	16.50
D-Devreden Teknik Karşılıklar(Net)	2.967	5.526	9.330	86.24	68.83
-Cari Rizikolar Karşılığı	1.878	3.397	6.653	80.88	95.84
-Muallak Hasarlar Karşılığı	1.089	2.129	2.677	95.50	25.73
-Diğer Teknik Karşılıklar	0	0	0	0.00	0.00
E-Ayrılan Teknik Karş. Reasürörler Payı	9.718	10.588	18.843	8.95	77.96

-Cari Rizikolar Karşılığında Reasürörler Payı	5.283	7.125	13.313	34.86	86.84
-Muallak Hasarlar Karşılığında Reasürörler Payı	4.435	3.463	5.530	-22.91	59.68
-Diğer Teknik Karşılıklarda Reasürörler Payı	0	0	0	0.00	0.00
F-Diğer Gelirler	162	201	325	24.07	61.69
<u>2.TEKNİK GİDERLER</u>	45.413	64.948	111.037	43.01	70.96
A-Reasürörlere Verilen Primler	16.284	21.914	41.417	34.57	88.99
B-Ödenen Komisyonlar	2.714	4.877	7.482	79.69	53.41
C-Ödenen Tazminatlar	10.810	17.618	25.483	62.97	44.64
D-Ayrılan Teknik Karşılıklar	15.415	20.186	36.189	30.95	79.27
-Cari Rizikolar Karşılığı	8.680	13.779	23.621	58.74	71.42
-Muallak Hasarlar Karşılığı	6.564	6.015	11.667	-8.36	93.96
-Deprem Hasar Karşılığı	171	392	901	129.23	129.84
-Diğer Teknik Karşılıklar	0	0	0	0.00	0.00
E-Diğer Giderler	190	353	466	85.78	32.01
<u>3.TEKNİK KÂR-ZARAR (1-2)</u>	3.119	6.712	6.766	115.19	0.01
<u>4.GENEL GİDERLER</u>	4.621	7.660	14.422	65.76	88.27
A-Personel Giderleri	2.531	5.186	3.423	104.89	-33.99
B-Genel Yönetim Giderleri	455	348	6.714	-23.51	1829.31
C-Vergi ve Diğer Yükümlülükler	1.551	1.905	2.708	22.82	42.15
D-Amortisman Giderleri	84	221	386	163.09	74.66
E-Karşılık Giderleri	0	0	899	0.00	
F-Diğer Giderler	0	0	292	0.00	
<u>5.MALİ GELİRLER</u>	7.267	8.458	11.581	16.38	36.92
A-Faiz Gelirleri	7.002	7.751	6.589	10.69	-14.99
B-Kâr Payı Gelirleri	0	330	0		-100.00
C-Satış Kârları	0	0	4.535	0.00	
D-Kira Gelirleri	0	0	0	0.00	0.00
E-Kambiyo Kârları	162	211	205	30.24	-2.84
F-Diğer Gelirler	103	166	252	61.16	51.80
<u>6.MALİ GİDERLER</u>	3.488	4.740	131	35.89	-97.23
A-Faiz Giderleri	1.128	3.710	0	228.90	-100.00
B-Satış Zararları	0	0	0	0.00	0.00
C-Kambiyo Zararları	2.360	983	0	-58.34	-100.00
D-Karşılıklar	0	0	0	0.00	0.00
E-Diğer Giderler	0	47	131		178.72
<u>7.DÖNEM KÂR-ZARAR (3-4+5-6)</u>	2.277	2.770	3.794	21.65	36.96

3.ABC SİGORTA ŞİRKETİNE ORANLARIN UYGULANMASI VE YORUMLANMASI

ABC sigorta şirketi hayat dışı alanda faaliyet gösterdiğinden yaptığımız çalışma hayat dışı branşı kapsamaktadır ve sektör oranları tespit edilirken sadece hayat dışı toplamlar kullanılmıştır. Öncelikle şirkete ait oran verilmiş ardından ilgili yıla ait sektör oranı verilmiştir.

Oranlar üçüncü bölümde anlatılan formüller baz alınıp Tablo 6 ve Tablo 7'deki tutarlar esas alınarak hesaplanmıştır.

Tablo 8.ABC Sigorta Şirketinin 1999, 2000 ve 2001 Yıllarına Ait Oranlarının Sektör Oranları ile Karşılaştırılması Yıllar İtibariyle Değişimleri ve Derecelendirilmesi

ORANLAR		YIL					Genel Değerlendirme
		1999	2000	1999'dan 2000'e DEĞİŞİM	2001	2000'den 2001'e DEĞİŞİM	
ABC Sigorta Şirketinin Likidite Oranları							
Cari Oran	Ş	1,13	1,28	+0,15	1,17	-0,11	AC
	S	1,48	1,69	+0,21	1,43	-0,26	AC
	D	C	C	C	C	A	CA
Nakit Oran	Ş	0,70	0,32	-0,38	0,46	+0,14	CA
	S	0,88	0,94	+0,06	0,71	-0,23	AC
	D	C	C	C	C	A	CA
Finansal (Mali) Bünye Oranları							
Toplam Borç/Aktif Toplamı Oranı	Ş	0,78	0,67	-0,11	0,72	+0,05	AC
	S	0,55	0,65	+0,10	0,61	-0,04	CA
	D	C	C	A	C	C	AC
Özkaynaklar/Aktif Toplamı Oranı	Ş	0,13	0,24	+0,11	0,21	-0,03	AC
	S	0,21	0,23	+0,02	0,25	+0,02	AA
	D	C	A	A	C	C	AC
Özkaynak Yeterliliği Oranı	Ş	0,17	0,35	+0,18	0,29	-0,06	AC
	S	0,38	0,35	-0,03	0,40	+0,05	CA
	D	C	B	A	C	C	AC
Kârlılık Oranları							
Bilanço Kârının Özkaynaklara Oranı	Ş	0,62	0,39	-0,23	0,35	-0,04	CC
	S	0,53	0,53	0	0,37	-0,16	BC
	D	A	C	C	C	A	CA
Aktif Kârlılığı Oranı	Ş	0,11	0,22	+0,11	0,13	-0,09	AC
	S	0,06	0,12	+0,06	0,09	-0,03	AC
	D	A	A	A	A	C	AC
Prim Tahsilatı ve Ariyere (Alacak) Oranları							
Tahsilat Oranı	Ş	0,74	0,72	-0,02	0,78	+0,06	CA
	S	0,63	0,68	+0,05	0,67	-0,01	AC
	D	A	A	C	A	A	CA
Ariyere (Alacak) Oranı	Ş	0,26	0,28	+0,02	0,22	-0,06	CA
	S	0,37	0,32	-0,05	0,33	+0,01	AC
	D	A	A	C	A	A	CA

Hasar (Tazminat) Oranları							
Hasar Prim Oranı	Ş	0,81	0,67	-0,14	0,61	-0,06	AA
	S	1,36	0,89	-0,47	0,97	+0,08	AC
	D	A	A	C	A	A	CA
Tazminat Ödeme Oranı	Ş	0,62	0,75	+0,13	0,69	-0,06	AC
	S	0,59	0,66	+0,07	0,56	-0,10	AC
	D	A	A	A	A	A	AA
Muallak Tazminat Oranı	Ş	0,38	0,25	-0,13	0,31	+0,06	AC
	S	0,40	0,34	-0,06	0,44	+0,10	AC
	D	A	A	A	A	A	AA
Konservasyon Oranı	Ş	0,39	0,48	+0,09	0,44	-0,04	•
	S	0,58	0,60	+0,02	0,56	-0,04	•
	D	•	•	•	•	•	•
Yatırımlara İlişkin Oranlar							
Aktif Toplamının Mali Gelir Yaratma Gücü	Ş	0,27	0,28	+0,01	0,23	-0,05	AC
	S	0,25	0,20	-0,05	0,27	+0,07	CA
	D	A	A	A	C	C	AC
Mali Gelirlerin Mali Giderleri Finanse Gücü	Ş	2,08	1,78	-0,30	88,40	+86,62	CA
	S	3,94	2,69	-1,25	2,94	+0,25	CA
	D	C	C	A	A	A	AA

Kaynak: Milli Reasürans T.A.Ş. "Dünyada ve Türkiye'de Sigorta Şirketlerinin (Hayat Dışı) Mali Açından Değerlendirilmesi ve Öneriler", *Yarışma Yazıları*, Sayı 10, 1998. Sayfa 3-4.

Tablo 8'e göre değerlendirme yöntemi aşağıdaki gibi uygulanabilir.

1. ABC sigorta şirketinin bütün oranlarının son üç yıl itibariyle değerleri "Ş" satırında gösterilmiştir. Bu değerlerin altında da "S" satırında sütun başındaki yıllara ait sektör oranları vardır. Şirket oranı sektör oranından daha iyi ise "A", aynıysa "B", daha kötüysa "C" değerlendirmesi yapılır ve bu değerlendirme "D" satırında yer alır.

* Konservasyon oranlarının yıllar itibariyle gelişmelerinin ve sektör oranları ile karşılaştırmalarının olumlu ya da olumsuz şeklinde yorumlanması uygun karşılanmamaktadır. Çünkü; konservasyon oranı şirketin riski üzerinde tutabilme istekliliği ve gücüne göre değişmektedir.

2. “Genel değerlendirme” olarak adlandırılan sütunun “Ş” satırını kesen kısmında şirketin oranlarındaki yıllar itibariyle gelişmeler yer alır. Bir önceki yıla göre olumlu gelişme var ise “A”, olumsuz gelişme var ise “C”, aynı kalmışsa “B” harfiyle derecelendirilmiştir. İlk harfler 2000 yılının 1999 yılına göre gelişimini gösterirken, ikinci harfler 2001 yılının 2000 yılına göre gelişimini gösterir.

3. Genel değerlendirme sütununun “S” satırını kesen kısmında sektör oranlarındaki yıllar itibariyle gelişmeler yer alır. Derecelendirmede kullanılan harfler ikinci maddede anlatılan anlamları taşımaktadır.

4. Yıllar itibariyle değişimler, değişim sütunlarında verilmiştir. Aynı işaretli olanlar aynı yönde değişim göstermiştir. Farklı işaretli olanlar ters yönlü değişim göstermişlerdir. Şirket ile sektör değişimlerinin karşılaştırılması değişim sütununun her oran için “D” satırını kestiği yerde gösterilmiştir ve şirketin gelişimi sektörün gelişiminden daha olumlu ise “A”, daha olumsuz ise “C” değerlendirmesini almıştır.

5. Genel değerlendirme sütununun “D” satırını kesen kısmında ise sektör oranındaki değişim ile şirket oranındaki değişimin karşılaştırmasının sonucunun gelişimi görülmektedir.

Tablo.8’in değişim sütunları ve aynı sütunların “D” satırlarını kesen kısımlarında görüldüğü gibi ABC sigorta şirketinin cari oranı 1999 yılından 2000 yılına 0,15’lik bir büyüme gösterirken sektör oranı aynı dönem de 0,21’lik bir büyüme göstermiş. Şirket oranındaki büyüme sektör oranındaki büyümenin altında kaldığından olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirmesini almıştır. ABC sigorta şirketinin cari oranı 2000 yılından 2001 yılına 0,11’lik bir azalma gösterirken, sektör aynı dönemde 0,26 azalmıştır. Sektördeki azalma şirketten daha büyük olduğundan şirket için olumlu olarak yorumlanmış ve “A” değerlendirmesini almıştır.

ABC sigorta şirketinin nakit oranı 1999’dan 2000’e 0,38’lik azalma gösterirken, sektör oranı aynı dönem de 0,06 artmıştır. Sektör oranı büyürken şirket oranının

küçülmesi olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirmesini almıştır. ABC sigorta şirketinin nakit oranı 2000 yılından 2001 yılına 0,14'lük artış göstermişken, sektör oranı aynı dönem de 0,23 azalmıştır. Sektörün nakit oranı azalırken şirketin nakit oranının artış göstermesi olumlu olarak yorumlanmış ve “A”değerlendirmesini almıştır.

ABC sigorta şirketinin Toplam Borç/Aktif Toplamı oranı 1999'dan 2000'e 0,11'lik azalma gösterirken, sektör oranı aynı dönemde 0,10 artmıştır. Sektör oranı büyürken şirket oranının küçülmesi olumlu olarak yorumlanmış ve “A” değerlendirmesini almıştır. Aynı oran ABC sigorta şirketi için 2000 yılından 2001 yılına 0,05 artarken, sektör oranı bu dönemde 0,04 azalmıştır. Sektör oranı azalırken şirketin oranının artması olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirmesini almıştır.

Özkaynaklar/Aktif Toplamı oranı 1999 yılından 2000 yılına şirket oranı 0,11 artarken, sektör oranı 0,02 artmıştır. Şirket oranındaki artış sektör oranındaki artıştan yüksek olduğundan olumlu olarak yorumlanmış ve “A” değerlendirmesini almıştır. 2000 yılından 2001 yılına şirket oranı 0,03 azalırken, sektör oranı 0,02 artmıştır. Sektör oranı artarken şirket oranının azalması olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirilmesi yapılmıştır.

Özkaynaklar/Toplam Borçlar oranı ABC sigorta şirketi için 1999'dan 2000'e 0,18'lik bir artış gösterirken, sektör oranı aynı dönem de 0,03'lük azalma göstermiştir. Sektör oranı azalırken şirket oranının büyümesi olumlu olarak yorumlanmış ve “A” değerlendirmesini almıştır. Aynı oran ABC sigorta şirketi için 2000 yılından 2001 yılına 0,06 azalırken, sektör oranı bu dönem de 0,05 artmıştır. Sektör oranı artış gösterirken şirket oranının azalması olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirmesini almıştır.

Bilanço kârının özkaynaklara oranı ABC sigorta şirketi için 1999'dan 2000'e 0,23'lük bir azalma gösterirken, sektör oranı aynı dönem de değişiklik göstermemiş. Sektör oranı değişmezken şirket oranının küçülmesi olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirmesini almıştır. Aynı oran ABC sigorta şirketi için 2000 yılından 2001 yılına 0,04 azalırken, sektör oranı bu dönem de 0,16 azalmıştır. Sektör oranındaki

azalma şirket oranındaki azalmadan daha büyük olduğundan olumlu olarak yorumlanmış ve “A” değerlendirmesini almıştır.

Aktif Kârlılığı oranı ABC sigorta şirketi için 1999’dan 2000’e 0,11’lik bir artış göstermişken, sektör oranı aynı dönem de 0,06’lık bir artış göstermiştir. Şirket oranındaki artışın sektör oranındaki artıştan büyük olması olumlu olarak yorumlanmış ve “A” değerlendirmesini almıştır. Aynı oran ABC sigorta şirketi için 2000 yılından 2001 yılına 0,09 azalırken, sektör oranındaki azalma 0,03 olarak gerçekleşmiştir. Şirketin oranındaki azalma sektör oranındaki azalmadan daha büyük olduğu için olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirmesini almıştır.

Tahsilat oranı ABC sigorta şirketi için 1999’dan 2000’e 0,02 azalırken, sektör oranı aynı dönem de 0,05 artış göstermiştir. Şirket oranı azalırken sektör oranının artış göstermesi olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirmesini almıştır. Aynı oran ABC sigorta şirketi için 2000 yılından 2001 yılına 0,06 artarken, sektör oranındaki azalma 0,01 olarak gerçekleşmiştir. Sektör oranı azalırken şirket oranının artması olumlu olarak yorumlanmış ve “A” değerlendirmesini almıştır.

Ariyere oranı 1999 yılından 2000 yılına şirket oranı 0,02 artarken, sektör oranı 0,05 azalmıştır. Sektör oranı azalırken şirket oranının artması olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirmesini almıştır. 2000 yılından 2001 yılına şirket oranı 0,06 azalırken, sektör oranı 0,01 artmıştır. Sektör oranı artarken şirket oranının azalması olumlu olarak yorumlanmış ve “A” değerlendirilmesi yapılmıştır.

Hasar prim oranı ABC sigorta şirketi için 1999’dan 2000’e 0,14 azalırken, sektör oranı aynı dönem 0,47 azalmıştır. Sektör oranındaki azalış şirket oranındaki azalıştan daha büyük olduğundan olumsuz olarak yorumlanmış ve “C” değerlendirmesini almıştır. ABC sigorta şirketinin hasar prim oranı 2000 yılından 2001’e 0,06 azalmış, aynı dönem de sektör oranı 0,08 artmıştır. Sektör oranı artarken, şirket oranının azalması olumlu olarak yorumlanmış ve “A” olarak değerlendirilmiştir.

Tazminat ödeme oranı ABC sigorta şirketi için 1999'dan 2000'e 0,13 artarken, sektör oranı aynı dönem 0,07 artmıştır. Şirket oranındaki artış sektör oranındaki artıştan daha büyük olduğundan olumlu olarak yorumlanmış ve "A" değerlendirmesini almıştır. ABC sigorta şirketinin tazminat ödeme oranı 2000 yılından 2001 yılına 0,06 azalırken, sektör oranı 0,10 azalmıştır. Şirket oranındaki azalma sektör oranındaki azalmadan daha küçük olduğundan olumlu olarak yorumlanmış ve "A" değerlendirilmesi yapılmıştır.

Muallak tazminat oranı ABC sigorta şirketi için 1999'dan 2000'e 0,13 azalırken, sektör oranı aynı dönem 0,06 azalmıştır. Şirket oranındaki azalma sektör oranındaki azalmadan daha büyük olduğundan olumlu olarak yorumlanmış ve "A" değerlendirmesi yapılmıştır. ABC sigorta şirketinin muallak tazminat oranı 2000 yılından 2001 yılına 0,06 artarken, aynı dönem de sektör oranı 0,10 artmıştır. Şirket oranındaki artış sektör oranındaki artıştan daha küçük olduğundan olumlu olarak yorumlanmış ve "A" değerlendirmesi yapılmıştır.

Aktif toplamının mali gelir yaratma gücü ABC sigorta şirketi için 1999'dan 2000'e 0,01 artarken, sektör oranı 0,05 azalmıştır. Sektör oranı azalırken şirket oranının artması olumlu olarak yorumlanmış ve "A" değerlendirmesi yapılmıştır. 2000 yılından 2001 yılına şirket oranı 0,05 azalırken sektör oranı 0,07 artmış. Sektör oranı artarken şirket oranının azalması olumsuz olarak yorumlanmış ve "C" değerlendirmesi yapılmıştır.

Mali gelirlerin mali giderleri finanse gücü ABC sigorta şirketi için 1999 yılından 2000 yılına 0,30 azalırken, sektör oranı 1,25 azalmıştır. Şirket oranındaki azalma sektör oranındaki azalmadan daha küçük olduğundan olumlu olarak yorumlanmış ve "A" olarak değerlendirilmiştir. 2000 yılından 2001 yılına şirket oranı 86,62 artmışken, sektör oranı 0,25 artmıştır. Şirket oranındaki artış sektör oranındaki artıştan daha büyük olduğundan olumlu olarak yorumlanmış ve "A" değerlendirmesi yapılmıştır.

3.1. ABC Sigorta Şirketinin Likidite Oranları

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Cari Oran	1,13	1,48	1,28	1,69	1,17	1,43

Cari oran ABC sigorta şirketi için 1999 yılında 1,13; 2000 yılında 1,28; 2001 yılında ise 1,17 olarak hesaplandı. Sektörün cari oranı ise 1999 yılında 1,48; 2000 yılında 1,69; 2001 yılında 1,43 olarak bulunmuştur.

ABC sigorta şirketinin yıllar itibariyle cari oranındaki değişimin nedenini anlamak için pay ve paydalardaki değişimlere bakmamız gerekmektedir. Cari oranın payını oluşturan dönen varlıklarda 2000 yılında 1999 yılına göre %5,05'lik bir azalma görülürken, paydayı oluşturan kısa vadeli borçlarda 2000 yılında 1999 yılına göre %16,05'lik bir azalma söz konusudur. Oranın paydasındaki azalma payındaki azalmadan daha büyük olduğu için oranda genel olarak bir önceki yıla göre artış olmuştur. Orandaki bu artış şirketin likiditesinin güçlendiğinin bir göstergesidir denebilir. Cari oranın 2001 yılında 2000 yılına göre payını oluşturan dönen varlıklarında %68,97'lik bir artış söz konusu iken, paydayı oluşturan kısa vadeli borçlarda %83,89'lük bir artış kaydedilmiştir ve bunun sonucunda da oranın paydasındaki büyüme payındaki büyümeden daha büyük olduğundan oran 2001 yılında 2000 yılına göre küçülmüştür.

ABC sigorta şirketinin cari oranı 1999, 2000, 2001 yıllarında sektör oranının altında kalmasına rağmen bir önceki yıla göre artış göstermiştir ki buda şirketin bir önceki yıla göre dönen varlıkları ile kısa vadeli borçlarını karşılayabilme gücünde bir artış olduğunu göstermektedir. Ancak 1999, 2000, 2001 yıllarında cari oranın gelişimine bakarsak 2000 yılında 1999 yılına göre daha olumlu hale gelmiş olsa da 2001 yılında 2000 yılına göre azalarak kötüleşmiştir. Aynı durum sektör oranları içinde geçerlidir. Şirket sektörle paralellik içindedir.

Cari oranın analistler tarafından en az 1 olması istenir. Ancak böyle olmasına rağmen bu oranın Türk sigorta sektöründe ki sigorta şirketlerinde 0,80'lere kadar düşmesi olağan olarak karşılanabilir. Cari oranı 1'in altında kalan sigorta şirketleri denetim raporlarında belirtilmektedir.

Sonuçta her ne kadar cari oran 2000 yılında sektör oranının altında kalmış olsa da 1999 yılına göre bir artış göstermiş ve 1'in altında kalmamış olması iyi olarak

yorumlanabilirken, gelişimi açısından 2001’de tekrar 2000 yılının altına düşmüştür. Kısa vadeli alacakların tahsilinde problemler yaşanması oranı kötüleştirebilir.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Nakit Oran	0,70	0,88	0,32	0,94	0,46	0,71

Nakit oran cari orana göre daha katı ve daha güvenilir bir orandır. Çünkü bu oran hesaplanırken oranın payında yer alan rakamlara nakit değerler yazılır böylece cari oranın payında bulunan kısa vadeli alacakların tahsil edilememe riskine karşı kısa vadeli alacaklılar ve denetçiler daha güvenilir bir oranı incelemiş olurlar.

Nakit oran ABC sigorta şirketi için 1999 yılında 0,70; 2000 yılında 0,32; 2001 yılında ise 0,46 olarak hesaplanabilir. Sektörün nakit oranı 1999 yılında 0,88; 2000 yılında 0,94; 2001 yılında da 0,71 olarak bulunmuştur.

ABC sigorta şirketinin nakit oranı 2000 yılında hem 1999 yılı oranının hem de 2000 yılının sektör oranının altında kalmıştır. Sonuçta 2000 yılının nakit oranı olan 0,32 ile ABC sigorta şirketi elindeki nakit değerlerle bilanço tarihi itibarıyla kısa vadeli borçlarının 1/3’ünü karşılayabilecek durumdadır. Bu oranın analistlerce 1 olması istense de çok fazla nakdin elde hazır bulundurulması sigorta şirketinin elinde atıl para kaldığını gösterir ki bu da bir takım getiriden mahrum kaldığını gösterir. Kısa vadeli alacakların tahsilinde sorunla karşılaşılmadıkça 2000 yılı itibarıyla 0,32 olan nakit oranı iyi gibi gözükse de ülkemiz açısından alacakların tahsilinde güçlüklerle karşılaşılması ihtimalinin yüksek olmasından dolayı oran düşük düzeydedir. Ayrıca oranın gelişimi açısından bakarsak, nakit oran 2000 yılında 1999 yılına göre düşmüştür ki bu da gelişmenin olumsuz olduğu şeklinde yorumlanabilir. 2001 yılında her ne kadar 2000 yılının nakit oranına göre bir artış olsa da yetersiz düzeyde kalmaktadır. Sektör oranlarındaki gelişme şirket oranlarındaki gelişmelerden farklılık göstererek, 2000 yılında 1999 yılına göre artmış ve olumlu yönde gelişmiştir. 2001 yılında da 2000 yılına göre azalarak olumsuz bir gelişim sergilediği söylenebilir.

ABC sigorta şirketinin nakit oranının payını oluşturan nakit değerlerde 2000 yılında 1999 yılına göre düşüş %60,8 iken paydayı oluşturan kısa vadeli borçlardaki düşüş %16,05 olup payın düşüşünden daha küçük bir düşüş göstermiş ve sonuçta nakit oran bir önceki yıla göre daha da küçülerek kötüleşmiştir. Nakit oranın 2001 yılında 2000 yılına göre payını oluşturan nakit değerlerde %160,68'lik bir artış görülürken, paydayı oluşturan kısa vadeli borçlarda 83,89'luk bir artış görülmektedir. 2001 yılında 2000 yılına göre payın büyüme oranı paydanın büyüme oranından daha büyük olduğundan oranda genel olarak 2001 yılında 2000 yılına göre büyüme görülmektedir.

ABC sigorta şirketinin 1999 ve 2000 yılı dönen varlıkları, kısa vadeli borçları ve nakit değerleri aşağıdaki gibidir.

	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>
Dönen Varlıklar	21.810	20.707	34.990
Kısa Vadeli Borçlar	19.331	16.227	29.841
Nakit Değerler	13.443	5.273	13.746

ABC sigorta şirketinin likidite durumuna genel olarak baktığımızda; 1999'dan 2000 yılına cari oranda bir büyüme görülürken nakit oranda bir küçülme söz konusudur. Bunun nedeni olarak bütün kalemlerde 2000 yılında 1999'a göre bir küçülme söz konusu iken nakit değerlerdeki küçülme dönen varlıklara göre daha büyüktür. Bunun sonucu olarak da dönen varlıklar içinde yer alan kısa vadeli alacaklarda 2000 yılında, 1999 yılına göre artış göstermiştir. 2000'den 2001 yılına cari oranda küçülme görülürken, nakit oranda büyüme söz konusudur. Bunun nedeni olarak da bütün kalemlerde 2001 yılında 2000 yılına göre bir büyüme söz konusu iken dönen varlıklardaki büyüme kısa vadeli borçlardaki büyümenin altında kaldığından oran küçülmüş, buna karşın nakit değerlerdeki büyüme kısa vadeli borçlardaki büyümeden daha fazla olduğundan oran büyümüştür.

3.2. ABC Sigorta Şirketinin Finansal (Mali) Bünye Oranları

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Toplam Borç/Aktif Toplamı Oranı	0,78	0,55	0,67	0,65	0,72	0,61

Bu oranın genellikle %50'nin altında olması istenirse de ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde %50'nin üzerine çıkması normal karşılanabilir. ABC sigorta şirketinde bu oran 1999 yılında 0,78 olup 2000 yılında azalma eğilimi göstermiş olması iyidir. Her ne kadar 2000 yılı sektör oranı 0,65 olsa da 2000 yılında bir önceki yıla göre azalarak 0,50'ye inme eğiliminde olması şirketin yükümlülüklerinin azaldığının işaretidir. Şirketin oranının 2001 yılında 2000 yılına göre artış göstermiş olması oranın gelişimi açısından olumsuz olarak yorumlanabilir. Sektör oranlarının yıllar itibariyle gelişimi şirket oranlarındaki gelişmenin aksi yönünde olmuştur. 2000 yılında şirket oranı 1999 yılına göre düşüş gösterirken sektör oranı 2000 yılında 1999 yılına göre artmıştır. 2001 yılında da 2000 yılına göre şirket oranı artarken sektör oranı azalmıştır.

Yukarıdaki bilanço tablosundan da görüleceği gibi aktif toplamı yıllar itibariyle sürekli bir artış içinde iken borçlar toplamı 2000 yılında 1999 yılına göre küçük bir düşüş göstermiş, 2001 yılında da 2000 yılına göre artmıştır. 2000 yılında oranın payındaki düşüş oranın küçülmesine neden olmuş, fakat 2001 yılında 2000 yılına göre oranın payındaki artış paydasındaki artıştan daha büyük olduğu için oranda bir büyüme görülmüştür. Genel olarak bakıldığında 2000 yılında şirketin aktif toplamına göre borçları azalma eğiliminde iken 2001 yılında artış göstermiştir.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Özkaynaklar/Aktif Toplamı Oranı	0,13	0,21	0,24	0,23	0,21	0,25

Bu orana bakarak varlıkların ne kadarının ortaklarca karşılandığını görmek mümkündür. Bu oranın genel kabul görmüş haliyle %50 olması istense de bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde %50'nin altında kalması doğaldır. ABC sigorta şirketine baktığımızda da bu oranın %50'nin altında olduğu görülmekle birlikte oranın gelişimi 1999 yılında 0,13 iken 2000 yılında 0,24; 2001 yılında 0,21 olmuştur. 2000 yılında 1999

yılına göre bir artış söz konusu olup 1999 yılında varlıkların 0,13'ü ortaklarca karşılanmışken 2000 yılında varlıkların 0,24'ü, 2001 yılında da 0,21'i ortaklarca karşılanmıştır. İncelemekte olduğumuz şirket 2000 yılında sektör ortalamasının altında kalmamış olup aynı zamanda bir önceki yıla göre artış kaydetmesinden dolayı iyi olarak yorumlanabilirken, 2001 yılında 2000 yılına göre oranın düşmesi arzulanan bir durum değildir. Çok büyük fiyat düşüşleri olmadığı sürece ve alacakların tahsilinde problemlerle karşılaşmadığı sürece 2000 yılında 0,24'lük oranın iyi olduğu söylenebilir. Sektör ortalaması 1999 yılında 0,21; 2000 yılında 0,23; 2001 yılında da 0,25'tir. Sektör oranının gelişimi 1999'dan 2000'e şirket oranı ile aynı yönde iken, 2000'den 2001'e sektör oranı artarak olumlu gelişim göstermiş fakat şirket oranı düşerek sektör oranının aksine olumsuz bir gelişim sergilemiştir.

Oranın yıllar itibariyle değişimini anlamak için pay ve paydalardaki değişimleri incelemek gereklidir. 1999'dan 2000'e payı oluşturan özkaynaklardaki büyüme %92,38 iken paydayı oluşturan aktiflerdeki büyüme sadece %9,79'da kalıp özkaynakların büyüme oranının çok altında olduğundan oran 2000 yılında bir önceki yıla göre büyümüştür. 2001 yılında 2000 yılına göre oranda bir küçülmeden söz etmiştik. Bunun nedenine baktığımızda; payı oluşturan özkaynaklardaki artış %48,76 iken, paydayı oluşturan aktif toplamındaki artışın %69,19 ile payın daha üstünde olduğu görülmektedir.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Özkaynaklar/Toplam Borçlar	0,17	0,38	0,35	0,35	0,29	0,40

Bu oranın kredi verenler açısından 1'in üzerinde olması istenirse de genel olarak 1 olması kabul edilebilir bir ölçüttür. Ancak ülkemiz için bu oranın 2/3 olması da uygun karşılanabilir. ABC sigorta şirketine baktığımızda bu oran; 1999 yılında 0,17 iken, 2000 yılında 0,35'e yükselmiş, 2001 yılında da 0,29'a gerilemiştir. Sektör oranı ise 1999 yılında 0,38; 2000 yılında 0,35; 2001 yılında da 0,40 olarak gerçekleşmiştir. Sektör ile şirketin oranlarının yıllar itibariyle gelişimi ters yönlü olmuştur. 2000 yılında bir önceki yıla göre sektör oranı düşerken şirket oranı artmıştır. 2001 yılında da 2000 yılına göre sektör oranı artarken şirket oranı düşmüştür. ABC sigorta şirketinin özkaynak yeterliliği

oranının 2000 yılında bir önceki yıla göre artış kaydetmesi ve sektör oranı ile aynı olması olumlu bir gelişme olsa da 2/3 oranının altında kalmış olması oranın yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Oranın gelişimi açısından baktığımızda 1999'dan 2000'e artarak bire yaklaşması olumlu bir gelişme iken 2000'den 2001'e tekrar düşmesi arzulan bir durum değildir.

Oranın pay ve paydalarındaki gelişimi incelenir ise; 1999'dan 2000'e oranın payını oluşturan özkaynaklardaki artış %92,38 iken, paydayı oluşturan toplam borçlarda %5,61'lik bir azalış sözkonusudur. 2000'den 2001 yılına oranın payını oluşturan özkaynaklardaki artış %48,76 iken, paydayı oluşturan toplam borçlardaki artış Daha büyük olup %80,74'tür. Tüm bu anlatılanlar sonucunda da oran 2000 yılında bir önceki yıla göre artış göstermiştir, 2001 yılında da 2000 yılına göre azalmıştır.

3.3. ABC Sigorta Şirketinin Kârlılık Oranları

Özkaynak Kârlılığı

Sigorta şirketlerinin özkaynak kârlılıklarının iki kısımdan oluştuğunu önceki bölümde açıklanmıştı. Bunlardan ilki olan prim kârlılığını ABC sigorta şirketi için incelediğimizde;

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Bilanço Kârı/Prim Geliri	0,08	0,17	0,065	0,14	0,05	0,11

Bilanço kârı; bilançonun pasif kısmının dördüncü kalemi olan dönem kâr/zarar kısmında yazan rakamdır. Bu aynı zamanda kâr/zarar tablosundaki dönem kâr/zararını ifade eder. Bunlar vergiden sonraki net kârlardır.

Prim geliri; kâr/zarar tablosundaki alınan primleri ifade eder.

ABC sigorta şirketinin prim kârlılığı incelendiğinde 1999 yılında alınan primlerin 0,08'i kadar bilanço kârı elde edilmişken, 2000 yılında bu oran daha kötüleşmiş ve alınan primlerin 0,065'i kadar bilanço kârı elde edilebilmiştir. Oysa ki bu oran sektör için 0,14 çıkmıştır. ABC sigorta şirketinin alınan primlere göre elde ettiği

bilanço kârı 2000 yılında bir önceki yıla göre düşüş göstermesi ve sektör oranının altında kalması arzulan bir durum değildir. Prim kârlılığının gelişimine baktığımızda durum daha da kötüleşerek 2001 yılında 0,05'e gerilemiştir. Sektör oranlarının yıllar itibariyle gelişimi de şirket oranları ile paralellik göstererek sürekli küçülmüştür.

Prim kârlılığı oranının düşmesinin nedenlerini pay ve paydadaki rakamlara bakarak (bu rakamlara kâr/zarar tablosundan bakılır) görmemiz mümkündür. Oranın payını oluşturan bilanço kârındaki artış 2000 yılında bir önceki yıla göre %21,65 iken, paydayı oluşturan prim gelirindeki artış 2000 yılında bir önceki yıla göre %57,82'dir. Buda 2000 yılında prim kârlılığı oranının düşmesine sebep olmuştur. Aynı şekilde 2001 yılında payı oluşturan bilanço kârındaki artış bir önceki yıla göre %36,96 iken, paydayı oluşturan prim gelirindeki artış %73,29'dur. Paydaki artışların paydadaki artışlardan küçük kalması oranın sürekli küçülmesine neden olmuştur. Alınan primlere göre elde edilen bilanço kârındaki artış sürekli küçük kalmıştır.

ABC sigorta şirketinin özkaynak kârlılığının İkinci kısmı olan özkaynak devir hızını incelediğimizde;

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Prim Geliri/Özkaynaklar	7,3	3,2	5,9	3,7	6,9	3,5

ABC sigorta şirketinde 1999 yılında özkaynaklarının 7,3 katı, 2000 yılında 5,9 katı, 2001 yılında 6,9 katı kadar prim geliri elde edilmişken, sektör 2000 yılında özkaynaklarının 3,7 katı prim geliri elde etmiştir. ABC sigorta şirketinin özkaynak devir hızı 2000 yılında biraz düşse de 2001 yılında tekrar artmıştır ve 2000 yılında sektöründe oldukça üstünde olduğundan iyi olarak yorumlanabilir. Bu oranda da oranın pay ve paydalarındaki değişimleri incelediğimizde; 2000 yılında 1999 yılına göre payı oluşturan prim gelirlerindeki artış %57,82 iken paydayı oluşturan özkaynaklardaki artış %92,38 olup payın artışının üstünde olduğundan oran küçülmüştür. Diğer bir ifade ile prim gelirindeki artış özkaynak artışının altında kalmıştır. 2001 yılında 2000 yılına göre payı oluşturan prim gelirlerindeki artış %73,29 iken paydayı oluşturan özkaynaklardaki artış %48,76 olup payın artışının altında kaldığından oran büyümüştür. Burada da prim

gelirindeki artış özkaynak artışının üstünde gerçekleşmiştir. Sektör oranları 1999 yılında 3,2; 2000 yılında 3,7; 2001 yılında da 3,5 olarak gerçekleşmiştir. Sektör oranı ile şirket oranının yıllar itibariyle gelişimi ters yönde olmuştur.

ABC sigorta şirketinin özkaynak kârlılığına genel olarak baktığımızda;

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Bilanço Kârı/Özkaynaklar	0,62	0,53	0,39	0,53	0,35	0,37

ABC sigorta şirketi 1999 yılında özkaynaklarının 0,62'si kadar bilanço kârı elde etmişken bu oran 2000 yılında 0,39'a, 2001 yılında da 0,35'e kadar gerilemiştir. Sektörün 2000 yılı özkaynak kârlılığı oranı 0,53 olarak hesaplanmıştır. 1999'dan 2000'e, 2000'den de 2001 yılına oranın payını oluşturan bilanço kârındaki artış paydayı oluşturan özkaynaklardaki artışın sürekli altında kaldığından oran sürekli küçülmüştür. ABC sigorta şirketinin özkaynak kârlılığının gerek sürekli küçülerek kötüleşmesi, gerekse 2000 yılındaki sektör oranının altında kalması olumlu olarak yorumlanamaz. Sektör oranının yıllar itibariyle gelişimine bakıldığında 1999 ve 2000 yıllarında oran değişmemiş; fakat 2001 yılında küçülmüştür. Şirket oranının gelişimi ise her geçen yıl küçülmüştür.

Aktif Kârlılığı

Aktif kârlılığının ilk kısmı olan teknik kâr yaratma gücünün oranları, ABC sigorta şirketi için aşağıdaki gibidir.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Teknik Kâr Yaratma Gücü	0,11	0,09	0,15	0,15	0,09	0,10

Bu oranla elde edilen primin ne kadarı kadar teknik kâr elde edildiği görülür. Dolayısıyla bu oranın yüksek olması istenen durumdur. ABC sigorta şirketi açısından orana baktığımızda 2000 yılında 1999 yılına göre daha iyi durumda iken 2000 yılı sektör oranı ile aynıdır. Fakat 2001 yılında oran 2000 yılına göre küçülerek kötüleşmiştir. Orandaki değişimin nedenini pay ve paydaya bağlı olarak incelersek,

2000 yılında 1999 yılına göre oranın payını oluşturan teknik kârdaki artış %115,19 iken oranın paydasını oluşturan prim gelirlerindeki artış %57,82'dir. Teknik kârdaki artış prim gelirindeki artıştan daha büyük olduğundan oranda büyüme görülmüştür. 2001 yılında 2000 yılına göre oranın payındaki büyüme %0,01 iken paydasındaki büyüme %73,29'dur. Görüldüğü gibi burada da bir önceki yılın tam tersine paydaki büyüme paydadaki büyümeden daha küçük olduğundan oran küçülmüştür.

Sektör oranı ile şirket oranının yıllar itibariyle gelişimi aynı yönlü olmuştur. 1999 yılından 2000 yılına şirket oranı ve sektör oranında artış görülürken, 2000 yılından 2001 yılına oranlar küçülmüştür.

ABC sigorta şirketinin aktif kârlılığının İkinci kısmı olan aktif devir hızını incelediğimizde;

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Aktif Devir Hızı	0,98	0,66	1,40	0,84	1,44	0,87

ABC sigorta şirketi mevcut aktifleriyle elde ettiği prim gelirlerinde 2000 yılında bir önceki yıla göre bir artış söz konusudur. Aynı zamanda 2000 yılı sektör ortalamasının da üstünde olması olumlu bir sonuçtur. 2001 yılında da 2000 yılına göre oran artış göstererek daha da olumlu hale gelmiştir. Orandaki bu artışların nedenlerini pay ve paydaya bağlı olarak incelersek; 1999'dan 2000 yılına payı oluşturan prim gelirlerindeki artış %57,82 iken paydayı oluşturan aktif toplamındaki artış %9,79 ile payın artışının altında kalmış ve oran da artış olmuştur. 2000'den 2001 yılına payı oluşturan prim gelirlerindeki artış %73,29 iken aktif toplamındaki artış %69,19 olarak gerçekleşmiş ve bu dönemde de payın artışı paydanın artışının üstünde olmasından dolayı oran büyümüştür.

Sektör oranı ile şirket oranının yıllar itibariyle gelişimi aynı yönlü olmuştur. 1999 yılından 2000 yılına, 2000 yılından da 2001 yılına şirket oranları ve sektör oranlarında artış görülmüştür.

ABC sigorta şirketinin aktif kârlılığına genel olarak baktığımızda;

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Aktif Kârlılığı Oranı	0,11	0,06	0,22	0,12	0,13	0,09

ABC sigorta şirketinin 1999 yılında aktif toplamının 0,11'i kadar teknik kâr elde etmişken 2000 yılında bu oran 0,22'ye yükselmiştir, 2001 yılında da 0,13'e gerilemiştir. Sektörün aktif kârlılığı 2000 yılında 0,12 olarak hesaplanmıştır. ABC sigorta şirketinin aktif kârlılığı 2000 yılında gerek sektör oranına göre gerekse bir önceki yıla göre daha iyidir. Ancak 2001 yılında oran 2000 yılına göre düşerek kötüleşmiştir. Aktif kârlılığının gelişimine baktığımızda; 1999'dan 2000 yılına payı oluşturan teknik kârdaki artış %115,19 iken paydayı oluşturan aktif toplamındaki artış çok daha küçük olup %9,79 olarak gerçekleşmiştir. Payın artışının paydanın artışından çok yüksek olması oranın büyümesine neden olmuştur. Fakat 2000'den 2001 yılına aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bu dönemde tam tersi olup payı oluşturan teknik kârdaki artış %0,01 iken paydayı oluşturan aktif toplamındaki artış %69,19 olup paydaki artıştan daha büyüktür buda oranın küçülmesine sebep olmuştur.

Sektör oranı ile şirket oranlarının yıllar itibariyle gelişiminin aynı yönde olduğu görülmektedir. 2000 yılında bir önceki yıla göre oranlar büyümüş, 2001 yılında da 2000 yılına göre oranlar küçülmüştür.

3.4. ABC Sigorta Şirketinin Prim Tahsilatı ve Ariyere (Alacak) Oranları

Tahsilat Oranı

ABC sigorta şirketinin sigortalılardan ve acentelerden olan alacakların ne kadarının tahsil edilebildiğini gösteren orandır.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Tahsilat Oranı	0,74	0,63	0,72	0,68	0,78	0,67

ABC sigorta şirketinin tahsilat oranını hesaplamak için üçüncü bölümdeki ilgili formüle uygun rakamları koyduğumuzda yukarıdaki sonuçlar çıkmıştır. Bu sonuçlara

göre incelediğimiz sigorta şirketi sigortalılar ve acentelerden olan alacaklarının 1999 yılında 0,74'ünü tahsil etmişken bu oran 2000 yılında biraz azalarak 0,72 olmuştur. 2000 yılında sektör için bu oran 0,68'dir. Buradan genel olarak alacak tahsil oranının sektörün üzerinde olmasından dolayı iyi olduğu söylenebilir. 2000 yılında 1999 yılına göre bir düşüş olsa da bu çok da önemsenecek bir oran değildir. Bu oranın Türkiye şartlarında S.M.K. denetmenlerince %45-50'ler düzeyinde olması normal karşılanabilse de arzulanan bu oranın sektör ortalamasının altında olmamasıdır. 2001 yılında 2000 yılına göre oran tekrar yükselerek 0,78 olmuştur.

Tahsilat oranının gelişimine yıllar itibariyle baktığımızda 1999'dan 2000'e paydaki artış %59,73 iken paydadaki artış %63,63 olduğundan oran küçülmüş, payın içindeki kalemlerden yıl sonu alacakları kaleminin %74,53'lük bir oranda büyümesi paydaki büyüme hızının daha küçülmesine bu da oranın aşağılara çekilmesine sebep olmuştur. 2000'den 2001 yılına paydaki artış %91,44 iken paydadaki artış %75,66 olduğundan oran büyümüştür. Bu dönemde yıl sonu alacakları artış hızı azalarak %35,27'ye inmiş bunun sonucunda da paydaki artış bir önceki döneme göre hızlanmış ve oran genel olarak büyüyerek daha olumlu hale gelmiştir.

Sektör oranı ile şirket oranlarının yıllar itibariyle gelişimleri aynı yönde olmamıştır. 2000 yılında 1999 yılına göre sektör oranı artış gösterirken şirket oranı azalmıştır. 2001 yılında 2000 yılına göre sektör oranında küçük bir azalma görülürken şirket oranının da artış görülmektedir.

Ariyere Oranı

Ariyere oranı; (1-tahsilat oranı) şeklinde hesaplanır diğer bir deyişle alacakların tahsil edilemeyen kısmı olarakta adlandırabileceğimiz bu oranın tahsilat oranının aksine küçük olması arzulanan durumdur. ABC sigorta şirketinin ariyere oranı aşağıdaki gibidir.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Ariyere Oranı	0,26	0,37	0,28	0,32	0,22	0,33

ABC sigorta şirketinin ariyere oranı 1999 yılında 0,26; 2000 yılında 0,28; 2001 yılında da 0,22 olarak gerçekleşmiş. 2000 yılında 1999 yılına göre her ne kadar artış görülse de 2000 yılı sektör ortalamasının altında kalmış olması ve 2001 yılında da 2000 yılına göre azalması, ABC sigorta şirketinin ariyere oranının gelişimi açısından olumlu olarak yorumlanabilir. Ancak bir takım nedenlerle 2000 yılında 1999 yılına göre şirketin alacaklarını tahsil edememe gibi bir sorunu olduğu söylenebilir. .

Sektör oranı ile şirket oranlarının yıllar itibarıyla gelişimi aynı yönde olmamıştır. 1999 yılından 2000 yılına şirket oranı artarken sektör oranı azalmıştır. 2000 yılından 2001 yılına şirket oranı azalırken sektör oranında küçük bir artış görülmektedir.

3.5. ABC Sigorta Şirketinin Hasar (Tazminat) Oranları

Hasar Prim Oranı

Bu oranla ABC sigorta şirketinin cari yılda ödediği net hasarının aynı yıl içinde tahsil ettiği prime oranlanması ile bulunur. Üçüncü bölümdeki ilgili formül ABC sigorta şirketine uygulandığında aşağıda ki sonuçlar çıkmıştır.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Hasar Prim Oranı	0,81	1,36	0,67	0,89	0,61	0,97

Burada alınan primin ne kadarının hasar olarak sigortalıya döndüğü görülür sigorta şirketlerinin en önemli giderlerinden sayılan hasar giderleri eğer çok ise bu sigorta şirketi açısından arzulanan bir durum değildir. Bundan dolayı da hasar prim oranının küçük olması istenir.

ABC sigorta şirketine baktığımızda 1999 yılında 0,81; 2000 yılında 0,67; 2001 yılında da 0,61'e gerilemiştir. Aynı zamanda 2000 yılının hasar prim oranı sektör ortalaması 0,89 olarak gerçekleşmiştir. ABC sigorta şirketinin 2000 yılında sektör ortalamasının altında kalmış olması ve gelişimi açısından bir önceki yıllara göre düşmüş olması iyi bir hasar prim oranı ile çalıştığını göstermektedir.

ABC sigorta şirketinin hasar prim oranını ayrıntılı bir şekilde incelediğimizde 1999'dan 2000 yılına payı oluşturan rakam bir önceki yıla göre %32'lik bir artış göstermiş, payda ise bir önceki yıla göre %60'lık bir artış göstermiştir. Paydanın paydan daha büyük bir oranda artış göstermesi oranın 2000 yılında bir önceki yıla göre küçülmesine sebep olmuştur. ABC sigorta şirketinde yazılan prim 2000 yılında bir önceki yıla göre %58 artmış, devreden cari rizikolar karşılığı %80 artmış, ayrılan cari rizikolar karşılığı %59 oranında artış göstermiştir. Paydadaki rakamın önemli bir kısmını oluşturan yazılan primdeki artışın %58 gibi büyük bir oran çıkması da paydanın artışının büyük olmasına neden olmuştur. 2000'den 2001 yılına payı oluşturan rakam bir önceki yıla göre %60'lık bir artış göstermişken payda ise bir önceki yıla göre %76'lık bir artış göstermiştir. Bu dönemde de paydadaki artışın payın artışından büyük olması sonucunda oran daha da küçülmüştür. ABC sigorta şirketinin hasar prim oranının payını ayrıntılı olarak incelediğimizde; 2001 yılında 2000 yılına göre yazılan prim %73'lük bir artış göstermişken, devreden cari rizikolar karşılığındaki artış %96, ayrılan cari rizikolar karşılığındaki artış %71 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde de paydadaki rakamın önemli bir kısmını oluşturan yazılan primdeki artışın %73 gibi büyük bir oran çıkması da paydanın artışının büyük olmasına neden olmuştur.

Sektör oranları ile şirket oranlarının yıllar itibariyle gelişimine bakıldığında; 1999 yılından 2000 yılına sektör oranları ve şirket oranları küçülmüştür. 2000 yılından 2001 yılına sektör oranı büyürken şirket oranı küçülmüştür.

Tazminat Ödeme Oranı

Bu oranın büyük olması hasar ödemelerinin tamamını oluşturan ödenen tazminatlar ile muallak hasarlar karşılığı toplamının içinde muallakta olanların az olduğunu ve ödenenlerin çoğunlukta olduğunu gösterir ki buda şirket açısından arzulanan durumdur.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Tazminat Ödeme Oranı	0,62	0,59	0,75	0,66	0,69	0,56

ABC sigorta şirketinin tazminat ödeme oranına baktığımızda 1999 yılında 0,62; 2000 yılında 0,75; 2001 yılında da 0,69 olarak gerçekleşmiştir. ABC sigorta şirketinin tazminat ödeme oranı 2000 yılında sektör ortalaması olan 0,66'nın üstünde çıkması ve 1999 yılı oranına göre artış göstermiş olması muallakta olan hasarların azalmasından kaynaklanmaktadır ki buda arzulanan bir durumdur. 2001 yılında 2000 yılına göre bu oran düşüş göstermiş bunun nedeni olarakta muallak hasarlardaki artış gösterilebilir. Genel olarak ABC sigorta şirketinin tazminat ödeme oranı 2000 yılında gerek 1999 yılına göre gerekse sektör ortalamasına göre daha iyidir. Ancak 2001 yılında 2000 yılına göre oranın düşüş göstermesi iyi olarak yorumlanamaz.

Sektör oranlarının ve şirket oranlarının yıllar itibariyle gelişimleri aynı yönde olmuştur. Sektör oranı ve şirket oranı 1999 yılından 2000 yılına artmış, 2000 yılından 2001 yılına azalmıştır.

Muallak Tazminat Oranı

Bu oran ABC sigorta şirketinin hasar ödemelerini erteleyip ertelediğini de ortaya koyan bir orandır. Başka bir anlatımla ayrılan muallak hasar karşılıklarında birikme olup olmadığını da görmek mümkündür. Burada unutulmaması gereken bir nokta da deprem hasar karşılığı dışındaki ayrılan teknik karşılıkların Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre gider olarak yazıldığı ve vergiden düşüldüğüdür. Dolayısıyla ayrılan muallak hasar karşılıklarının artması cari dönem için daha az vergi ödenmesine sebep olmaktadır. Bu oranın tazminat ödeme oranının aksine düşük olması istenen durumdur. Bu oranın düşük olması, ödenen tazminatlar ile muallak hasarlar karşılığı toplamının içinde muallakta olanların az olduğunu gösterir. ABC sigorta şirketinin muallak tazminat oranı aşağıdaki gibidir.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Muallak Tazminat Oranı	0,38	0,40	0,25	0,34	0,31	0,44

ABC sigorta şirketinde muallak tazminat oranı 1999 yılında 0,38; 2000 yılında 0,25; 2001 yılında 0,31 olmuştur. 2000 yılında bu oran 0,34 olan sektör ortalamasının

da altında kalmıştır. Bu oranın 2000 yılında 1999 yılının ve sektör oranlarının altında olması istenen durumdur.

Muallak tazminat oranına pay ve paydası itibariyle bakarsak paydayı oluşturan ve büyük kalem olan ödenen tazminatlardaki artış 2000 yılında 1999 yılına göre %63 iken oranın hem payında hem de paydasında yer alan ayrılan muallak tazminatlar karşılığı %8'lik bir azalma göstermiştir ki buda oranın küçülmesine neden olmuştur. 2001 yılında 2000 yılına göre paydayı oluşturan ve büyük kalem olan ödenen tazminatlardaki artış %45 iken oranın hem payında hem de paydasında yer alan ayrılan muallak tazminatlar karşılığı %94 oranında artış göstermiş. Buda oranın 2001 yılında 2000 yılına göre artmasına neden olmuştur.

Sektör oranlarının ve şirket oranlarının yıllar itibariyle gelişimi paralellik göstermektedir. Sektör ve şirket oranları 1999 yılından 2000 yılına azalmıştır. 2000 yılından 2001 yılına artmıştır.

Genel olarak muallak tazminat oranının 2000 yılında 1999 yılına göre küçülmesi ve sektör oranının altında olması bu dönem için iyi olarak yorumlanabilse de 2001 yılında 2000 yılına göre artış kaydetmesi arzulanan bir durum değildir.

Tazminat ödeme oranı ile muallak tazminat oranı bir birlerini bire tamamlayan oranlardır.

Hasar Tazmin Hızı

Bu oranı anlatırken hasar frekansını da bu başlık altına dahil etmemiz mümkündür. Hasar frekansı cari yılda ki açılan (ihbar edilen) dosya adedinin yürürlükteki poliçe adedine bölünmesi ile bulunur. Hasar tazmin hızı ise son yılda tasfiye edilen hasarların (ödenen hasar dosya adedi), son yılda ihbar edilen hasarlara bölünmesi ile bulunur.

ABC sigorta şirketinin hasar dosya bilgileri aşağıdaki gibidir.

Aşağıda ABC sigorta şirketinin 1999 ve 2000 yıllarına ait hasar frekansı ve hasar tazmin hızı oranları yer almaktadır.

1998'den devreden hasar	4.828
1999'da açılan dosya adedi	16.468
1999'da ödenen dosya adedi	16.097
1999'da kalan dosya adedi	5.199
1999'da yürürlükteki poliçe adedi	404.235
1999'dan devreden hasar	5.215
2000'de açılan dosya adedi	19.059
2000'de ödenen dosya adedi	19.807
2000'de kalan dosya adedi	4.467
2000'de yürürlükteki poliçe adedi	364.186
2000'den devreden hasar	4.467
2001'de açılan dosya adedi	21.816
2001'de ödenen dosya adedi	20.018
2001'de kalan dosya adedi	6.265
2001'de yürürlükteki poliçe adedi	393.218

1999'dan kalan dosya adedi ile 1999'dan devreden hasar arasında 16 adetlik bir fark vardır. Bu farkın Kıbrıs da ki hasar dosyalarının sisteme geç girmesinden kaynaklandığı görülmüştür.

	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>
Hasar Frekansı	0,04	0,05	0,06
Hasar Tazmin Hızı	0,76	0,82	0,76

ABC sigorta şirketinin hasar frekansına baktığımızda; 2000 yılında 1999 yılına göre artış olduğu görülür. Bunun nedeni; paydayı oluşturan yürürlükteki poliçe adedinde %9,9'luk bir azalma söz konusu iken, payı oluşturan açılan dosya adedinde %15,7'lik artıştır. 2001 yılında da 2000 yılına göre bir artış olmuştur. Bunun nedeni ise; paydaki artış %14,5 iken, bununla beraber paydadaki artışın %8 olup payın

artışından küçük olmasıdır. Hasar frekansı oranının mümkün olduğunca küçük olması yürürlükteki poliçe adedinin daha azının hasar olarak geri döndüğünü ifade eder ki buda şirket için arzulan durumdur.

ABC sigorta şirketinin hasar tazmin hızına baktığımızda; 2000 yılında 1999 yılına göre oranda artış olmuştur. Bunun nedeni ise oranın payını oluşturan ödenen dosya adedindeki artışın %23 iken, paydayı oluşturan mevcut ve açılan dosya adedindeki artışın %13,9 ile payın artışının altında olmasıdır. 2001 yılında 2000 yılına göre oran düşmüştür. Bunun nedeni ise; paydaki artış %1 iken paydadaki artışın payın artışından büyük olup, %8,2 olarak gerçekleşmesidir. Hasar tazmin hızının mümkün olduğunca büyük olması arzulanır. Bu oranın büyük olması oluşan hasar dosyalarının ödendiğinin ve biriktirilmediğinin bir göstergesidir.

Genel olarak baktığımızda ABC sigorta şirketinin hasar frekans oranının sürekli olarak artması iyi olarak yorumlanamaz. Hasar tazmin hızının 1999 yılından 2000 yılına artış kaydetmesi iyi olarak yorumlanırken, 2001 yılında oranın tekrar düşmesi iyi olarak yorumlanamaz.

1999 yılında ödenen hasar adedi, 1999 yılında açılan dosya adedinin altında kalmış dolayısıyla 1998'den devreden hasarların üzerine bir birikme söz konusu olmuştur. Oysaki 2000 yılında ödenen hasar adedi, 2000 yılında açılan dosya adedinden fazla olduğu için 1999'dan devreden hasarlarda bir azalma olmuştur. 2001 yılında da ödenen hasar adedi, 2001 yılında açılan dosya adedinin altında kalmış bu nedenle de 2000'den devreden hasarların üzerine bir birikme olmuştur. Buda ABC sigorta şirketinin 1999 yılına göre 2000 yılında hasar ödemelerinin daha iyi olduğunu ve hasarlarda ki birikmeyi azaltmaya yönelik çalıştığını gösterir. Ancak aynı şeyi 2001 yılı için söylemek pek mümkün değildir. Çünkü 2001 yılında yukarıda açıkladığımız gibi 2000'den devreden hasarların üzerine bir birikme söz konusu olmuştur ki bu arzulan bir durum değildir.

ABC sigorta şirketinin kestiği poliçelerin 0,81'i kaza branşına aittir. Kaza branşında meydana gelen hasarlar şirketin hasar frekansı üzerinde çok fazla etkili

olmaktadır. Kaza branşının içinde de trafik 0,75'lik bir oranla önemli bir yere sahiptir. ABC sigorta şirketindeki hasarın 2000 yılında artış göstermesi bu yıldaki ekonominin içinde bulunduğu durumla ilişkilendirilebilir. 2001 Şubat krizinden önce yaşanan ekonomik konjonktürde faiz oranlarının düşmesi insanların tüketici faizlerine yönelmeleri yeni araç sayısındaki artışlar tüm bu hasar artışlarında etkili unsurlardır.

3.6. ABC Sigorta Şirketinin Konservasyon Oranı

Bu oran sigorta şirketleri açısından en önemli oranlardandır. Çünkü bu oranla sigorta şirketlerinin, risklerinin ne kadarını reasürörlere devrettiğini ne kadarını üstünde tuttuğunu görmemiz mümkündür. Bu orana branşlar itibariyle de bakmakta yarar vardır.

<u>2000 Yılı Branşlar</u>	<u>Alınan Prim</u>	<u>Verilen Prim</u>	<u>Şirkete Kalan</u>	<u>%</u>
Yangın	4.583	3.208	1.375	0,30
Nakliyat	2.669	1.514	1.155	0,43
Kaza	33.327	15.586	17.741	0,53
Makine Montaj	1.814	1.606	208	0,11
Toplam	42.393	21.914	20.479	0,48

<u>Branşlar</u>	2000 Yılı Konservasyon	2001 Yılı Konservasyon
	<u>Oranı (%)</u>	<u>Oranı (%)</u>
Yangın	0,30	0,28
Nakliyat	0,43	0,42
Kaza	0,53	0,48
Makine Montaj	0,11	0,18
Toplam	0,48	0,44

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Konservasyon Oranı	0,39	0,58	0,48	0,60	0,44	0,56

ABC sigorta şirketinin konservasyon oranlarına branşlar itibariyle baktığımızda 2000 yılında 0,53; 2001 yılında da 0,48 ile en yüksek konservasyon oranı kaza branşında görülmektedir. Aynı zamanda kaza branşında 2000 yılında alınan primlerin

toplam alınan primler içindeki payı yaklaşık 0,79 iken 2001 yılında bu oran 0,74 olup her iki yılda da alınan primlerin branşlar içindeki dağılımı en yüksek kaza branşındadır. Dolayısıyla şirket en fazla prim tahsil ettiği branş olan kaza branşında en yüksek konservasyon oranına sahiptir.

ABC sigorta şirketinin konservasyon oranı 1999 yılında 0,39 iken, oran 2000 yılında artarak 0,48'e yükselmiş, 2001 yılında da 2000 yılına göre azalarak 0,44'e gerilemiştir. 2000 yılında sektörün konservasyon oranı 0,60 olarak hesaplanmıştır. ABC sigorta şirketi açısından konservasyon oranının cari yılda bir önceki yıla göre artış göstermesi daha fazla riski üzerinde tuttuğu anlamına gelmektedir. Fakat böyle olmasına rağmen sektör ortalamasının altında kalması sektöre göre daha az riskli çalıştığının da göstergesidir. Ülkemiz şartlarında bu oranın 0,45-0,50 düzeylerinde olması arzulanmakta, aynı zamanda da sektör ortalamasının çok fazla yukarılarına çıkılmaması istenmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında ABC sigorta şirketine baktığımızda, 2000 yılında 0,48 olan oran gerek sektör ortalamasının altında kalması gerekse ülkemiz standartları arasında olması olumludur. 2001 yılında da 2000 yılına göre oran 0,44 olmuş ve ülke standartlarının biraz altına düşmüştür.

Sektör oranları ve şirket oranlarının yıllar itibariyle gelişimi paralellik göstermektedir. 1999 yılından 2000 yılına şirket ve sektör oranları artış göstererek daha fazla riski üzerlerinde tutmuşken, 2000 yılından 2001 yılına oranlar azalarak risklerinin daha fazlasını devrettikleri görülmektedir.

3.7. ABC Sigorta Şirketinin Yatırımlara İlişkin Oranları

Sigorta şirketlerinin kâr-zarar tablolarında ayrıca gösterilen ve elde edilen teknik kârın, finansal olarak değerlendirilmesi sonucunda sahip olunan mali gelirlerin aktif toplamı ve mali giderlere oranlanması yoluyla bulunur. ABC sigorta şirketinin yatırımlara ilişkin oranlarını iki başlık altında aşağıdaki gibi inceleyebiliriz.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Aktif Toplamının						
Mali Gelir Yaratma	0,27	0,25	0,28	0,20	0,23	0,27
Gücü						

Bu oranın büyük olması eldeki aktif toplamı ile daha fazla mali gelir elde edildiğinin göstergesi olduğundan oranın her zaman daha büyük olması arzulan bir durumdur. ABC sigorta şirketine baktığımızda bu oranın 1999 yılında 0,27 iken 2000 yılında 0,28'e yükseldiğini görmekteyiz. Sektörün aktif toplamı ile 2000 yılında elde ettiği mali gelir 0,20'dir. ABC sigorta şirketinin 2000 yılı oranı sektör oranının da üstünde çıkmış ve gerek 1999 yılına göre gelişimi gerekse sektör oranına göre elde ettiği mali gelir iyi olarak yorumlanabilir. Ancak bu oran 2001 yılında 0,23'e gerileyerek olumlu gelişimini sürdürmemiştir. Bunun nedeni olarakta pay ve paydanın gelişimi incelenirse; 1999'dan 2000'e payı oluşturan mali gelirlerdeki artış oranı %16,3 iken paydayı oluşturan aktif toplamındaki artış oranı %9,7 olup, payın artış oranından küçük olduğundan oran büyüyerek olumlu hale gelmiştir. 2000'den 2001'e payı oluşturan mali gelirlerdeki artış %36,9 iken paydayı oluşturan aktif toplamındaki artış %69,1 olup, bir önceki dönemin tersine oranın paydasındaki artış payındaki artıştan daha büyük olduğundan oran küçülerek olumsuz bir gelişme sergilemiştir.

Sektör ve şirket oranlarının yıllar itibariyle gelişimi paralellik göstermemektedir. 1999 yılından 2000 yılına şirket oranı artarken sektör oranı küçülmüştür. 2000 yılından 2001 yılına şirket oranı azalırken sektör oranı büyümüştür.

	<u>1999</u>	<u>Sektör</u>	<u>2000</u>	<u>Sektör</u>	<u>2001</u>	<u>Sektör</u>
Mali Gelirlerin						
Mali Giderleri	2,08	3,94	1,78	2,69	88,40	2,94
Finanse Gücü						

Bu oranın 1'in altında çıkması mali gelirlerin mali giderleri karşılayamadığı yani mali zararın olduğu anlamına gelir. Yukarıdaki veriler ışığında ABC sigorta şirketinin 1999 ve 2000 yıllarında oranlarının 1'in üzerinde çıkmasından dolayı her iki dönemde mali kârlılık sözkonusudur. Fakat gelişimi açısından baktığımızda 2000 yılında bir önceki yıla göre 2,08'den 1,78'e gerileyerek mali gelirin mali giderleri finanse gücü azalmıştır. ABC sigorta şirketinin 2000 yılındaki oranı aynı yılın sektör oranı olan 2,69'unda altında kalmıştır. Sonuç olarak mali gelirlerin mali giderleri finanse gücünün azalması ve sektör oranının altında çıkması olumlu değildir. 2001 yılında oran 88,40 gibi bir sayı çıkmıştır bu çok dikkat çekicidir.

ABC sigorta şirketinin mali gelirlerin mali giderleri finanse gücü oranlarının pay ve paydalarına baktığımızda, 1999'dan 2000 yılına payı oluşturan mali gelirler %16,3'lük artış gösterirken paydayı oluşturan mali giderler %35,9'luk artışla payın artış oranından daha büyük oranda arttığı için oran küçülerek olumsuzlaşmıştır. 2000'den 2001'e payı oluşturan mali gelirler %36,9'luk artış gösterirken paydayı oluşturan mali giderler %97,2'lik azalma gösterip oranın aniden hızla büyümesine neden olmuştur. ABC sigorta şirketinin mali giderlerinin hızla azalması, şirketin bu oran açısından iyi bir duruma gelmesine sebep olmuştur.

Sektör oranları ve şirket oranlarının yıllar itibariyle gelişimlerine bakıldığında paralellik görülmektedir. 1999 yılından 2000 yılına şirket ve sektör oranları azalırken. 2000 yılından 2001 yılına şirket ve sektör oranları artmıştır.

4.ABC SİGORTA ŞİRKETİNE YÜKÜMLÜLÜK KARŞILAMA YETERLİLİĞİNİN UYGULANMASI

ABC sigorta şirketi hayat dışı branşta faaliyet gösterdiğinden, 1999, 2000 ve 2001 yılı yükümlülük karşılama yeterlilikleri aşağıdaki gibi hesaplanır.

1999 Yılı Yüklümlülük Karşılama Yeterliliğinin Tespiti

A= Son bir yılda yazılan primlerden vergi ve harçlar hariç fesih ve iptaller düşüldükten sonra kalan tutar 26.860 milyar TL.'dir.

B= Son bir yılda ortaya çıkan hasar ve tazminat tutarı 11.772 milyar TL.'dir.

Ödenen tazminat ve hasarlar + ayrılan muallak hasarlar – devreden muallak hasarlar (brüt) – rücu yoluyla tahsil edilen hasar ve tazminatlar. Formülde ilgili rakamları yerine koyduğumuzda, 11.772 milyar TL. olan sonuç ortaya çıkmaktadır. (10.810 + 6.564 – 5.524 – 78 = 11.772)

Şirket Üstünde Kalan Hasar

$$C = \frac{\text{Şirket Üstünde Kalan Hasar}}{\text{Son Bir Yılda Ortaya Çıkan Hasar ve Tazminat Tutarı}}$$

Şirket Üstünde Kalan Hasar = Son Bir Yılda Ortaya Çıkan Has. ve Tazm. Tutarı
– Ödenen Tazminatta Reasürör Payı

$$6.125 = 11.772 - 5.647$$

$$C = 6.125/11.772 = \%52,03 > \%50 \text{ olduğundan } \%52,03 \text{ alınır.}$$

Prim esasına göre:

$$(1.000 \text{ milyar TL.} \times 0,18) + (25.860 \text{ milyar TL.} \times 0,16) = 4.317 \text{ milyar TL.}$$

$$4.317 \text{ milyar TL.} \times 0,5203 = 2.246 \text{ milyar TL.}$$

Hasar esasına göre:

$$(750 \text{ milyar TL.} \times 0,26) + (11.022 \text{ milyar TL.} \times 0,23) = 2.730 \text{ milyar TL.}$$

$$2.730 \text{ milyar TL.} \times 0,5203 = 1.420 \text{ milyar TL.}$$

Prim esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliği tutarı, hasar esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliğinden büyük olduğu için prim esasını uygulanır. Öz

kaynağın uygulanacak, prim esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliği veya hasar esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliği tutarından daha yüksek olması gerekir. ABC sigorta şirketinin özkaynağı 3.675 milyar TL. olup prim esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliği tutarı olan 2.246 milyar TL.'yi aştığından yükümlülük karşılama yeterliliğinin mevcut olduğu söylenebilir.

2000 Yılı Yükümlülük Karşılama Yeterliliğinin Tespiti

A= Son bir yılda yazılan primlerden vergi ve harçlar hariç fesih ve iptaller düşüldükten sonra kalan tutar 42.393 milyar TL.'dir.

B= Son bir yılda ortaya çıkan hasar ve tazminat tutarı 17.068 milyar TL.'dir.

Ödenen tazminat ve hasarlar + ayrılan muallak hasarlar – devreden muallak hasarlar(brüt) – rücu yoluyla tahsil edilen hasar ve tazminatlar. Formülde ilgili rakamları yerine koyduğumuzda, 17.068 milyar TL. olan sonuç ortaya çıkmaktadır. (17.618 + 6.015 – 5.592 – 973 = 17.068)

Şirket Üstünde Kalan Hasar

$$C = \frac{\text{Şirket Üstünde Kalan Hasar}}{\text{Son Bir Yılda Ortaya Çıkan Hasar ve Tazminat Tutarı}}$$

Şirket Üstünde Kalan Hasar= Son Bir Yılda Ortaya Çıkan Has. ve Tazm. Tutarı

– Ödenen Tazminatta Reasürör Payı

$$8.639 = 17.068 - 8.429$$

$$C = 8.639/17.068 = \%50,61 > \%50 \text{ olduğundan } \%50,61 \text{ alınır.}$$

Prim esasına göre: (1.000 milyar TL. x 0,18) + (41.393 milyar TL. x 0,16) = 6.802 milyar TL.

$$6.802 \text{ milyar TL.} \times 0,5061 = 3.442 \text{ milyar TL.}$$

Hasar esasına göre: $(750 \text{ milyar TL.} \times 0,26) + (16.318 \text{ milyar TL.} \times 0,23) = 3.948 \text{ milyar TL.}$

$3.948 \text{ milyar TL.} \times 0,5061 = 1.998 \text{ milyar TL.}$

Prim esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliği tutarı, hasar esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliğinden büyük olduğundan prim esasını uygulanır ve özkaynağın bu tutardan yüksek olması gerekmektedir. ABC sigorta şirketinin özkaynağı 7.070 milyar TL. olup 3.442 milyar TL.'yi aştığından yükümlülük karşılama yeterliliğinin mevcut olduğu söylenebilir.

2001 Yılı Yükümlülük Karşılama Yeterliliğinin Tespiti

A= Son bir yılda yazılan primlerden vergi ve harçlar hariç fesih ve iptaller düşüldükten sonra kalan tutar 73.467 milyar TL.'dir.

B= Son bir yılda ortaya çıkan hasar ve tazminat tutarı 28.623 milyar TL.'dir.

Ödenen tazminat ve hasarlar + ayrılan muallak hasarlar – devreden muallak hasarlar (brüt) – rücu yoluyla tahsil edilen hasar ve tazminatlar. Formülde ilgili rakamları yerine koyduğumuzda, 28.623 milyar TL. olan sonuç ortaya çıkmaktadır. $(25.483 + 11.667 - 8.205 - 322 = 28.623)$

Şirket Üstünde Kalan Hasar

C= $\frac{\text{Şirket Üstünde Kalan Hasar}}{\text{Son Bir Yılda Ortaya Çıkan Hasar ve Tazminat Tutarı}}$

Şirket Üstünde Kalan Hasar = Son Bir Yılda Ortaya Çıkan Has. ve Tazm. Tutarı

– Ödenen Tazminatta Reasürör Payı

$18.822 = 28.623 - 9.801$

$C = 18.822/28.623 = \%65,75 > \%50$ olduğundan $\%65,75$ alınır.

Prim esasına göre:

$$(3.600^* \text{ milyar TL.} \times 0,18) + (69.867 \text{ milyar TL.} \times 0,16) = 11.827 \text{ milyar TL.}$$

$$11.827 \text{ milyar TL.} \times 0,6575 = 7.776 \text{ milyar TL.}$$

Hasar esasına göre:

$$(2.700^* \text{ milyar TL.} \times 0,26) + (25.923 \text{ milyar TL.} \times 0,23) = 6.664 \text{ milyar TL.}$$

$$6.664 \text{ milyar TL.} \times 0,6575 = 4.382 \text{ milyar TL.}$$

Prim esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliği tutarı, hasar esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliğinden büyük olduğundan prim esasını uygulanır. Bu durumda özkaynağın bulunan tutardan yüksek olması gerekmektedir. ABC sigorta şirketinin özkaynağı 10.518 milyar TL olup 7.776 milyar TL.'yi aştığından yükümlülük karşılama yeterliliğinin mevcut olduğu söylenebilir.

Tablo 9.Yükümlülük Karşılama Yeterliliğinin Özkaynaklarla Karşılaştırılması

Yıllar	Özkaynak	Yükümlülük Karşılama Yeterliliği		Sonuç
		Prim Esasına Göre	Hasar Esasına Göre	
1999	3.675	2.246	1.420	3.675 > 2.246
2000	7.070	3.442	1.998	7.070 > 3.442
2001	10.518	7.776	4.382	10.518 > 7.776

Tablo 9'da da görüldüğü gibi prim esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliği hasar esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliğinden büyük olduğundan sonuç

* 27.08.2001 tarih ve 68911.sayıtlı tamim gereğince (yukarıdaki rakamlar 2001 yılında yükseltilmiştir.)

bölümünde prim esasındaki tutarlar alınmıştır. Son üç yılın özkaynakları ilgili yıllara ait prim esasına göre yükümlülük karşılama yeterliliğinden büyük olması ABC sigorta şirketinin 1999, 2000 ve 2001 yıllarında yükümlülük karşılama yeterliliğinin olduğunu ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Ülkemizde mali yeterliliğin denetiminde erken uyarı sistemlerinden biri olan ve nakit akışlarına göre tespit edilen yükümlülük karşılama yeterliliği uygulanmaktadır. Bu yöntem AB'deki erken uyarı sistemleri ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca mali yeterliliğin denetiminde, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de finansal oranlardan yararlanılmaktadır. Gelişmiş ülkelerden olan ABD, Japonya, Kanada, Avustralya gibi ülkeler ise mali yeterliliğin denetiminde erken uyarı sistemlerinden olan risk tabanlı sermaye yöntemini uygulamaktadır. Ülkemizde halen uygulanmakta olan yükümlülük karşılama yeterliliği sadece yazım risklerini dikkate aldığından eksik olarak değerlendirilebilir. Buna karşın risk tabanlı sermaye yöntemi ise gerek ulusal düzeyde yeni olmasından, gerekse uygulamada maliyetli bir yöntem olmasından dolayı eleştirilmektedir. Risk tabanlı sermaye yöntemi ülkemizde; enflasyonun yüksek olması, veri yetersizliğinin olması ve yatırımların risksiz olan yatırım araçlarına yapılması nedenleriyle uygulanamamaktadır.

Risk tabanlı sermayenin ülkemizde uygulanabilmesi için öncelikle enflasyon muhasebesine geçilmelidir. Ayrıca sigortacılık mantığının halka anlatılarak yaygınlaştırılması ile birlikte hayat dışı branşlardaki poliçelerin süreklilik arz etmesi yani bir dönem sigorta yaptırdıktan sonra sigortalının sigorta yaptırmaktan vazgeçmemesi gerekmektedir. Şayet bu süreklilik olursa ve bu poliçelerin risklilikleri derecelendirilip veri olarak depolanırsa maliyetler düşer. Tüm bunların dışında devlet teminat olarak tutulması gerekli olan miktarlarda esneklikler gösterirse ve buna bağlı olarak yatırımlar daha riskli alanlara yönelirse risk tabanlı sermaye yöntemine duyulan ihtiyaç daha belirginleşecektir.

KAYNAKÇA

Acinan, Hilmi. **Sigortaya Giriş**. İstanbul: Can Matbaası, 1988.

Alanya, Çetin. **Reasürans Notları**. İstanbul: Ar Reklâm Matbaacılık, Mart 1993.

Algüney, Melih. **Avrupa Birliği Normları ve Türk Denetim Yasası Açısından Mali Analizler, Karşılıklar ve Raşyolar**. [İstanbul]: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları TSEV56, 2000.

Bozer, Ali. **Sigorta Hukuku**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No:137, Olgaç Matbaası, 1981.

Büker, Semih. **Finansal Yönetim**. Editör Güven SEVİL Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web. Ofset, 2000.

Carter, Robert L. **Sigorta Sektöründe Denetim ve Mali Yeterlilik Gereksinimleri**. Çeviren: Ergin GEDİZ. İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları TSEV38, 1996.

Ceylan, Ali. **İşletmelerde Finansal Yönetim**. Bursa: Ekin Yayınları, 2000.

Çaldağ, Yurdakul. **Sigorta İşletmeleri ve Muhasebenin incelenmesi**. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayın No: 125 (Doktora Tezi) Kalite Matbaası, 1979.

Doğukanlı, Hatice. **Sigorta Sektörünün Çeşitli Ülkelerde ve Türkiye’de Yasal Boyutu İle Birlikte Finansal Açidan Değerlendirilmesi**. İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş. 1998 Yarışma Yazıları.

Duman, Şebnem. **Sigorta Tekniği**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, Ekim 1996.

Elbeyli, M.Ünsal. **Sigorta ve Sigorta Pazarlaması**. İstanbul: Sigorta Dergisi Yayınları 2., 1995.

Ezerdi, H. Cemal. **Sigortacılığımızın Tarihi**. [İstanbul]: Commercial Union Onuncu yıl, 1 Temmuz 1998.

____. **Avrupa'da Sigorta Sektörünün Finansal Sektör İçindeki Yeni Konumu ve Ekonomik Rolü**. Altunizade: Commercial Union Sigorta, 2001.

Güredin, Ersin. **Sigorta İşletmelerinde İktisadilik Analizi ve Türk Tatbikatından Örnekler**. İstanbul: Sermet Matbaası, 1976.

Higgs, Malcolm. Çeviren: Ergin GEDİZ, **Finansal Planlama**. İstanbul: The Chartered Insurance Institute-1994, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları Sayı:17, 1995.

Kahya, Mehmet. **Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Finansal Analiz**. İstanbul: Sentez Reklam ve Danışmanlık, Nisan 2001.

Kander, Reyagan. **T.C.' de Hususi Sigorta Hukuku ve Sigorta Müesseseleri**. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990.

____. **Sigorta Şirketleri**. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1968.

Karayalçın, Yaşar. **Risk – Sigorta – Risk Yönetimi Özel Sigorta Hukukuna Giriş**. Ankara: Olgaç Matbaası, 1984.

Koçak, Recep. **Sigorta Muhasebesi**. Can Matbaa, 2000.

Köse, Ali ve Necla Şimşek, “Türk Sigorta Sektörünün Mali Performansı: 1990-1996 Dönemine İlişkin Bir Değerlendirme”, **Reasürör Milli Reasürans T.A.Ş. Dergisi**, sayı 31, Ocak 1999.

Milli Reasürans T.A.Ş. Yarışma Yazıları, **Dünyada ve Türkiye’de Sigorta Şirketlerinin (Hayat Dışı) Mali Açından Değerlendirilmesi ve Öneriler**. Sayı 10, 1998.

Müller, Helmut ve Arnold Trakies. Çeviren: Ergin GEDİZ, **Almanya ve Türkiye’de Sigorta Şirketlerinin Mali Yeterliliği**. İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları Sayı:50, 1998.

Nomer, Cahit. **Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans**. [İstanbul]: Milli Reasürans Kütüphanesi, Temmuz 1977.

Nomer, Cahit ve Hüseyin Uyanık. **Sigortanın Genel Prensipleri**. İstanbul: Ceyma Matbaacılık, Mart 2000.

Önal, Yıldırım ve Hatice Doğukanlı. “Sigorta Şirketlerinde Denetim ve Ödeme Gücünün Belirlenmesi Uygulamaları; Türkiye İçin Optimum Çözümler”, **Reasürör Milli Reasürans T.A.Ş. Dergisi**, sayı: 38, Ekim 2000.

Özkan, Mehmet. **Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi**. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 1998.

Parasız, İlker ve Tuğrul Dirirmtekin. **Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayın No:754, Açıköğretim Fakültesi Yayın No:384, Nisan 2001.

Pekiner, Kamuran. **Sigorta İşletmeciliği Prensipleri – Hesap Bünyesi**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:1904, İşletme Fakültesi No:24, Sermet Matbaası, 1974.

Sağlam, Necdet. **Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliği'ne Uyum**. Eskişehir: Etam A.Ş., Mayıs 1996.

Savaşçı, Sevim. **Dünyada ve Türkiye'de Sigorta Şirketlerinin Mali Açından Değerlendirilmesi ve Öneriler**. İstanbul: Milli Reasürans Türk Anonim Şirketi Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması, 1998.

Swiss Reinsurance Company Economic Research P.O.Box CH-8022 Zurich Swiss Re Sigma No 7/ 1995. Çeviren: Ergin Gediz. **Mali Yeterlilik Alanında Karşılaşılan Gelişmeler ve Sigorta Endüstrisinde Güven Unsurunun Önemi**. İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Yayınları Sayı:39, 1996.

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü. **Ekonomik Kavramlar ve Göstergeler**. Ankara: Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 1997.

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Kurulu. **2000 Yılı Türkiye'de Sigorta Faaliyetleri Hakkında Rapor**. [Ankara]: Hazine Müsteşarlığı Matbaası, 2001.

<http://www.tsrbs.org.tr/private/tr> 21.06.2001, **Sigorta İşlemlerinin Denetimi**, Birlikten Dergisi, Mayıs-Haziran 2000. (Çıktı s.7).

http://www.hazine.gov.tr/ek/sdk_200602/Faaliyet_Raporu_İkinci_Bolum.pdf 08.08.2002, **2001 Yılı Türkiye'de Sigorta Faaliyetleri Hakkında Rapor**.